De **Parker duofold** vulpen was een ontwerp van een reeks pennen geproduceerd door de Parker Pen Company, dat in 1921 voor het eerst op de markt werd gebracht. Hij was gemaakt van helderrood rubber, zeer opvallend want de meeste pennen waren zwart, en werd aangeboden voor de voor die tijd zeer hoge prijs van 7 dollar. Ondanks de prijs werd de pen een succes, waarmee de Parker Pen Company een bekende naam werd op het gebied van schrijfwaren.

In Europa bleef de Duofold populair tot ver in de jaren dertig van de 20e eeuw. In de jaren tachtig werd de Duofoldcollectie van Parker nieuw leven in geblazen ter ere van het 100-jarig bestaan van de Parker Pen Company.

André **Bazin** (1918 – 1958) was een gerenommeerd en invloedrijk Frans filmcriticus en -theoreticus. Hij was in 1951 medeoprichter van het gerenommeerde filmtijdschrift *Cahiers du cinéma*. Zijn naam is onverbrekelijk verbonden met de naoorlogse Franse filmstroming *Nouvelle Vague*, die zich afzette tegen de zogeheten "cinéma de papa".

Zie ook: deel 1, pag. 63 - 64, onder Jean-Luc Godard

De nouvelle vague is een vernieuwende filmbeweging in de Franse cinema die rond 1959 ontstond. Als eerste film in deze beweging wordt vaak *Le Beau Serge* van Claude Chabrol genoemd, anderen duiden hiervoor echter *La Pointe courte* van Agnès Varda, al uit 1954, aan. Andere bekende films waren *À bout de souffle* van Jean-Luc Godard en *Les quatre cent coups* van François Truffaut.

De grondleggers van deze beweging hadden geen filmopleiding genoten maar zaten in filmclubs waarin ze Hollywoodfilms analyseerden en zochten naar manieren om het anders te doen. Deze regisseurs wilden afstappen van de klassieke Franse cinema én de Hollywoodclichés. Ze noemden Hollywood "de droomfabriek". Hollywoodfilms willen de kijker meeslepen in een verhaal en gebruiken daarvoor middelen om de kijker te doen "vergeten" een film te kijken, zoals continue montage. De jonge regisseurs wilden juist de

36

Oorslag stopt zijn Parker Duofold (*the flagship of the Parker range*) in zijn binnenzak. Hij komt uit de sofa, duwt zijn knokkels in zijn oogkassen. Hij heeft last van lezen. Gewoonlijk laat hij zich synopsissen en scenario's door Claudine voorlezen waarbij hij in slaap valt. Die schat van een Claudine wacht dan tot hij uitgesnurkt is en leest weer dapper verder. Schrijven vindt Oorslag ook een heel karwei. Tenzij het begrotingen zijn. Die cijfers onder elkaar, naast elkaar, doorgestreept, onderlijnd, het is een lekker gevoel. Hoofdrekenen ook. Met een machientje ook, maar iets minder.

Die Breughel is niks. Ik zal er iets aan verdienen. Misschien moet dat genoeg zijn. Marigaal is niet goed genoeg. Hij heeft zich suf gelezen, kapot gestudeerd, blauw gespecialiseerd en hij weet inderdaad alles over elke theorie van Bazin, in welke films Molly Ringwald heeft gespeeld, en hoe hoog de camera van Ozu stond, een film lang bleef staan.

Maar een synopsis schrijven die je verder dan de tweede paragraaf wilt lezen, ho maar. Hij weet hoeveel instellingen er zijn in *Stalker* van Tarkovski, maar ik weet hoeveel Gaumont betaald heeft aan de distributeur van *Stalker*, meer dan een half miljoen dollar.

Hoofdpijn van het lezen. Had ik verleden maand ook toen ik dacht dat ik weer eens een Simenon moest lezen. Het regende aldoor in dat boek, men at dampende zuurkool, de plot was flauw. En de rechten zijn toch niet meer te betalen.

Oorslag wordt getroffen door de stilte in zijn flat. Een stilte die zweet. Bestaat dat? Een ranzige stilte. Hij staat een tijdje onder de douche, de hete straal recht op zijn kruis, maar er komt geen beweging. Breughel als slaphanger. Haal ik de volgende eeuw? Hij krijgt zijn auto moeilijk uit de garage. Vanuit zijn auto belt hij Cogels. Hij zou willen vissen naar de buien en grillen van de minister. Cogels is er niet. Wie van CONECU kan hij nu bellen? De verdoemde commissie. Wanneer zal ik daar mijn kloten aan vegen? Waarom wil ik meespelen in de grote zandbak van de subsidies? Ik heb hen niet nodig. Ik heb niemand nodig. Alleen kan ik niet verdragen dat er achter mijn rug van alles beslist wordt. CONECU. *Con et cul*. Zij spannen samen. Eendracht maakt macht. Alleen spannen zij samen tegen mij.

Bij een rood licht gooit hij een munststuk in de lucht. Het is kop, dus een jongen. Hij belt Maarten. Die is er ook niet, de drel. Maar goed ook. Hoe toegewijd ook. Soms neemt Maarten wel zijn tijd. Nu is voorspel te allen tijde goed, maar vanavond niet.

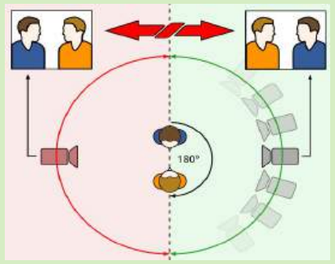
Dus een meisje. Hij heeft geen zin om zijn adressenboek in te kijken. Overigens, waar is zijn adressenboekje? Koud zweet in een keer. Omringd door dieven en inbrekers. In de la van zijn bureau? Omsingeld door spionnen. Op een avond is het zover en komen ze uit het duistere steegje, met de hakbijl in de hand en de nog nat en glimmend en bespat.

Hij rijdt naar Malle Moe, ongeveer veertig kilometer. Alle villa's met lila en roze neonlichten zijn thans in handen van Corsicanen en sinds kort meer en meer Kroaten.

Malle Moe zit onder een buitenmaatse Tiffanylamp. Zij wuift naar hem en dan geeft zij een teken dat hij via de achtertuin binnen moet komen. Dappere Malle Moe, gespecialiseerd in het kwellen van dokters, advocaten, priesters. Als hij vlak langs haar troon

nadruk leggen op het medium film. Jaren later werd deze nieuwe stijl Nouvelle Vague genoemd. Stijlkenmerken zijn:

Er wordt met een handcamera gefilmd;
De personen spreken tegen de camera;
Bewuste vergrijpen in continuïteit en grote sprongen in de tijd;
Gebruikmaken van springers (zogenoemde 'jump-cuts', sprongen in de tijd) en as-fouten (tegen de 180-graden regel);
Doorgedreven ellipsgebruik (weglating);
Natuurlijke belichting;
Directe geluidsopnames;
Improvisatie in de dialogen;
Soort muziek: jazz (bedoeld om de kijker geconcentreerd te houden);
Auteur staat centraal (auteurstheorie)

Deze afbeelding laat zien dat de camera altijd aan een kant van de denkbeeldige lijn moet blijven. Wanneer de camera van het groene gebied naar het rode wordt verplaatst staan de twee personen ten opzichte van elkaar aan de andere kant van het scherm.

De bedoeling was de kijkers bewust te maken dat het in de eerste plaats film was, waar zij naar keken.
De beweging vervaagde langzaam eind jaren 1960.

Molly Ringwald (Californië, 1968) is een Amerikaans actrice. Ze werd bekend bij het grotere publiek dankzij haar rol in de film *Sixteen Candles* uit 1984. Na het succes van deze film speelde zij meer rollen in tienerfilms, zoals die van Claire Standish in *The Breakfast Club* uit 1985.

Yasujiro **Ozu** (1903 – 1963) was een Japanse filmregisseur en scenarioschrijver. Hij begon zijn carrière in de tijd van de stomme film en maakte zijn laatste films in kleur begin jaren 60.

De meest in het oog springende thema's in Ozu's werk zijn familie en huwelijk en meer speciaal de verhouding tussen de generaties.

Zijn bekendste film is *Tokyo monogatari* (*Tokyo story*, ook: *De reis naar Tokio*) uit 1953, een psychologisch familiedrama waarin de verhoudingen tussen de oude en nieuwe generatie,

komt knipoogt ze naar hem. Op de hoogte van haar knieën is een witharig, kortgeknipt hoofd te zien. Er is een matte plek in de ruit zodat Oorslag de man net niet kan herkennen, wel de hondenketting rond zijn nek. De witharige slaaf wil gezien, herkend worden. Hij zit gevangen in het oranje en grasgroen gevlekte licht en tussen de knieën van Malle Moe. Om zijn identiteit vrij te geven, uit te stallen, kwetsbaar voor elke vreemde blik van buiten. De meeste klanten van Malle Moe verkiezen het geparfumeerde halfduister in de kelder vol hijstoestellen, takels en uitrekmachines of de kooi die alleen bereikbaar is door een valluik. Sommigen, onder wie ik, verkiezen het koude licht.

Malle Moe's broer Kootje staat in de tuin, in de kou en in de ban van iets wat zich op het dak afspeelt.

'Hé, Kootje.'

'Hé, mijnheer Oorslag de Tweede.' Kootje zegt het slordig, bijna bruusk. Dat is vreemd. Hij weet dat ik niet aan mijn vader wil herinnerd worden. Aan Oorslag de Eerste. Kootjes mond staat open, niet ongelijk aan de gesperde bek van de middelste figuur op Breughels *Kreupelen*, die op de omslag van de synopsis is afgebeeld. Kootjes bek stoot grijze lucht uit.

Op de bovenste verdieping zit een man op de vensterbank. Niettegenstaande de bittere kou heeft hij alleen een T-shirt en een tanga aan. Hij is ros en wiebelt met witte benen.

'Gaat hij springen?'

'Dat hangt er van af,' zegt Kootje peinzend. Hij trappelt op geluidloze Nikes, blaast op zijn rode handen.

'Van wat?'

'Moe wil hem niet binnen laten, omdat ze bezig is met een klant, en die gaat voor. Maar hij daar, eist dat zij meteen... hij heeft haast, hij moet naar Vancouver.'

'Is hij matroos?'

'Kapitein. De andere, in de etalage, is ingenieur. Je hebt van die dagen. Soms zijn het alleen maar gepensioneerden...'

'Koud, hè, Kootje?'

'Zeg dat wel.'

'Die kapitein is er niet naar gekleed.'

'Hij is het gewend. Hij vaart op IJsland, Groenland... maar ik moet hem blijven bewaken.'

'En als hij springt?'

'Dan moet ik hem opvangen, zo goed als ik kan.'

'Maar Kootje, hoeveel weegt die mens niet?'

'Toch moet ik zijn val breken.'

'Zegt hij niets?'

'Nee.'

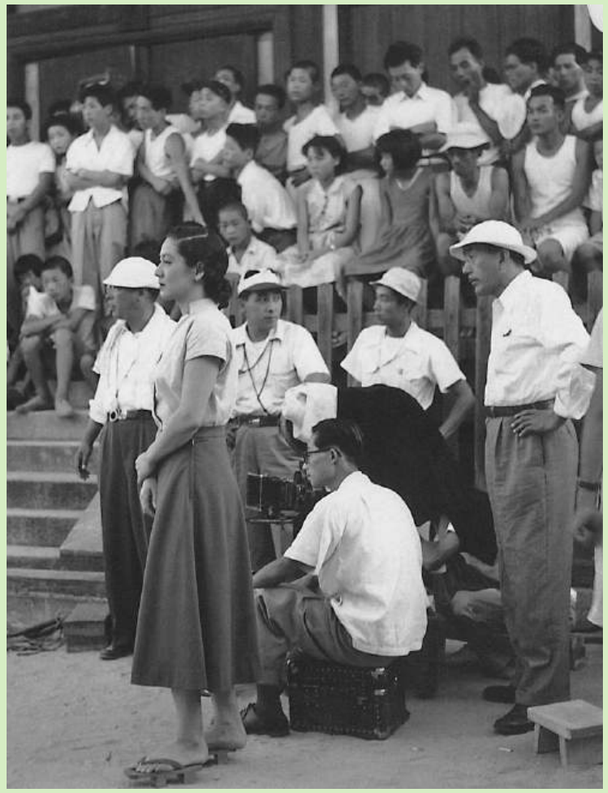
'Je hebt nog niet met hem gesproken?'

met name die van bejaarde ouders en hun volwassen kinderen, centraal staan. De film is verder vooral bekend vanwege de sobere, eenvoudige, minimalistische en expressionistische manier van filmen en wordt door veel critici beschouwd als een van de beste films ooit gemaakt.

Ozu beschrijft in deze film hoe kinderen en ouders, zeker als deze ver weg wonen, uit elkaar groeien. De kinderen lijken het fijn te vinden dat hun ouders er zijn, maar zijn in feite te druk bezig met hun eigen leven. Bij de ouders speelt duidelijk het gevoel tot last te zijn. De film is rauw en realistisch in deze ongemakkelijke situatie.

Als regisseur was Ozu excentriek en perfectionistisch. Vóór de jaren zestig waren zijn films zelden in het westen te zien omdat de distributiemaatschappijen dachten dat westerse bioscoopbezoekers, die gewend waren aan films van Akira Kurosawa en Kenji Mizoguchi, wel niets van Ozu's ingetogen schoonheid zouden begrijpen.

Ozu's bekommerde zich niet om cinematografische conventies. Zijn handelsmerk was een shot met een 50mm lens vanuit een laag camerastandpunt, ongeveer 70 centimeter boven de vloer; vergelijkbaar met het gezichtspunt van een persoon die op een tatamimat (de vloer in huizen bestond eeuwenlang uit aangestampte aarde) zit. Hij gebruikte graag een statische camera, en zorgde door een minutieus uitgevoerde kadrering ervoor dat geen enkele acteur een scène overheerste. Voor hem was het verhaal belangrijker dan visuele continuïteit.

Op locatie bij *Tokyo monogatari*. Rechts Yasujiro Ozu. Op de voorgrond zijn vaste actrice Setsuko Hara

Tokyo monogatari is een uitstekend voorbeeld van zijn werkwijze; de camera staat vast, de filmset is voorzien van een plafond en is zo gebouwd dat de camera vlak boven de grond lijkt te staan, alle actie komt vanuit de personages, een ouder echtpaar dat op bezoek bij hun kinderen wordt geconfronteerd met de generatiekloof

'Ik durf niet. Met die zeelui is niet te discussiëren. En vooral niet met een kapitein. Gij die in de cinema zijt, ge weet toch nog hoe Humphrey Bogart was in *De muiterij van de Caine*.'

Oorslag voelt, alhoewel de snerpende kou tegen zijn gezicht waait, hoe allengs de jachtigheid die hem hierheen deed rijden wegebt. Hij is kalm, met aan de rand van zijn gedachten de schaduwen van belagers, niet meer met aksen, pas geslepen, soms roestig, maar bezig met een lasterlijk gefluister over hem. Hij verjaagt de schaduwen. Hij gaat naar de gevel en zegt zachtjes: 'Kapitein.'

'Wie ben jij?' De stem van de kapitein is schor en teder, een stem gepolijst door jaren gebrul tussen gletsjers en hun onaards gekraak.

'Walter.'

'Walter, mijn jongen, ik zit hier en ik kan niet anders. Zij zeggen, iedereen aan boord zegt het, dat ik zot ben. 't Is waar, ik ben zot van haar. En zeggen dat ik haar nog niet eens gevogeld heb. Is dat zot zijn of niet? Over de honderdduizend frank heb ik aan haar gehangen. Dat kan toch tellen, hè?'

'Verleden jaar met kerstmis,' zegt Kootje die naast Oorslag is gekomen, 'heeft hij een periscoop meegebracht. Vanuit de Straat van Bering, zei hij, in de buurt van Alaska. Maar later is het uitgekomen dat hij haar uit het museum in Oostende heeft gestolen. Maar het is de intentie die telt. En draai of keer het zoals je wil, het was een schone attentie...'

Kootje trappelt ter plekke op dunne kalfsleren molières.

Een fris tinkelend belletje weerklinkt vanuit zijn smalle borst. Hij haalt een telefoon tevoorschijn, buigt het hoofd met de baseballpet. 'Ja, moetje, ja. Ja, hij is hier nog. Ik geef hem je.'

'Moe,' zegt Oorslag. 'Ik kwam alleen even langs om goeiendag te zeggen. Ja, de zeeman zit nog op de vensterbank. Moet ik? Zal ik? Nee, ik wil niet voor mijn beurt gaan. Een andere keer.'

Hij geeft de telefoon terug. Roept: 'Kapitein, de aanhouder wint. Kom maar naar beneden.'

Hij drukt Kootje de hand. 'En de zaken?' vraagt hij.

'Minder en minder. De serieuze cliënten zijn bang voor de vreemdelingen die baas spelen over de baan. Vooral de Kroaten.' Hij gaat mee tot de weg.

Moe is niet meer te zien, wel de witharige man die kaarsrecht in een zwarte raglanjas naar een BMW stapt in de witte, mistige, ijzige dampen die uit de aarde stijgen.

'Wat curieus is,' zegt Kootje, 'is dat die man als hij aankomt de beleefdheid zelf is, 'Dag Kootje, hoe is 't Kootje?' een en al charme, maar als hij weggaat na een halfuur, als hij zowat de helft van mijn zusters laarzen heeft opgegeten, dat hij mij niet meer ziet staan, ik ben lucht voor hem. Maar goed, als hij maar content is.'

Oorslag zou hier kunnen blijven staan, babbelen tot de dageraad. Maar het is te koud. Tranen lopen over zijn wangen. Van de kou. De trillerige, haastige voorboden van de paniek zullen weer opduiken, maar nu nog niet.

en met ‘mono no aware’ - weemoed om wat verdwenen is. Dit sluit goed aan bij Ozu's eerder observerende dan dirigerende wijze van filmen.

☆

> *Mono no aware* is een Japanse uitdrukking die zich laat vertalen als 'lijden der dingen'. Het betreft een gevoel van diepe treurnis over de staat van de wereld en de realiteit van het leven.

Ozu was een inspiratiebron voor veel westerse regisseurs als Wim Wenders, Jim Jarmusch, en Martin Scorsese.

Stalker van Tarkovski: (zie ook deel 1, pag. 64)
Het begin en eind van de film spelen in de 'gewone' wereld, maar het grootste, middelste deel speelt zich af in de 'Zone', een verboden gebied. De film suggereert dat er iets merkwaardigs aan de hand is met de Zone zelf. Die lijkt een bewustzijn te hebben. Of er is een experiment uit de hand gelopen met onduidelijke gevolgen. In beide gevallen is de Zone een gebied waar krachten werkzaam zijn die niet door een overheid en diens leger in toom te houden zijn en daarom tot verboden gebied verklaard is. Er is een verlangen om er toch heen te gaan via een kamer in de ruïnes.

De beelden van de film zijn van extreme intensiteit, zoals eigenlijk altijd in de films van Tarkovski. De interpretatie van de beelden kent symbolen maar ook fotografische film-poëtische hoogstandjes. Los van deze artistieke aspecten wordt de psychologische en levensbeschouwelijke druk hoog opgevoerd, terwijl het onduidelijk blijft of de ideeën over de Zone wel juist zijn.

Gaumont is een internationale Franse bioscoop-exploitant, die is overgenomen door Pathé Cinémas.

Georges **Simenon** (Luik, 1903 – Lausanne, 1989) was een Franstalige Belgische schrijver. Simenon werd bij het grote publiek vooral bekend als de schrijver van 75 detectiveromans en 28 korte verhalen over Maigret. Daarnaast schreef hij nog eens 136 psychologische romans en honderden andere verhalen en novellen.

Georges Simenon in 1965

Simenon maakte in zijn romans gebruik van zijn kennis van Nederland. In Maigret in Holland beschrijft hij een café te Delfzijl, met zijn jeneverlucht, bierviltjes en schuifdeuren naar de achterzaal voor feesten en partijen. Hij noteert de geraniums op de vensterbank, de moderne boerderij en het

feit dat nogal wat personen goed Frans spreken. Het type man dat hij beschrijft is een gevestigde man van aanzien, zakenman of arts, uit een burgerlijk milieu. Op een gegeven moment raken ze los van zichzelf, begaan een misdaad, vluchten, of blijven blijkbaar gelaten de gevolgen van hun daad afwachten. Het zijn typische Simenon-mannen: ontworteld en fatalistisch. In *L'homme qui regardait passer les trains* vlucht de Groningse, van fraude beschuldigde zakenman Kees Popinga naar Amsterdam, doodt in een vlaag van woede de maîtresse die hem afwijst en belandt in Parijs. Eenmaal gearresteerd sluit hij zich op in zwijgen en eindigt hij zijn dagen in een Groningse psychiatrische instelling. In *L'assassin* situeert de schrijver een zelfde "vluchteling" in Sneek: de arts Hans Kuperus koopt in Amsterdam, waar hij voor een artsencongres is, een wapen, waarmee hij op de terugweg zijn overspelige vrouw en haar geliefde doodt. Hij verlaat Sneek niet, maar begeeft zich zoals gewoonlijk onder zijn kring van vrienden in het café Onder de Linden. Hij "vlucht" naar binnen en spot soms met zijn lot door gewaagde uitingen. Het leven herneemt zijn oude gang. De dienster Neel heeft ondertussen de plaats van zijn echtgenote ingenomen.

Haal ik de volgende eeuw: over 6 jaar.

Koud zweet in een keer: de eerste angstaanval. Er komen er snel meer. (pag. 148, tweemaal).

Tiffanylamp:

Plafonniere Tiffany Ø40cm fuchsia motief

Breughels Kreupelen:

De rictus of **gesperde bek** (detail)

Tanga:

Humphrey Bogart in *De muiterij van de Caine*:

Bogart als de paranoïde Kapitein Queeg in The Caine Mutiny (1954)

The Caine Mutiny is een Amerikaanse oorlogsfilm uit 1954 onder regie van Edward Dmytryk. Het scenario is gebaseerd op de gelijknamige roman uit 1951 van de Amerikaanse auteur Herman Wouk. Destijds werd de film in Nederland uitgebracht onder de titel Muiterij op de Caine. In 1944 wordt de commandant van de mijnenveger de USS Caine afgelost door Captain Philip Queeg (Humphrey Bogart). Queeg stelt meteen een stricte discipline in bij zijn bemanning. Hij blijkt niet voor zijn taak geschikt. Door zijn druktemakerij verliest het schip een doelwit uit het oog. Queeg is razend en probeert het incident te verhullen. In een ander incident raakt Queeg in paniek als het schip beschoten wordt en vaart weg van een groep landingsboten die nu zonder bescherming zitten. De officieren morren en noemen Queeg een lafaard. Enz.

De roman gaat dus over de morele beslissingen die de commandant van een schip op zee soms moet nemen. De muiterij vindt plaats tijdens een historische storm in december 1944.

Het schrijven van een bruikbaar scenario bleek nog een hele klus. Niet alleen moest men rekening houden met de Hollywood censuur, maar ook met de eisen van de marine, met het machtige hoofd van Columbia Pictures en niet in de laatste plaats met het bioscooppubliek.

Overleg met de Marine leidde tot de volgende voorwaarden. Er mochten geen slordig geklede matrozen te zien zijn en de mannen mochten niet als onaangepaste sufferds worden uitgebeeld. Dat ging ook op voor het personage van Captain Queeg die absoluut niet mocht worden opgevoerd als een echte lafaard of een onsympathiek figuur. Belangrijk was verder dat de film zou openen met een tekstbord waarvan de eerste zin luidde, ‘dat er nooit een muiterij had plaatsgevonden in de US Navy’.

De eisen ten opzichte van het script waren als volgt. De studiobaas eiste altijd een ‘romantische subplot’, voorts dat de film precies twee uur zou duren en dat er niet meer dan twee miljoen dollar werd uitgegeven, geen cent of seconde meer of de producent en regisseur verloren al hun rechten op de eindmontage.

Hij trappelt op geluidloze Nikes ... (pag.148) vgl. Met: **Kootje trappelt ter plekke op dunne kalfsleren molières** (pag. 147): de wazige waarneming van Oorslag is het eerste teken van de waanzin. Aldus Bert Vanheste.

Ik zit hier en ik kan niet anders is een schitterende variant van de uitspraak die Luther zou hebben gedaan in zijn rede voor de Rijksdag in Worms, 1521: "Hier sta ik, ik kan niet anders."

In de bekende rede zei Luther dat hij door de woorden van de Heilige Schrift is gebonden, dat zijn geweten door het Woord van God is gevangen, en dat hij daarom niets tegen zijn geweten mag doen. Hij besloot met de woorden: "Gott helf mir, Amen." Terwijl Luther op de Wartburg vastzat, werd zijn rede zonder medeweten "geniaal toegespitst", schrijft de Lutherbiograaf Heinz Schilling. De zin werd: "Ich kann nicht anders, hier stehe ich, Gott helfe mir, Amen." Via een gepubliceerd pamflet kwam deze versie onder het volk terecht, en werd ze onder Duitse protestanten van generatie op generatie doorgegeven.

De **Molière**, of lage veterschoen heeft van voren een veter of lint. Het begrip wordt zowel voor dames- als herenschoenen gebruikt. De benaming ontstond in de 19e eeuw. Dit model schoenen werd erg veel in de 17e eeuw gedragen. Toen in de 19e eeuw de schoen zijn terugkeer vond, werd de naam Molière eraan verbonden. Hoewel het woord afgeleid is uit het Frans, wordt het in Frankrijk niet gebruikt.

Telefoon: bedoeld is hier de Walkie-Talkie.

De waanzin van Oorslag komt met angstbeelden:

> **Overigens, waar is zijn adressenboekje? Koud zweet in een keer. Omringd door dieven en inbrekers. In de la van zijn bureau? Omsingeld door spionnen. Op een avond is het zover en komen ze uit het duistere steegje, met de hakbijl in de hand en de nog nat en glimmend en bespat.** (pag. 146)
>
> **Hij is kalm, met aan de rand van zijn gedachten de schaduwen van belagers, niet meer met aksen, pas geslepen, soms roestig, maar bezig met een lasterlijk gefluister over hem.** (pag. 148)

Telefoon: bedoeld is een portofoon, beter: walkietalkie genoemd.

Raglanjas: Raglan is een manier om een mouw in te zetten in kledingstukken als truien, pullovers, jassen en mantels. Het kenmerk van een raglan is dat er een schuine naad loopt vanaf de okselholte tot de halskraag.

De trillerige, haastige voorboden van de paniek (pag. 148) ... zie commentaar boven.

37

(Caroline heeft gebeld, Axel nam zwijgend de hoorn op.)

(Caroline): ‘Met mij.’

(Axel): ‘Caroline.’

(Caroline): ‘O je herkent mijn stem, dat is al iets.’

(Axel): ‘Ja.’

(Caroline): ‘Ja wat, Axel?’

(Axel): ‘Ik herkende je stem.’

‘Meteen. Goed zo. Just is niet thuis, anders zou ik je niet zo drellerig durven bellen. Wat ben je aan het doen?’

‘Verzekeringspolissen aan het nakijken. Er gaan twee schilderijen van Schellen naar Londen voor een tentoonstelling over “Geheime Deugden”, “Secret Virtues”.’

‘Die heb ik.’

‘O, heb jij die?’

‘Ik heb zes glazen port gedronken.’

‘Vanmiddag?’

‘In twee uur tijd. Kun je hierheen komen?’

‘Mijn auto is in de garage.’

‘Zou je anders naar mij toe komen?’

‘Waarom niet?’

‘Zeg zoiets niet. Ik heb een lange parelketting om mijn heupen en anders niets. Toch. Ik heb schoenen met hoge hakken aan. Jij bent vast iemand die wil dat vrouwen ongemakkelijk wankelen op te hoge hakken. Vind je mij een drel? Ik zal me morgen, vanavond al, doodschamen. Nooit is er iets over mijn lippen gekomen over wat ik voor je voel. Het is ook jouw schuld. Want al is er niets over jouw lippen gekomen, ik heb gemerkt, o, of ik het gemerkt heb dat je naar me keek, die keer toen Just en ik langsgekomen zijn en dat je me dat glas wijn gaf...’

‘Caroline, zou je...’

‘Wat zou ik?’

‘Zou je niet beter ophouden?’

‘Ik zal hier niets van aan Just zeggen. Hoe kan ik? Ontken niet dat je mij aankeek toen je me dat glas Bourgogne gaf, ik kan het niet vergeten, ik sta met mijn rug tegen de muur, letterlijk, ik ben nog klam van de douche, ik ga zo meteen aardbeienjam op mijn buik wrijven en denken dat jij het oplikt, te beginnen in mijn navel, ik ga niet slapen, ik ga je lastig blijven vallen, ik mag, want je bent van mij, en ik ben een warme poes die op je wacht...’

Axel gooit de hoorn op de haak.

☆

(Op de set) 38

Mercedes-Benz C.180 Esprit:

1994 Mercedes Benz C180 Esprit

sunlights zijn spots. Zij bootsen het 'zonlicht' na.

Een meisje, ook uit het duister gebied ...: *(ook uit het onderbewuste. A.B.)*

(We zetten hier alvast de uiterlijke kenmerken bij elkaar die Claus dit meisje nu en later geeft: ze is "een jaar of dertien", tenger, bleek, haar haar glimt en is gitzwart, het is modieus geknipt: een "pagekopje" (pag. 156). Op pag. 157 wordt ze 'het donkere' meisje genoemd, met een lange dunne neus en een benige wangstructuur. Ze heeft een wijde grijze blik, dikke wimpers en ze reikt tot aan Axel's schouder. Ze wordt een kind genoemd (pag. 157) en heeft glimmende piekharen (pag. 158). Op pag. 229 heeft ze een gaaf en beweeglijk profiel. Haar naam: Bettina Gillis.

Laten we hiernaast het profiel stellen van het meisje Bea, ofwel Beatrice, uit de roman De Hondsdagen *uit 1952. Ze heeft zwarte vlechten (pag. 84), een ovaal gezichtje en ongewoon dikke wenkbrauwen. Op pag. 85: het 'kind' Bea. Haar zwarte haar met de blauwe weerschijn. Ze is rank, levendig. Pag. 143: het smalle meisje met de heldere blik, (...) die haar aan hem bond (...) en het ogenblik dat telt, voor nu en voor altijd. Pag. 161: ... "haar zwart, nog steeds kortgeknipt haar, waarvan de sliertjes, als zovele zwarte tandjes, in haar matte huid sloegen. De vorm van haar wangen en kin had iets aarzelends. 'Als de lijn, die ik zou tekenen met grove houtskool op nat papier.' "*

Axel zit zo onbeweeglijk mogelijk want zijn fauteuil dreigt uiteen te vallen en dan zal het – opnieuw – zijn schuld zijn.

Naast hem overwegen twee elektriciens van de filmploeg de merites van de Mercedes-Benz C 180 Esprit.

Oorslag houdt zich op in hun nabijheid. Hij wil de autokenners het liefst naar hun werkplek jagen maar daarmee schiet niemand iets op, want er is, schijnt het, een haartje, een vliegenpootje, een meisjeswimper in de camera geraakt.

Men wacht. Axel heeft al twaalf meisjes zien opkomen, zien stralen, een man in een pij zien omhelzen en hen horen zeggen met min of meer geluk: 'Ach, Pieter, vergeet toch die hele inquisitie, wij hebben elkaar toch.'

Bij de eerste drie vier kandidaten verging Axel van de gêne. Nu is hij immuun voor het geprevel, gekakel, gehakkel in alle mogelijke dialecten dat de schare meisjes voortbrengt. 'Stilte,' roept een baardman in overall. 'Camera klaar,' antwoordt een andere baardman. De veren van Axels fauteuil piepen.

'Stilte,' brult de overall en kijkt dreigend om zich heen. Men schrijft met krijt op een bord: Leslie de Maesschalk, en een dik, week meisje in een olijfgroene plissé jurk zegt smachtend: 'Ach pietertje vergit toch hiel diejinkiesisie, wemme mekor.'

'Uitstekend,' roept Oorslag, 'de volgende.'

Het meisje is verblind door het licht, zoekt iemand in het donker, stapt dan het donker in, de handen voor zich uit gespreid. 'Hier, Leslie,' zegt een gebiedend stemmetje dat naast Axel is opgedoken. Een meisje, ook uit het duister gebied achter de sunlights, komt naast Axel zitten op een camerakist, tussen kabels en voetlampen, Axel schat haar een jaar of dertien, zij is tenger, bleek, haar gitzwart glimmend haar is modieus geknipt, vroeger, in mijn tijd noemde men het een pagekopje. Leslie is haar beste vriendin, dat merk je, Leslie gehoorzaamt dit meisje blindelings.

De man in een pij komt ook naar het meisje toe. Hij heeft een zeer getaand, vossig gezicht. Men herkent Herman Grootaers, de veearts uit het tv-feuilleton Rozen voor Emma, men herkent ook de lijzige, steeds onzekere wat afwezige bariton die nu tegen iemand in een gifgroene overall zegt: 'Mijn aartsengeltje, wil jij heel even een sapje halen voor deze uitgebluste artiest. Om het even welk sapje als er maar een versnapering in zit.'

'Een wat, mijnheer Grootaers?'

'Een cognacje bijvoorbeeld zou in zo'n sapje wonderen doen. En wat zal het voor u zijn, heer Den Dooven? Eveneens een sap met cognac. Of moet u vandaag nog enige schrijfarbeid verrichten?'

Axel denkt: wat is het toch onnozel, ik ben gewoon trots dat hij weet wie ik ben. Straks moet ik dit wel aan Claire vertellen.

'Een sapje met cognac,' brengt hij uit.

Grootaers buigt zich naar Axel. 'Mijn beste, wij hebben tot nog toe niet het geluk

Dan, in zijn laatste novelle Een Slaapwandeling *(2000) verschijnt het meisje eerst onzuiver, als de ex van de 'ik' met haar zwarte piekhaar, (...) haar dikke, donkere wenkbrauwen. Ze heet Laura. (Zo heette ook de muze van Petrarca, zoals Beatrice de naam was van de muze van Dante.) Deze Laura brengt ons bij het archetype van Claus' muze, die hij in Laura meende te herkennen en op het eind van de novelle in zijn herinnering terugvond. Het was in Parijs, in de metro:*

> *"Het meisje had een breed voorhoofd, strak achterovergekamd haar, gitzwart glimmend van de gel. Een smalle onderlip. Jongensheupen. Zo maakte ik de inventaris, hangend aan een lus van de metro. Zij voelde mijn blik. Keek op haar beurt. Ik kon niet anders dan blijven staren. Zij hield zich vast aan een stang. Zij likte aan haar lippen, beet op de onderlip die smal was en bleek. (...) Haar geoliede wimpers, de spikkeltjes zilver in haar brede wenk-brauwen. (...) Haar benig gezicht. Haar handen waren wit met dunne vingers ... "(pag. 70 - 72)*

Het is op zichzelf een adembenemende passage. Maar nu zien we ook dat we te maken hebben met de contouren van steeds hetzelfde meisje, een meisje met dezelfde archetypische trekken: donker, zwart haar, dikke wenkbrauwen, tenger, bleek, klein. Ooit ontmoet. Ooit verloren. Nooit meer vergeten. Steeds onbewust of vaag bewust teruggezocht. A.B.)

Jack Nicholson (1937) is een Amerikaans filmacteur die bekendstaat om zijn karikaturale verschijning en zijn kenmerkende grijns.

Zijn jeugd was allesbehalve gemakkelijk. Zijn moeder raakte zwanger op haar zeventiende na een affaire met een getrouwde man. Nicholson werd opgevoed door zijn grootouders. Zij lieten hem in de waan dat ze zijn ouders waren; zijn echte moeder deed zich voor als zijn zus. Zijn grootvader was een alcoholist. Pas in 1974 kreeg Jack Nicholson het ware verhaal te horen van een verslaggever van het tijdschrift *Time Magazine*. Zijn moeder en grootmoeder waren toen al overleden.

Hij won zijn eerste Oscar voor Beste Acteur in de film *One Flew Over the Cuckoo's Nest* (1975).

De herrieschopper Randle P. McMurphy (gespeeld door Jack Nicholson) komt in een psychiatrische inrichting terecht. Hij heeft zich namelijk opzettelijk als geestesziek voorgedaan in de hoop zijn gevangenisstraf relatief comfortabel te kunnen uitzitten. Daar vecht hij het autoritaire bewind van zuster Ratched (Louise Fletcher) aan.

Zuster Ratched en patient McMurphy

gesmaakt elkander persoonlijk te begroeten, laat me u terstond en ter plekke feliciteren: U hebt Breughel... niet uit zijn werken geroken... nee, u hebt zijn ziel gedistilleerd tot een brouwsel voor goden en mensen. Meer zeg ik niet.'

'Dank u.'

'Wellicht verbaast het u dat Herman Grootaers zijn tijd op aarde verkwanselt met hier die kinderen voor de camera bij te staan, zonder dat van productiewege daar enige gage van importantie tegenover staat, welaan, heer, u zal begrepen hebben dat Grootaers dit doet op morele gronden, wij kunnen gewoon niet toekijken hoe die meidekes in de jungle van de onzedelijke filmwereld verdwalen. En nu ga ik', hij grijnst als Jack Nicholson – 'waarde Koning...' Hij monkelt als een oude moezjiek, hij pikkelt weg als Richard de Derde.

De twee meisjes, het dikke en het donkere, proesten het uit.

Oorslag heeft gewacht tot de acteur de scène verliet en hurkt naast Axel: 'Hij werd helemaal niet opgeroepen vandaag. Als je hem nodig hebt is ie er nooit. Als je hem kunt missen, maar dan ook makkelijk missen, dan zit ie in de weg. Als hij maar niet denkt dat ik zijn reis vergoed.'

Het donkere meisje kauwt op iets, haar profiel met de lange dunne neus beweegt met de kaken.

'De volgende,' roept Oorslag en meteen antwoordt een snerpende stem uit het zwarte gat achter de camera, waar alleen schaduwen zichtbaar zijn. 'Nee, meneer Oorslag, niet de volgende. Wilt u wachten tot men zegt: Camera klaar!'

'Met plezier,' zegt Oorslag nijdig.

'En u daar, u zit in beeld. Weg!' brult een assistent. Axel krijgt een kleur, komt overeind. Het meisje, het donkere, met de benige wangstructuur verlaat de camerakist, trekt aan zijn arm.

'Kom,' zegt zij en ook de pappige blonde met het meikaasgezicht volgt.

'Hij zegt maar wat,' zegt het donkere meisje, 'want als u in beeld zat, zat ik er ook en tegen mij zei hij niks.'

'Natuurlijk niet,' zegt Axel automatisch.

'Stilte,' brult Oorslag.

'Maar ik vind het wel zeer onbeschoft,' fluistert het donkere meisje. Haar wijde grijze blik, de dikke wimpers. 'Dat hij u zo durft aan te spreken.'

'Ik ben het gewoon,' zegt Axel.

'U mag dit nooit gewoon worden.' Zij reikt tot aan zijn schouder.

'Nee,' zegt Axel. Niet gewoon worden, een beklemmend besluit voor een kind.

De grote Grootaers zegt zijn tekst vier keer op een andere manier, van vaderlijk tot toornig. Axel vermoedt dat men sommige meisjes filmt zonder film in de camera.

'Moet jij niet optreden?'

'Nee...'

'Kwam je alleen maar mee met je vriendinnetje?'

'Ik kwam alleen om u te zien. Ik heb u gezien, ik ben content.' Zij gooit de riem van

Copyright © 1975, Fantasy Films and United Artists Corporation, all rights reserved. Printed in U.S.A.
McMurphy, met grijns en de half-indiaan Chief Bromden

Naast een kritiek op de methoden in de psychiatrie in de jaren 1950, zoals elektro-convulsietherapie en lobotomie, zit er in het boek nog een extra maatschappijkritische laag over de behandeling van Indianen in Amerika. Het Indiaanse personage Chief Bromden, dat zich lang doofstom houdt, wordt mooi gespeeld door William Sampson jr., maar zijn karakter wordt beter uitgewerkt in het boek.
Veel mensen herinneren hem zich tot op vandaag vanwege zijn hoofdrol als de gespleten schrijver Jack Torrance in de film *The Shining* (1980) van Stanley Kubrick.

Legendarisch was ook Nicholson's optreden als kolonel Nathan R. Jessep in de militaire rechtszaakfilm *A few good men* met Tom Cruise (1992).

haar zwarte tas over haar schouder, maakt haar oor vrij tussen de glimmende piekharen en kijkt niet meer om.

'Wat vindt u, meester?' Oorslag lijkt doodmoe. 'Hebben wij ons Marieke of niet?'

'Ik zag haar veel jonger.'

'Ik ook. Maar als zij in het begin van de film een kindje is, dan hebben wij in het geheel van de film... eh... vrouwen te kort. Dan is er wat erotiek betreft alleen Marieke als zij ouder is en die griet die zich in haar waanzin de kleren van het lijf rukt. Het is mager als erotiek. Geef toe. Dus als we een beetje de aantrekkingskracht van een dertien veertienjarige... en ik vond dat Gisèle de Vries dat wellustige had. Nee?'

'De enige die in aanmerking komt is nummer drie – Hoe heet ze?' zegt Grootaers en geeuwt.

'Nummer drie. Hermine Komkommer,' zegt een assistent.

'Uitgesloten,' zegt Oorslag meteen.

'Waarom?' vraagt Grootaers en knipoogt naar Axel.

'U vraagt mij waarom, mijn beste Herman.' Men ziet Oorslag naar redenen tasten, onderzoeken, riskeren, uitsluiten. 'Ik zal u dat vertellen,' zegt hij, hij maakt de knoop van zijn jas los, wrijft over zijn lenden. 'Zij ziet er niet uit alsof zij in de vijftiende eeuw geboren is. Niet iemand van onze bevolking van toen.'

'Breughel is in de zestiende eeuw geboren,' zegt Grootaers.

'Weet ik. Weet ik toch!' (Opnieuw sta ik voor schut. Nu heb ik dat script al vijf keer gelezen, echt moeite gedaan en opnieuw kan ik niet onthouden in welke klote-eeuw die klote-Breughel heeft geleefd. En La Traviata is dat nu van Puccini of van Verdi? Tosca is van...)

'Niet van onze bevolking...' Grootaers proeft de woorden alsof hij aan het repeteren is.

'Kom, laten we er geen doekjes om doen,' zegt Oorslag, 'ik ben toch geen antisemiet als ik vind dat zij er joods uitziet. Of mag ik dat ook niet zeggen? Wij leven potdomme zo meteen in het jaar Tweeduizend!'

'Het zou ook een Turkse kunnen zijn,' zegt een elektricien.

'Nooit,' zegt Oorslag. 'En jij, bemoei je hier niet mee. – Wat vindt u, meneer Den Dooven?'

'Ik weet het niet,' zegt Axel.

'Toch moet ik uw toestemming hebben, mijn waarde meester. Denk er eens goed over na, die Gisèle de Vries, die heeft het volgens mij, die heeft het.'

'Dat meideke wil inderdaad hoger op,' zegt Grootaers.

In een café aan de overkant vertrouwt de acteur aan Axel toe dat de voornaamste reden waarom hij naar de audities komt, 'naast de overevidente reden dat ik uiteraard wil gewaar worden wat voor een jong vlees er in de kuip zit en ik heb wat dat betreft al mijn keuze laten vallen op eentje die er verdomd gewillig uitziet. Nee, de voornaamste reden is dat ik niet weet waar ik heen moet. Mijn vrouw heeft zich na onze scheiding zo crapuleus

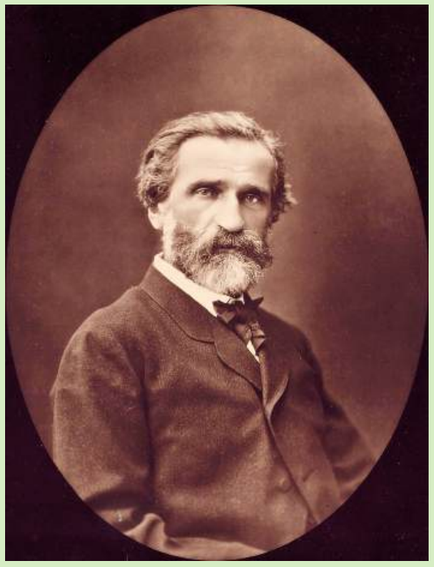
En nu ga ik (...) **waar de Koning ...** te voet gaat, d.i. naar het toilet.

Moezjiek: (russ.) boer, kleine man.

Richard de derde is een omstreeks 1595 geschreven historiestuk van William Shakespeare over de gebochelde, corrupte en sadistische Richard III van Engeland die na de troonsbestijging van zijn oudere broer Eduard alles in het werk stelt om de koningskroon voor zichzelf op te eisen.

Meikaas: de eerste kaas van het in de weide gebrachte vee.

La Traviata is een opera van Giuseppe **Verdi**, **Tosca** is van **Puccini**.

Giuseppe **Verdi** (1813 – 1901) was van eenvoudige afkomst. Zijn vader was herbergier en zijn moeder zijdespinster. Hij werd een van de grootste componisten van Italiaanse opera's. Hij schreef er zesentwintig. Zijn opera's waren tijdens zijn leven zeer geliefd en zijn dat nog steeds.

In 1872 werd *Aïda* voor het eerst uitgevoerd in het Scala, met groot succes. Verdi schreef de opera voor de Egyptische kedive (onderkoning) op bestelling. De bedoeling was dat de opera een werk was dat de Egyptenaren als nationale opera konden aannemen.

Verdi's werk bevat vaak nauwelijks verholen steunbetuigingen aan het Italiaanse nationalisme. Van het "Koor van de Joodse slaven" ofwel het Slavenkoor uit zijn opera *Nabucco* bijvoorbeeld, ook bekend als Va, pensiero, werd en wordt dikwijls beweerd dat het een goed Italiaans volkslied zou zijn.

> Va, pensiero, sull'ali dorate Va, ti posa sui clivi, sui colli Ove olezzano tepide e molli L'aure dolci del suolo natal.
>
> *(Ga, heb ik gedacht, op gouden vleugels, ga op de hellingen, op de heuvels staan, waar de zoele lucht van de geboortegrond warm en zacht ruikt. A.B.)*

La traviata ('De verdoolde' of 'De dolende') is een opera in drie bedrijven van Giuseppe

gedragen dat ik wegens het niet betalen van de frauduleuze alimentatie uit mijn huis ben gezet, manu militari, heer Axel den Dooven, en dat mij een krot werd toegewezen met door het gerecht voorziene meubilair, te weten een tafel, een stoel en een bed. Een eenmansbed voor Herman Grootaers! Zelfs het voorschot dat onze eerbare producent mij in zijn goedheid heeft geschonken is regelrecht naar die furie gegaan. Dus als de avondlijke schemer over ons allen valt en eenieder zich naar zijn rechtmatige thuishaven begeeft, heb ik maar één dilemma: Zal ik in de bar Excelsior blijven hangen tot de dageraad en dan een tukje doen op een bank in het park in de mogelijk dalende sneeuw? Of ga ik naar mijn eenzaam soldatenbed en sluimer ik ruksgewijs in?'

'Als u werkelijk niet weet waarheen... kunt u altijd bij mij logeren,' zegt Axel.

'Werkelijk, wat bent u charmant. Maar, zeg, nu overvalt mij, mijn waarde, ineens de waangedachte: u bent toch door die Oorslag fatsoenlijk gehonoreerd, mag ik hopen?'

'Ik mag niet klagen.'

'En je bent toch apart betaald voor het scenario, mag ik hopen? Want wat Marigaal daar als script had gescheten, mijn lieve God, dat was bij de Amerikaanse beesten af.'

'Maak u geen zorgen,' zegt Axel en vreest wat er komen zal en het komt, de grote Grootaers vraagt hem geld te leen, 'een karig bedragje, eminente meester, opdat ik de nacht doorkome en dit in liefst enigszins prikkelend gezelschap'.

☆

Verdi, die zijn première beleefde in 1953 in Venetië. Het libretto is gebaseerd op de roman *La dame aux camélias* uit 1848 van Alexandre Dumas (fils).

Violetta, een bekende en rijke courtisane, geeft een feest ter ere van haar verjaardag. Hier is Alfredo Germont, die haar reeds een jaar van een afstand aanbidt, ook aanwezig. Als het gezelschap zich naar een ander vertrek begeeft, krijgt Violetta een flauwte. Ze blijft alleen achter. Alfredo vindt haar en verklaart haar zijn liefde. Violetta wijst hem af, maar is later ontroerd en geeft hem een cameliabloem die hij terug moet brengen als deze verwelkt (de volgende dag dus). Na afloop van het feest kijkt Violetta terug op haar leven en denkt aan een beter leven met Alfredo in de toekomst.

In 1955 werden de hoofdrollen vertolkt door Maria Callas en Giuseppe di Stefano.

Puccini (1858 - 1924) werd geboren in Lucca in een familie die generaties beroepsmusici had afgeleverd. Toen hij vijf was, overleed zijn vader Michele. Hij groeide op tot een levensgenieter die pas een opera schreef als hij krap bij kas zat. Dat beklemtoont ook zijn genialiteit: hij leek op bevel meesterlijke opera's uit zijn mouw te kunnen schudden. Maar eenmaal aan het werk stortte hij zich volledig op het nieuwe project. Legendarisch is het grote aantal wijzigingen in het libretto van *Manon Lescaut* en andere opera's, en de daarmee gepaard gaande, heftige discussies met de dichters.

Tosca speelt zich af te Rome in juni 1800. Floria Tosca, een zangeres, is verliefd op de schilder Mario Cavaradossi, maar deze wordt gevangengenomen omdat hij Cesare Angelotti, een gevluchte gevangene, onderdak zou hebben gegeven. Baron Scarpia,

politiechef van Rome, is op zijn beurt verliefd op Tosca en hij chanteert haar: hij zal Cavaradossi bevrijden als ze zich aanbiedt aan hem. Hij zal de executie van de schilder simuleren met losse flodders. Tosca doet alsof ze akkoord gaat, maar nadat de agenten Cavaradossi naar de plaats van zijn executie gebracht hebben, vermoordt Tosca Scarpia met een dolkstoot. Tosca woont vervolgens de executie van Cavaradossi bij, niet wetend dat Scarpia had gelogen en dat de soldaten met echte kogels zouden schieten. Nadat ze de dood van Cavaradossi heeft aanschouwd, pleegt Tosca zelfmoord door zich van de trans van de Engelenburcht te werpen.

Bij de première in Rome in 1900 vertolkte Sarah Bernhardt de titelrol.

Hoewel Puccini als operacomponist vrijwel onmiddellijk op handen werd gedragen door het publiek, heeft hij lang moeten wachten op erkenning van critici. Hij had zijn hele leven het gevoel in de schaduw te staan van de reuzen Verdi en Wagner.

Spilliaert: zie deel 1, pag. 2 - 8.

Félix **Vallotton** (Lausanne, 1865 – Neuilly-sur-Seine, 1925) was een van oorsprong Zwitsers kunstschilder. In 1900 liet hij zich tot Frans staatsburger naturaliseren.

Zelfportret Félix Vallotton, 1897

Hij was een gedreven kunstenaar, schreef kunstkritieken, essays, toneelstukken en ook drie romans, maar het bekendst werd hij met zijn drukwerk en schilderijen.

Hij behoorde als lid van de kunstenaarsgroep 'Les Nabis' (de profeten) tot de artistieke voorhoede van Parijs tijdens het fin de siècle. Hij verwierf internationale bekendheid door zijn krachtige zwart-wit houtsneden. Ze bevatten een onderhuidse spanning of dreiging, en de humor gaat vaak gepaard met bijtende maatschappijkritiek. Vallotton was een vernieuwer zonder te breken met de tradities; hij zocht juist naar moderne oplossingen voor klassieke thema's. Hij was een scherp observator, een sombere, bittere man die afstand hield tot de wereld maar de wreedheid en absurditeit ervan meesterlijk weergaf in zijn werk. Zijn krachtige en kleurrijke schilderijen tonen ogenschijnlijk dagelijkse taferelen, met een vervreemdende sfeer en geladenheid die worden versterkt door zijn koele, afstandelijke schilderstijl: het 'vuur onder het ijs'.

In 1917 bracht Vallotton een bezoek aan Verdun, een ervaring die nog lang in zijn werken door zou klinken.

39

Axel is die middag bezig met het rangschikken van gefotokopieerde tekeningen in Oost-Indische inkt, niet meteen het medium waarin Theodoor Schellen uitblonk.

Het donkere meisje in de filmstudio is hem vertrouwd. Hij heeft haar eerder gezien. Heeft zij ooit het Museum Schellen bezocht?

Axel neemt, al is het een kopie, een prent vast met voorzichtige vingers. Hij houdt haar bij het licht van het raam met gedroogde regenspatjes. Getiteld: 'Vissersmeisje'.

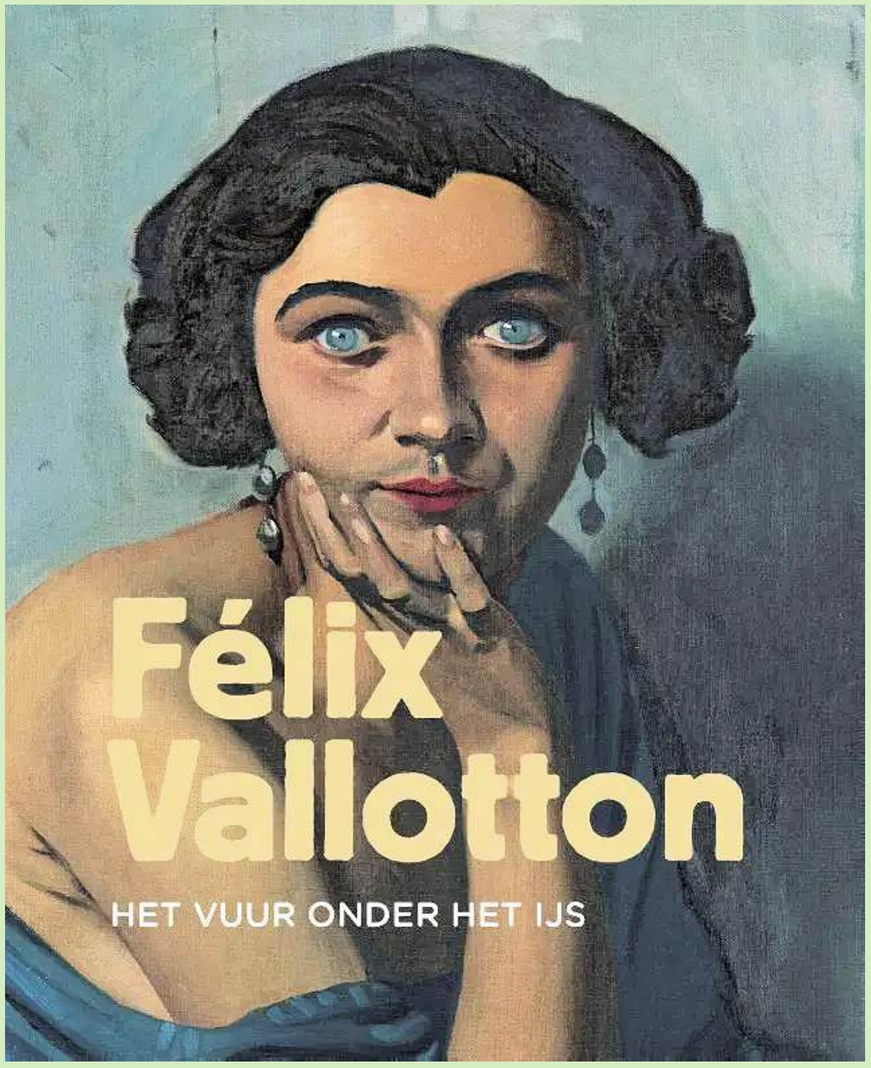
Het origineel bevindt zich in een Zwitserse privé-verzameling. Aquarel en Oost-Indische inkt op Koreaans papier. 61 x 49 cm. Signatuur en datum in de rechterbenedenhoek. T. Schellen 1949.

Schellen is in die periode sterk beïnvloed door Spilliaert en Valloton. De tekening stelt een vissersmeisje voor dat de schilder onderzoekend aankijkt, zij wantrouwt hem, wat heeft hij in de mouwen? Haar teint is sienna met veel wit, het hoofd neigt naar rechts zoals alle figuren rond 1949. Het ravenzwart glimmend haar is geknipt naar het model van Claudette Colbert, van wie men na Schellens dood tientallen uit tijdschriften geknipte foto's heeft gevonden in zijn boekenkast, verstopt achter een Winkler-Prins-encyclopedie.

Het vissersmeisje lijkt op het donkere kind van de auditie. De dikke wenkbrauwen, de dunne neus, de nonchalante maar trefzekere penseeltrekjes onder de wijde ogen, alert bij het filmmeisje, gelaten bij het visserskind, de lippen van beiden spotziek, uitdagend naar de gretig loerende man, Schellen zowel als ik.

☆

Vallotton was een man van tegenstellingen. Hij was een verleider en een onuitstaanbaar chagrijn. Hij was gepassioneerd en gevoelig maar ook bedachtzaam. Hij was een mens van zijn tijd, succesvol kunstenaar, gevierd door zijn leerlingen, bereisd en bekend met de gehele artistieke elite. Maar hij cultiveerde ook de voor die tijd karakteristieke melancholie. Die melancholie en die zwarte kijk sublimeerde hij in zijn kunst, waardoor deze bovenmatig verheven werd.

MODES
EPICER
CHOCOLAT
FV.93
AU VIOLON
gettyimages
Credit: Heritage Images

FV.93
L'ACCIDENT.
gettyimages
Credit: Heritage Images

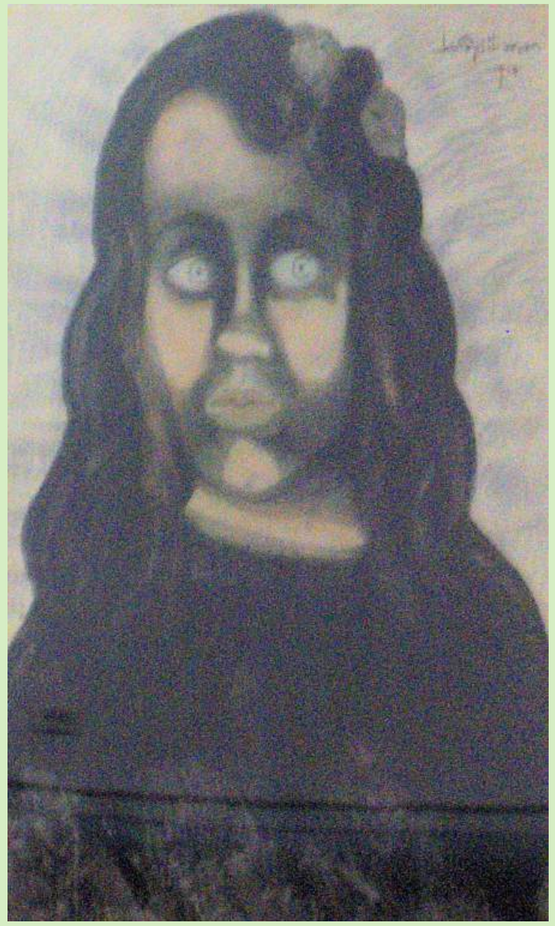
(rechts het Vissersmeisje van Spilliaert, A.B.)

Een **vissersmeisje**: weer doemt een variant op van Bea - Bettina - Laura.

(Ook Schellen had blijkbaar een muze, met min of meer dezelfde trekken. Is het dit wat Axel den Dooven aan hem bindt? A.B.)

Claudette Colbert in *I Cover the Waterfront* (1933)

Léon Spilliaert, Vissersmeisje, 1910

Claudette Colbert (1903 - 1996) was in Frankrijk geboren, maar verhuisde in 1906 naar de Verenigde Staten. Ze acteerde al op de middelbare school en kwam in 1923 op Broadway terecht. In 1927 speelde ze in haar eerste film. Ze sprak zeer amusant en had een jongensstem.
Het was de rol van Ellie Andrews, in de dolle comedie *It Happened One Night* (1934), met Clark Gable als tegenspeler, die haar beroemd maakte.

Rauwe **sienna** of sienna naturel is een pigment met een bruinachtige kleur, dat gebaseerd is op een kleisoort, die in de omgeving van het Italiaanse Siena gevonden wordt. In het Italiaans heet het pigment ‘terra di Siena’.

(Een opzettelijk nieuw verkozen lid?)

Zonnekin ??? Nicolaas Zannekin (Lampernisse, eind 13e eeuw – Kassel, Frans-Vlaanderen, 23 augustus 1328) was een Vlaams opstandelingenleider, vooral bekend door zijn rol in de boerenopstand in de Vlaamse kuststreek tegen graaf Lodewijk II van Nevers. De onlusten waren vooral gericht tegen de wijze van inning van de grafelijke belastingen.
Een sterk Frans leger versloeg in de Slag bij Kassel (1328) de boeren en ambachtslieden uit de steden Veurne, Kassel en Poperinge. Zannekin sneuvelde en de opstand werd keihard neergeslagen.

De **art-director** neemt beslissingen over de gebruikte visuele elementen. Hij of zij zet gewenste ideeën en stemmingen om in beelden.
De art-director is verantwoordelijk voor het totale visuele beeld dat psychologisch moet communiceren met een doelgroep.

Westmalle: ligt halverwege tussen Antwerpen en Turnhout.

Repertoriëren: vgl. catalogiseren, systematisch ordenen.

40

Een lid van de CONECU dat wij hier niet zullen noemen – er zijn dit jaar al voldoende indiscreties omgezet in politieke ruilhandel – en ik verklap alleen dat hij de financiële en juridische adviseur is geweest van de Orde van Zonnekin – zei tot Walter Oorslag, producent en verantwoordelijke en gedelegeerde van ORION, dat de begroting plekken vertoonde, bijvoorbeeld op gebied van Kostumering. 'Is het te veel of te weinig?' vroeg Oorslag. 'Te weinig. Werkelijk, wij begrijpen niet, als commissie, dat u zo'n laag bedrag in uw budget vermeldt voor kostumeringen.'

'Als u naar de set zult komen,' zei Oorslag, 'zullen we u een waaier van kostuums laten zien die u zal verblinden, geloof me vrij.'

'Waar wij aan lijden,' zei De Schepper, voorzitter, 'is een schaarste aan doorgewinterde art-directors. De kostumering van onze films is meestal onder de maat. Dat kan niet langer zo.'

Oorslag schrok hiervan. Voor *Breughel* had hij al vaste afspraken gemaakt met de firma Binneweg, gespecialiseerd in optochten, processies, een Huis van Vertrouwen. Waarom zou je speciaal kostuums laten ontwerpen en uitvoeren als je ze kant en klaar had? Al waren zij af en toe hier en daar, als je werkelijk met de loep keek, wat verbleekt door de zon, door vele jaren dienst, door vele waspartijen. Niemand lette daar toch op?

Een nieuw verkozen lid van de CONECU zei dat hij zich aansloot bij de voorzitter en beweerde toen dat als men bij wijze van voorbeeld met de firma Binneweg in zee ging, men dreigde opgescheept te worden met inconsequente kostuums.

Inconsequent? Ja zeker, zo waren bij voorbeeld in het laatste gekostumeerd drama *De Ridder van het Slot van Sloteren* de hoeden van de zeventiende, de kragen daarentegen van de veertiende eeuw.

'Precies,' zei de voorzitter en men bevond zich, dat werd Oorslag overduidelijk, voor een tevoren afgesproken aanval op hem, op ORION, HERMES. Want de voorzitter vervolgde: 'Mij is ter ore gekomen dat men in het buitenland zweert bij onze landgenoot Roosen. En laatst vroeg de gouverneur van Limburg mij hoe het kwam dat wij Roosen, Armand Roosen, nooit voor een film hadden ingeschakeld.'

'Roosen, Roosen, de naam zegt mij iets,' zei Oorslag.

'Hij was de leverancier van Patrick Degrijse, voornamelijk Victoriaanse meubelen.'

'Als Patrick hem vertrouwt...' begon Oorslag behoedzaam.

Toen Patrick ambassadeur was in Zuid-Amerika, van de ene republiek na de andere, stuurde hij antiquiteiten naar België, naar zijn landgoed in Westmalle, scheepsladingen boordevol. Alles kwam intact, onbedreigd aan in Westmalle. Azteken en Inca's, Olmeken en Maya's. De verzamelzucht zat in de familie. Gustaaf Degrijse, zijn neef en etnoloog, stapelde ook na zijn Afrikaanse expedities de kelders vol van zijn kasteel in de Ardennen om te repertoriëren. Hij repertorieert al een halve eeuw, hele beschavingen hopen zich daar op.

'Roosen', Oorslag noteerde het overduidelijk in zijn agenda. 'Armand Roosen. Hij

Marnix Gijsen, pseudoniem van Jan-Albert Goris, (1899 – 1984) was een Belgische schrijver. Zijn pseudoniem komt van Filips van Marnix van Sint-Aldegonde en de achternaam van zijn moeder Euphrasia Gijsen. Hij werd streng katholiek opgevoed. Hij begon zijn letterkundige carrière als dichter bij de humanitair-expressionistische groep rond het literair avant-garde tijdschrift *Ruimte*.

Aanvankelijk vlaamsgezind betreurde hij in een interview met het Brusselse satirische en anti-Vlaamse magazine *Pourqoui Pas?* in 1972 zijn Vlaamse afkomst nog meer dan zijn jeugdig (activistisch) flamingantisme. Op de vraag "Vous-êtes flamingant?" antwoordde hij "Non, je suis flamand, c'est pis".

Tijdens de Tweede Wereldoorlog brak hij definitief met de geloofs- en morele waarden waarmee hij was opgegroeid en nam een steeds sterker wordende agnostisch-stoïcijnse en kosmopolitische levenshouding aan. Die kritische kijk op het katholieke geloof blijkt onder meer uit zijn roman *Het boek van Joachim van Babylon*. Hierin beschrijft hij de waan van een diepgelovige vrouw, die zo opgaat in haar deugd en godsdienst dat ze eigenlijk grondeloos egoïstisch wordt en haar huwelijk verwoest. De autobiografisch roman is in feite een verbitterd, ironisch verslag van zijn als verstikkend ervaren huwelijksleven met zijn eerste vrouw, de preutse Julia de Bie, gepersonaliseerd als de kuise Suzanna.
Het Boek van Joachim van Babylon zou in 1950 de literaire prijs van de provincie Antwerpen ontvangen. Wegens verzet vanuit de katholieke zuil kreeg Gijssen de prijs niet uitgereikt. Door deze commotie zag de alternatieve 'Arkprijs van het Vrije Woord' het levenslicht.

De klassieke Gijsen-romans zijn die waarin hij terugkijkt op zijn verleden en op Vlaanderen. Zo blikt hij in *Telemachus in het dorp* (1948) terug op de dagen die hij als kind doorbracht in het geboortedorp van zijn vader: Brasschaat bij Antwerpen. In zijn moderne, heldere en ironische stijl beschrijft hij vanuit de ogen van een kind de machtsstrijd in een dorp voor de Eerste Wereldoorlog. Een kind dat familie is van de drie symbolen van lokale macht: hoofdonderwijzer, gemeentesecretaris en priester en dat tussen die drie 'ooms' heen en weer geslingerd wordt.
De directe, anekdotische stijl van Marnix Gijsen doet denken aan die van zijn stadsgenoot Willem Elsschot.

levert dus aan vooraanstaande families... Betekent dat niet dat hij extra kostbaar zal uitvallen?'

'Hij maakt voor jou een speciale prijs. Heeft hij mij persoonlijk beloofd,' zei het lid.

'Oké,' zei Oorslag. 'Ik moet me namelijk ook verantwoorden voor het Rekenhof.'

'Doe wel en zie niet om,' zei het lid.

De voorzitter zei dat hij zich aansloot bij de laatste zin van het lid en vertelde dat hij op handelsmissie in Taiwan verplicht was geweest de vertoning van een Vlaamse film bij te wonen en dat hij zich had geschaamd want de gelen hadden de hele film geschaterd terwijl het toch de verfilming van een boek van Marnix Gijsen betrof. Volgens de voorzitter lag het aan de decors en de kostuums.

☆

Ook bekend is *Klaaglied om Agnes* (1951), eveneens een autobiografische sleutelroman waarin Gijsen zijn tragische liefde met de ravissante Maria 'Mitty' Rooman (1901-1928) herdenkt. Het boek is een literair eerbetoon aan zijn eerste verloofde en grote geliefde, die net als het personage Agnes op jonge leeftijd aan de gevolgen van tuberculose stierf. De beschrijving van het leven en lijden van "mijn kuise bruid, mijn dode zuster, als Eurydice tweemaal verloren" in diverse sanatoria, is geïnspireerd op *De Toverberg* van Thomas Mann. Op 5 oktober 1974 ontving hij de Prijs der Nederlandse Letteren uit handen van de Nederlandse Koningin Juliana.

Marnix Gijsen in 1974 bij de uitreiking van de Prijs der Nederlandse Letteren. Midden: koningin Juliana

41

Leopold van Saksen-Coburg-Saalfeld (1790 – Laken, 1865) was van 21 juli 1831 tot aan zijn dood **de eerste** koning der Belgen:

Na de Belgische Revolutie van 1830 legde het Belgische Nationaal Congres per decreet vast dat het huis Oranje-Nassau voor eeuwig uitgesloten was van de Belgische troon. Dit decreet is tot op de dag van vandaag van kracht en heeft bovendien grondwettelijke waarde. Deze uitsluiting werd vastgelegd in een periode waarin prins Willem Frederik van Oranje, de zoon van koning Willem I en de latere koning Willem II, voor de Europese mogendheden een aanvaardbare kandidaat leek voor de Belgische troon.

Setter: jachthond. Jaagt op kwartel, fazant, korhoen.

Programmator: programmeur.

Of we Armand Roosen kennen? Maar meneer, Armand Roosen is een vaste numero in onze wijk, zoals de Cinema Avenue en het standbeeld van Leopold de Eerste. Hij woont daar in dat patriciërshuis, daar waar de hoerenkotten beginnen. Wij hebben er dikwijls over gediscussieerd, over het spektakel van de lange, waardige antiquair die zijn avondwandelingetje maakte met Amélie, zijn huishoudster, zij altijd een meter achter hem omdat hij nogal een fikse stap zette, hij vertraagde pas aan het St. Bernardus College, als hij de hoeren gepasseerd was. En dat zagen natuurlijk ook die peperkoeken-schatjes uit de Filippijnen in hun spierwitte kanten broekjes en daarom riepen ze, als 't niet regende of niet te koud was, door hun open raampje: 'Wel Roosje, Roosje, kom.' Armand Roosen was er nerveus van, maar hij bleef langs de roze neonverlichte kastjes lopen, want het was de kortste weg naar zijn mama in 't hospitaal.

Maar hij is wel veranderd, Armand Roosen, spectaculair veranderd zelfs, en dat vanaf de moment dat Amélie haar kopje heeft neergelegd. Vroeger, om maar iets te noemen, liep hij in een driedelig maatpak met een anjer in het knoopsgat zoals de Koning van Holland, of is ie Prins? Zijn vrouw was Koningin, maar hoe kan Bernhard dan...? enfin, het zijn onze zaken niet... waar was ik gebleven? Ah, ja, bij zijn deftig kostuum dat er ineens niet meer was, hij heeft het weggegeven of verbrand of het hangt nog in zijn kast, in ieder geval vanaf die fatale dag, want Amélie zorgde voor hem als de moeder die hij nooit gekend heeft want zijn moeder lag heel haar leven in 't hospitaal, ge kunt berekenen wat dat gekost heeft – en dan woonde hij een tijdje alleen in dat enorm gepleisterd graf van een huis en onze Wies, de kruidenier die graag gezien wordt door het vrouwvolk in onze buurt en die overal binnenkomt met zijn vleiende maniertjes zegt: 'Die Meneer Roosen gaat daar niet lang meer alleen wonen, let op mijn woorden,' en van een strenge notarisachtige lange man in het zwart veranderde Armand Roosen ineens in een man met Hawaïhemden aan en als 't warm was in een bermuda alsjeblief, in de stad, en een gouden armband en een ketting rond de hals met dure stenen, het was uitdagend, dat is het woord: uitdagend, alsof hij in ons gezicht wilde zeggen: 'Voilà, ik ben een Jeannette en het mag geweten worden door Jan en alleman.' Hij heeft zelfs nog een terriër gehad, nee? pardon, een setter. En dan is de dag gekomen dat we Gerald hebben zien arriveren, Gerald die volgens Wies die overal komt en een goed oordeel heeft over de mensen, 'de' reden is waarom Armand Roosen niet allang in het kanaal gesprongen is. Gerald is programmator, maar vraag me niet waarvan, die machines nemen zo stillekes aan het werk van de mensen af, meer wil ik daar niet over weten en Gerald en Armand Roosen leefden gelukkig samen en wij in de straat hebben daar niks speciaals over gezegd, op elk potje past een dekseltje als 't maar deugd doet, hè, mijnheer? Dan moet er iets gebeurd zijn want op een dag kwam de vrouw van Gerald met hun twee kinderen ook in het huis wonen en wij die al dachten, dat gaat hier een scheve draai nemen, wij hebben moeten toegeven dat het op wieltjes liep, dat huishouden. Nooit een woordje verkeerd, de ene ging naar zijn programma's, de andere deed in oude antiek, de kinderen

stapten naar school en de vrouw zorgde voor iedereen, een kloekhen die kloekte over het gezin. Nu waren er onder ons die zeiden: ‘Als ’t maar blijft duren, en schone liedjes duren niet lang.’ Maar nee, het duurt, dat liedje. En zeggen dat Roosen van een sjieke familie is, van de Roosens met de speelgoedfabrieken, de kinderwagens en zo, Armand heeft zich daar uitgekocht omdat hij meer geïnteresseerd was in de schoonheid van oude antiek, en hij heeft er al schoon zijn boterham mee verdiend maar ’t schijnt dat er een zak is in de markt voor oude antiek tegenwoordig en dat zou soms eens raar kunnen aflopen want mijnheer Roosen heeft wel de duurste en voornaamste klandizie van de stad, van de provincie maar het zijn juist die sjieke gasten die ’t langst wachten met betalen, ge moet er zelfs een deurwaarder op af sturen. En vergeet niet, Gerald en Gerald zijn vrouw en Gerald zijn kinderen, zij hangen van Armand Roosen af, want zoals zij laatst allemaal samen naar Venetië zijn geweest... of ge moet een ezelke hebben dat geld schijt, daar ben ik ook naar aan ’t zoeken...

☆

42

Gontrode: bij ridder Paul Vijt?

Viva voce: mondeling.

Naar aanleiding van het nieuwste scenario voor 'Breughel'.

De Commissie erkent de kwaliteiten van dit scenario alhoewel het niet volgens de regels opgesteld is zoals zij uitgevaardigd zijn door de Vereniging van scenaristen als besluit van hun Congres in Gontrode.

Enkele opmerkingen.

1. De liefdesscène tussen Maaike en Pieter lijkt nodeloos uitgebreid. In het hele oeuvre van Pieter Breughel komt geen nadrukkelijke liefdesscène voor, behalve een kussend paar tijdens een boerenkermis. Hij gebruikte symbolen zoals zijn grote voorganger Bosch. Zo staat fruit voor losbandigheid en seksualiteit. De Commissie acht het mogelijk dat via symboliek eenzelfde zo niet beter effect kan bereikt worden. Of indien toch gevrijd moet worden, kan dit beter beperkt worden tot ± 6 shots.

2. Pieter en Maaike slapen in een droomachtige wereld (luilekkerland). Al enkele jaren zijn droomscènes niet meer in zwang in het buitenland. Op het laatste Festival van Cannes waren op de driehonderd interessante films welgeteld zeven films te zien die droomscènes bevatten. Moeten wij systematisch tegen de internationale stromingen in roeien? De vraag mag gesteld worden.

3. De scenarist moet zich hoeden voor al te simplistische zwart-wit tekening. Zo is bv. de historische visie op Koning Filips de Tweede allang afgeweken van het stereotiepe beeld van een wreed en heerszuchtig man. Ook de inquisitie moet o.i. veel genuanceerder voorgesteld worden. De banden tussen België en Spanje zijn door de geschiedenis heen zo nauw aangetrokken dat een karikaturaal beeld van het vroegere Spanje voor onnodige spanningen kan zorgen. Details hieromtrent wenst de Commissie viva voce te bespreken.

4. Soms is de uitwisseling van fundamentele ideeën over vrijheid en discipline te theatraal. De Commissie zou zeker op dit punt willen suggereren dat men iemand zou inschakelen die vertrouwd is met de wetten van een adequate dialoog. Het Engels model van dialoog-schrijven dringt zich op.

5. Wordt de historische betekenis van de Geuzen hier niet te sceptisch en eenzijdig opgeroepen? De Commissie herinnert eraan dat er in de herfst een serie over de Geuzen gaat naar een boek van Louis P. Boon. Zullen deze twee visies elkaar niet schaden?

6. Welk moreel standpunt ingenomen moet worden inzake het probleem van hoe het algemeen belang soms achteruitgeschoven moet worden ten bate van een persoonlijk geluk, zoals het hier voorgeschoteld wordt in de scène waarin Pieter zijn kunstwerken verbrandt om Maaikes leven niet in gevaar te brengen, daar heeft de Commissie intens over gediscussieerd. Er werd geen consensus gevonden. Dat is vrij normaal in een democratie. Dus stelt de Commissie voor dit conflict zo vaag mogelijk te houden. Want zoals het nu is vindt de intellectueel geïnteresseerde er zijn gading niet in, terwijl de gemiddelde toeschouwer de gedachtegang niet kan volgen.

Besluit. Het voorstel om Pieter Breughel de Oudere te eren blijft een waardig idee.

Alleen is de uitwerking ervan na de proeven van de heren Den Dooven en Marigaal onvoldoende overtuigend gebleken. De Commissie oppert de gedachte dat men het scenario aan Jules Spanoghe zou kunnen toevertrouwen. Spanoghe is ongetwijfeld op het ogenblik de kunstenaar die het trouwst gebleven is aan de essentie van ons volk; weliswaar gelimiteerd tot het proletariaat overstijgt de visie van Spanoghe de sociale en godsdienstige problemen.

☆

43

Shredder: papierversnipperaar.

Excellentie, mag ik er op aandringen dat u dit schrijven vanwege de vertrouwelijkheid meteen in de *shredder* gooit. Ik zou het nooit wagen u lastig te vallen op een ogenblik dat u zich grote zorgen maakt over het onwel zijn van uw verloofde, die ik hierbij allerhartelijkst het allerbeste toewens. Reden van mijn schrijven is de laatste ontwikkeling in het project Breughel. Ik heb al met de grootste nadruk mijn protest laten horen in de schoot van de CONECU, maar ik koester enig wantrouwen tegenover deze commissie en ik meen te mogen vrezen dat hun laatste beslissing u onvolledig en gekleurd zal bereiken. Het gaat om het toekennen van het scenario aan de heer Jules Spanoghe. Het is u zoals mij bekend dat de heer Spanoghe immense verdiensten heeft en in het volkse genre beslist al enkele staaltjes van zijn kunnen heeft geleverd. Dat zijn talent tot nu toe vooral in een select kringetje van salonsocialisten wordt gecelebreerd is logisch, de echte volksmens wenst zich niet te herkennen in de portrettering die de heer Spanoghe van hem oproept in zijn geschriften. Het is met de grootste objectiviteit dat ik constateer dat het populistisch gekoketteer met het proletariaat (dat overigens bij ons nauwelijks bestaat) in de literatuur alleen tot een karikatuur leidt. Dat iemand als de heer Spanoghe zich gaat bemoeien met een monument van onze beschaving kan, dit *entre nous*, alleen maar doen wanhopen over het cultuurbeleid in ons land. U begrijpt dat mijn zorg omtrent dit beleid ertoe leidt dat ik verplicht ben na mijn nochtans forse interventie in de CONECU de zaak verder op de voet te volgen. Ik acht dit mijn plicht.

Dat een socialist zich met Breughel moet bezighouden is normaal, de laatste twee filmprojecten zijn zonder enig protest onzerzijds naar de christen-democratie en haar handlangers gegaan. Maar er is, u weet dit beter dan wie ook, een socialisme van enige statuur en het socialisme van het rapalje. Niet dat ik de heer Jules Spanoghe tot dit laatste reken, daarvoor heb ik te veel eerbied voor zijn literair vermogen dat alhoewel beperkt in stijl en thematiek onze landgenoten vermag te vermaken, maar men mag in het raam van zijn artistiek kunnen toch ook vermelden dat hij tot op het laatst, toen ook de ultieme communistische reactie zich gewonnen gaf, de bloedhond Stalin heeft verdedigd. En vergeten wij ook niet dat – en dit is geen geroddel maar wordt gestaafd door feiten – de heer Jules Spanoghe in een onverkwikkelijke affaire van pedofilie is verwikkeld. Weliswaar heeft men hem toen vrijgesproken en mag niemand met de vinger naar hem wijzen, maar toch lijkt mij de waardige sfeer rond een hommage aan de Keizer van de Vlaamse schilderkunst door de walmen rond een dergelijke zaak ernstig geschaad.

Prerogatieven: het alleen aan u voorbehouden recht boven de anderen.
Het prerogatief van de kroon: het recht van de munt, het recht om gratie te verlenen.

Daarom vraag ik u eerbiedig, Excellentie, om van uw prerogatieven gebruik te maken en het advies van de CONECU naar het niemandsland te verwijzen waar het thuishoort.

Mag ik zo vrij zijn u met dezelfde post mijn jongstverschenen essaybundel *De Wimpers van Dvorák* te sturen in de hoop dat hij u moge verkwikken in de moeilijke tijden die u thans moet doormaken n.a.v. de ziekte van uw verloofde die ik hierbij mijn meest oprechte wensen tot herstel stuur. Uw dienstwillige J.-F. Marigaal.

☆

44

Door een samenloop van omstandigheden waaronder een stiptheidsactie in het Postwezen, een afwezigheid wegens oorontsteking van de hoofdportier van het Ministerie, en verregaande slordigheid wegens liefdesverdriet van zijn secretaresse kreeg minister Meulemans de brief van Marigaal te laat opdat hij zou kunnen reageren. Hij was overigens niet meer in staat om te reageren, Professor Sloot had hem een massieve dosis valium toegediend zodat de minister zich slechts vaag de dood van Marie-Ange Popescu herinnerde. Weliswaar kwam de minister nog naar zijn bureau en signeerde hij een aantal stukken maar daar was een reactie op Marigaals brief niet bij.

Professor Sloot verhoogde de dosissen. Tot het ogenblik dat de minister zich deerlijk vergiste in de attributie van een te verkavelen grond. Omdat hij meende dat de groene kleur op de kaart een immens woud voorstelde – en niet een gebied voor taalfaciliteiten – benoemde hij de hele zone tot natuurdomein. Volgens Professor Sloot was het een lapsus die voortkwam uit een in het onbewuste sluimerend verlangen naar het Ministerie van Landbouw. De minister werd met ziekteverlof gestuurd. De partij overwoog hem naar het Europees parlement af te vaardigen.

☆

Attributie: toekennen, toewijzen, toeschrijven.

Lapsus: uitglijder.

De **Wervikse tabak** wordt tegenwoordig vooral door pijprokers en zelfrollers geconsumeerd. De teelt en productie is arbeidsintensief, niet meer gesubsidieerd en gaat verdwijnen.

(Technisch tekenen, Postorder, Tandarts, Postbode: niet bepaald proletariërs, die vrienden. A.B.)

De Morgen ontstond in 1978 als voortzetting van de opgedoekte socialistische partijkranten *Volksgazet* en *Vooruit*. De eerste hoofdredacteur was voormalig studentenleider en journalist Paul Goossens. *De Morgen* kreeg al vroeg een redactiestatuut, wat in de toenmalige Belgische dagbladwereld uitzonderlijk was. In 1987 publiceerde de krant artikelen rond fiscale fraude bij het Antwerpse ECC-tennistoernooi. Daarop viel de politie de redactie in Gent binnen, op zoek naar informatie die de herkomst van de bronnen kon bevestigen. Het incident deed de discussie oplaaien rond het beroepsgeheim van de Belgische journalistiek.

De nieuwe krant was onderdeel van de socialistische beweging. Maar een groeiende politieke verwijdering deed de geldstroom opdrogen. Een reddingsoperatie gedragen door de lezers en door journalistenvereniging *De Onafhankelijke Pers* (DOP) bood enkele jaren soelaas. In 1989 werd de krant overgenomen door de Uitgeverij J. Hoste, die onder andere de – van oorsprong liberale – kranten *Het Laatste Nieuws* en *De Nieuwe Gazet* uitgaf. Deze uitgeverij, omgedoopt tot De Persgroep, is sindsdien uitgegroeid tot een van de grotere media-spelers in België en in Nederland.

De Morgen van 26 november 2007 bij de koffie

45

In de halftime van de match Beveren-Oostende brengt Mireille, de inspiratie en de vrouw van Jules Spanoghe, het ter sprake. Mireille heeft nooit gevoel voor *timing* gehad. Jules drukt meteen de afstandsbedieningsknop van het geluid in. De vrienden, vier in aantal, zijn schor van het schreeuwen en laten de Boodschap van de Filmwereld in stilte tot zich doordringen. Of onze Jules een scenario van Jan-Frans Marigaal over het leven van Breughel wil bewerken.

'Zijn ze zot geworden?' vraagt Jules. Zijn verlepte kopje met de hazelnootogen vertrekt in een onsmakelijke grijns. Hij draait een flinterdunne sigaret van Wervikse tabak.

'Hoeveel betalen ze?' vraagt de vriend die een postorderbedrijf heeft.

'Dat kan me niet schelen,' zegt Jules.

'Wat bieden ze?' vraagt de vriend die leraar technisch tekenen is.

'Ik wil het niet weten,' roept Jules.

'Een half miljoen,' zegt Mireille in een zucht.

'Als ze een half miljoen bieden, dan kan je rustig één miljoen bedingen,' zegt de vriend tandarts.

'Nooit,' zegt Jules.

'Het zou wel van pas komen,' zucht Mireille.

'En als tweede garnituur. Ik Marigaal verbeteren! Die etter. Zijn ze vergeten wat hij over mijn *Ballade van het Meisje van de Gasfabriek* heeft durven schrijven in *De Morgen*?'

'Denk daar niet meer aan,' zegt Mireille.

'Spanoghe is de absolute leeftijdsgrens voorbij,' schreeuwt Jules.

'Kalm,' zegt Mireille. 'je niet opwinden, Jules.'

'Jongens, eerst een pilske, de tweede helft begint,' zegt de tandarts.

Technisch tekenen en Postorder gaan plassen in de tuin. De vierde vriend die ooit postbode is geweest en vaak in de tuin van de Spanoghes werkt gilt: 'Niet op de wolfskers plassen!'

Tijdens de tweede helft is SK Beveren duidelijk de sterkste partij maar Jules kan zich niet concentreren.

'Die Marigaal met zijn praatjes. Het enige talent dat hij heeft is de laatst verschenen boekjes lezen en daar van afschrijven.'

'Dat was offside.'

'Wat een pass! Een gouden voetje heeft hij, Ngombo.'

'En die linker van Garrabacci dan?'

'Ben je uit je humeur?' vraagt Mireille als de match voorbij is.

'Ik begrijp niet hoe mensen die Marigaal serieus kunnen nemen,' zegt Jules en inderdaad, hij lijkt te nukken.

'Die filosofie van hem, waar heeft hij die opgedaan? In boekjes. Alles uit boekjes.'

'Gij leest toch ook veel, Jules?'

In 1994 werd Yves Desmet hoofdredacteur. Hij bouwde *De Morgen* verder uit als alternatief voor de oudere kwaliteitskranten *De Standaard*, met wortels in de Vlaamse Beweging en eerder conservatief-katholiek, en *De Tijd*, van oorsprong de Vlaamse beurskrant. Desmet maakte komaf met de oude tegenstellingen zoals klerikaal-antiklerikaal of socialistisch-liberaal. Mede hierdoor is de Vlaamse pers zich onafhankelijker gaan gedragen ten opzichte van de politieke machtscentra en de gevestigde ideologieën.

Wolfskers: atropa belladonna, zie deel 1, pag. 1 - 2.
In de achtertuin van Jules en Mireille?

Maecky Fred **Ngombo** Mansoni (Luik, 1995) is een Belgisch voetballer die bij voorkeur als aanvaller speelt.

Garrabacci: ??

In Jules Spanoghe zijn de contouren van schrijver Louis-Paul **Boon** onmiskenbaar.

Louis-Paul Boon (Aalst, 1912 – Erembodegem, 1979) was een Belgisch schrijver van onder meer poëzie, romans, novellen, pornografie, cursiefjes ('Boontjes' voor het Gentse dagblad *Vooruit*), kunst- en literaire kritieken. Daarnaast was hij kunstschilder. Hij is vooral bekend van de romandiptiek *De Kapellekensbaan* (1953) / *Zomer te Ter-Muren* (1956) en van *Menuet* (korte roman, 1955).

Louis Paul Boon in 1967

Hij ging tot zijn 16de naar school en moest daarna zijn vader helpen als gevel- en pistoolschilder. Hij werd van school gestuurd wegens het bezit van verboden boeken. In zijn vrije tijd kon hij nog wat lessen aan de Aalsterse Academie voor Schone Kunsten volgen, maar door geldgebrek was ook dit van korte duur.

Boons dubbeltalent zou in zijn gehele carrière als schrijver en schilder tot een geweldige productie leiden, met name in de jaren vijftig en zeventig (qua schrijfwerk), en de jaren zestig en zeventig (qua schilder- en beeldhouwwerk).

Aangezien zijn boeken in Vlaanderen niet goed werden ontvangen en slecht verkochten, werd zijn meesterwerk *De Kapellekensbaan* door uitgeverij Manteau geweigerd.

'Mireille,' zegt Jules bits. 'Ik hérlees, Boon en Céline. En dan nog.'

'En Henry Miller,' zegt Technisch tekenen. 'Die had je bij op vakantie.'

'Alleen maar de vuile passages, hè, Jules?' zegt Postorder.

Men drinkt donker Oudenaards bier. De avond dreigt te vallen. Mireille brengt zelfgemaakte appeltaart rond. Jules heeft haar verleid toen hij portier was in een Antwerpse nightclub, een portier van een meter vijfenzestig en tweeënnegentig kilo, de brede heupen in een leren broek, de bierbuik en de borsten in lichtgrijze coltrui. Mireille kwam elke avond dansen. Haar verloofde was toen Heini, de baas van Het Vagevuur die toen nog voor het vrouwvolk was, wat iedereen kan overkomen.

'Ik heb verleden week een interessant artikel in de bijlage van *De Standaard* gelezen,' zegt Postorder.

'Waarover?'

'Ja, Mireille, dat weet ik niet meer, maar het was wel interessant.'

Jules drinkt bier zonder alcohol want hij moet zijn hoofd koel houden. Waarom? Omdat hij nu voor zijn trouwe bewonderaars en vrienden het vierde hoofdstuk voorleest van zijn nieuwe roman. Het gaat over verweesde kinderen die daarbij nog sterven van de honger. Een gulle winkelier geeft hun soep te drinken. Maar zij slaan zijn hersens in want zij vonden de soep te koud.

Jules legt het manuscript op tafel. Hij is zeer vermoeid. 'Ga liggen, heel even liggen,' zegt Mireille. Jules strekt zich uit op de sofa. De vrienden zijn onder de indruk.

'Het is simpel en toch ook diep,' zegt de tandarts.

'Marigaal,' zegt Jules, 'Marigaal zou hier een fresco van zeshonderd pagina's van brouwen met allerlei psychologische kloterij. Enfin, ik heb nog nooit iets van Marigaal gelezen, hoogstens een pagina of twee, diagonaal.'

'Je hebt wel die roman van hem gelezen deze winter,' zegt Mireille.

'Ingekeken, Mireille.'

'En dat laatste van hem, *De Wimpers van Dvoorak*, ook.

'Dvorzak,' zegt de tandarts.

'Ja, dat heeft hij mij gestuurd,' zegt Jules.

Jules is ooit op haringvangst geweest. Achter op zijn roman die als zijn meesterwerk wordt beschouwd, *De Zon, de Zee en de Zot*, zie je hem op een foto, grinnikend vanonder een zuidwester.

Als drie vrienden naar huis zijn en de vierde vriend in de schemer de nachtschaden besproeit, vraagt Mireille: 'Ben je boos? Heb ik iets verkeerds gedaan?'

'Jij doet nooit iets verkeerds.'

'Toch wel. Zeg het me. Alsjeblief. Anders zal ik nooit weten wat ik verkeerd gedaan heb. Hoe wil je dat ik me beter?'

'Je had niet mogen zeggen dat ik die boeken van Marigaal gelezen heb.'

'Maar het was toch waar.'

'Zelfs al zou het waar zijn, daar hebben zij geen zaken mee.'

In 1971 verscheen *Pieter Daens*, over de sociale en politieke strijd aan het einde van de 19de eeuw in de stad Aalst.

In juni 1986 was er ophef doordat de tentoonstelling van de Fenomenale Feminateek van Boon, een collectie van vrouwelijk naakt, in het Cultureel Centrum van Lede op bevel van de burgemeester door de politie werd afgesloten.
In 2008 was er ophef doordat diezelfde tentoonstelling in het FotoMuseum van Antwerpen verboden werd door de provinciale overheid. In april 2008 was de collectie wel aanwezig tijdens de tweede editie van het literair festival "Zogezegd" in Gent op initiatief van de curator Anne Provoost.

Zeker na het verschijnen van de Engelse vertaling van *De Kapellekensbaan* in 1972 werd Boon beschouwd als een serieuze kandidaat voor de Nobelprijs voor Literatuur. Boon was uitgenodigd door de Zweedse ambassade voor een bezoek op 11 mei 1979, mogelijkerwijs om te horen dat hem de Nobelprijs was toegekend, maar de dag ervoor overleed hij aan zijn schrijftafel. De prijs wordt alleen aan levende schrijvers toegekend.

Louis-Ferdinand **Céline** (1894 – 1961) was een Frans medicus, schrijver en antisemitisch polemist.

Louis-Ferdinand Céline in 1932

Céline was de voornaam van zijn grootmoeder. Tijdens zijn leven publiceerde hij acht romans, vier pamfletten, een toneelstuk en enkele balletten. Hij is na Marcel Proust een van de meest vertaalde Franse auteurs uit de twintigste eeuw. Van beroep was hij arts. Zijn literaire werk combineert nihilisme en pacifisme, in een levendige (humoristisch-ironische) stijl. Céline is controversieel, omdat hij tussen 1937 en 1941 enkele rabiaat antisemitische werken publiceerde.

Nadat hij zich als huisarts in Parijs had gevestigd, publiceerde hij in 1932 zijn eerste roman: *Voyage au bout de la nuit*, een romantisering van zijn wederwaardigheden vanaf het begin van de Eerste Wereldoorlog tot aan het moment van publicatie.
In 1936 verschijnt *Mort à crédit* (Dood op krediet). Deze tweede roman kent minder succes dan zijn debuut.

Céline schroomt geen vrijpostig seksueel taalgebruik. Dit leidt nog voor de uitgave van de tweede roman tot een conflict tussen Céline en zijn uitgever Robert Denoël. Die laatste wil

'Maar het was waar. Ik heb je zien lezen in *De Wimpers van Dvoorak*. Met je bril op. En je deed een halfuur over een pagina.'

'Daarom moet je dat niet uitbazuinen.'

'Doen we dat, dat scenario, voor een half miljoen?'

'Wij zullen wel moeten.'

'Moeten we daar belastingen op betalen.'

'Natuurlijk.'

'Het was zo mooi wat je voorgelezen hebt. Over die kinderen. Volgens mij schrijf je beter en beter met de ouderdom.'

Hij krabt lang in zijn kruis. 'Ach ja,' zegt hij. 'Als je je portie pagina's per dag schrijft, dan moet daar af en toe iets zinnigs tussen zitten.'

'Mama zei het. Het is een mirakel, zei zij, dat uwe Jules zo bescheiden is gebleven, een eenvoudig mens.'

'Ach ja,' zegt Jules.

☆

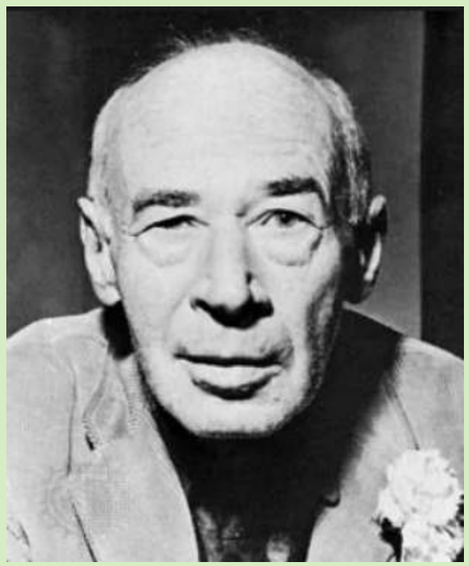
de plastische beschrijving van een verkrachting schrappen. Céline weigert deze censuur en uiteindelijk verschijnt het boek zonder de gecensureerde passages maar in de plaats daarvan lege plekken. Pas in 1981 verschijnt een uitgave met de geschrapte passages.

Deze werken beïnvloedden vanwege de schrijfstijl en hun nihilisme talrijke naoorlogse schrijvers. De stijl van *Voyage au bout de la nuit* is klassiek, die van *Mort à crédit* is anders: korte zinnen, de befaamde drie puntjes aan het einde van zinnen komen voor het eerst voor en het woordgebruik baseert zich op de Parijse volkstaal, het 'argot'.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog wordt Céline hoofd van een huisartsenpost in Bezons en woont hij in een appartement in de rue Girardon in Montmartre. Hij schrijft een dertigtal 'open brieven' aan diverse Duitsgezinde kranten en tijdschriften, waarin hij openlijk getuigt van zijn antisemitisme. In die brieven profileert Céline zich als de zelfgekozen koning van het Franse racisme, hij beklaagt de (in zijn ogen) gebrekkige Jodenvervolging en hij valt vrijmetselaars, communisten en gaullisten aan.

Enkele maanden na de Duitse nederlaag verblijft Céline anderhalf jaar in de gevangenis en daarna wordt hij opgevangen door vrienden.

Naast het gebruik van spreektaal en de drie puntjes kenmerkt Célines werk zich door de hyperbool die alledaagse gebeurtenissen tot reusachtige proporties opblaast. Hij gebruikt hiervoor autobiografische elementen die in werkelijkheid een stuk minder explosief zijn dan in zijn romans.

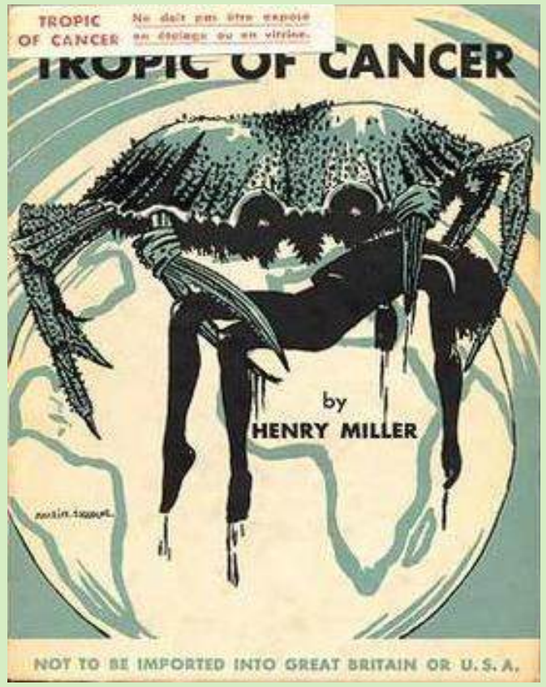

Henry Miller (New York, 1891 – Los Angeles, 1980) was een Amerikaans schrijver. Zijn bekendste werk is *Tropic of Cancer* (Kreeftskeerkring) uit 1934.

Zijn jeugd speelt zich af in Brooklyn. Hij breekt zijn studie na twee maanden af en neemt verschillende baantjes aan. In 1917 trouwt hij met Beatrice Sylvas Wickens. Ze krijgen een dochter.

In 1920 komt Miller terecht bij de Western Union Telegraph Service, als personeelsmanager voor de bezorgdienst. Hij onderneemt pogingen om te schrijven maar vindt zichzelf op dit vlak (en de wereld in het algemeen) een grote mislukking, op de kunst na.

In een relatie met June Edith Smith Mansfield krijgt hij voldoende geld bij elkaar om in 1930 naar Parijs af te reizen, naar de 'beschaafde wereld'.

In Parijs heeft hij het niet makkelijk. Baantjes als "proof-reader" en de goedgunstigheid van zijn vrienden houden hem in leven. In 1931 schrijft hij zijn eerste roman, *Tropic of Cancer* (*Kreeftskeerkring*), die in 1934 wordt uitgegeven. Daarna volgen *Black Spring* (Zwarte Lente) en de zusterroman van *Tropic of Cancer*, *Tropic of Capricorn* (*Steenbokskeerkring*).

In de Parijse tijd heeft hij ook een relatie met Anaïs Nin.

In 1940 keert hij terug naar de Verenigde Staten. Hij leeft dan voornamelijk in Big Sur (Californië), waar hij in 1980 sterft.

De romans zijn levendig geschreven en bevatten veel kritiek op morele en culturele waarden. Vanwege obsceniteit worden de boeken in de Verenigde Staten verboden. De romans worden Amerika ingesmokkeld, waardoor Miller een underground-reputatie krijgt.
Na een reeks van rechtszaken verklaart het Amerikaanse Hooggerechtshof in 1964 het oordeel van het Staatsgerechtshof nietig; een schakel in de keten die zou leiden tot de seksuele revolutie.

Naast de 'Tropics' zijn ook de trilogie 'Sexus', 'Plexus', 'Nexus' en 'Quiet days in Clichy' in het Nederlands vertaald.

Diagonaal lezen wordt ook wel scannen genoemd. Daarbij lees je niet de hele tekst van links naar rechts en van boven naar beneden, maar laat je je blik vluchtig over de tekst gaan en je blik blijft vanzelf steken bij belangrijke sleutelwoorden. Tenminste, wanneer je je leesdoel van tevoren nauwkeurig vastgesteld hebt.

„Diagonaal lezen is geboren uit de nood van de overvloed aan informatie die op iedere bewuste tijdgenoot afkomt."
Een literaire tekst is geen stuk informatie.

Antonín Leopold **Dvořák** (1841 – Praag, 1904) was een Tsjechisch componist, dirigent, muziekpedagoog, (alt)violist en organist.

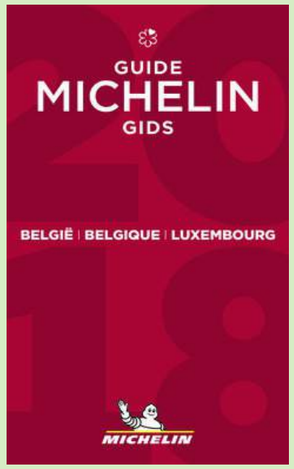
Hij wordt met Gustav Mahler, Bedřich Smetana en Leoš Janáček gerekend tot de grootste componisten van Bohemen.

Van 1892 tot 1895 werd hij directeur van het National Conservatory in New York. Naast het werk aan het conservatorium vond hij ook tijd voor het dirigeren en vooral voor het componeren. Zo ontstonden belangrijke "Amerikaanse" werken, als de symfonie nr. 9 in e-klein *Uit de Nieuwe Wereld*, op. 95 die zijn meest gespeelde werk werd, en het strijkkwartet F-groot, op. 96.

Zuidwester:

De **Michelin** gids (Le Guide Michelin) bestaat voor meer dan een eeuw uit een reeks boeken gepubliceerd door de bandenfabriek Michelin. Gewoonlijk heeft de term betrekking op de jaarlijkse publicatie van de Rode Gids met daarin de oudste Europese hotels en restaurants, die ze tot drie sterren kan waarderen teneinde tot een selectie van enkele uitmuntende etablissementen te komen. Het verwerven of verliezen van een ster kan dramatische gevolgen hebben voor het succes van een restaurant.

Michelin geeft ook Groene Gidsen uit met betrekking tot steden, regio's en landen.

Bargoens: dieventaal.
Bargoens is een sociale taalvariatie en een minderheidstaal die in Nederland tot de eerste helft van de twintigste eeuw werd gehanteerd door voornamelijk daklozen, zogenoemde landlopers, rondtrekkende handelaren, (markt)kooplieden, kermisexploitanten en onderwereldfiguren. In de volksmond wordt hierdoor dikwijls gesproken van een dieventaal of geheimtaal.
Het Bargoens heeft leenwoorden uit het Jiddisch, Rotwelsh en Romanes.

O'Reilly: O'Reilly of Reilly is een Ierse achternaam.
Cavendish Street: in Londen bestaat een New Cavendish Street.

46

De programmadirecteur van de Televisie luncht met Oorslag in De Gaarde, dat een ster in de Michelin heeft. Waarom wordt de Michelin eigenlijk niet in het Nederlands vertaald? Is daar geen gat in de markt?

'Oorslag, laten we wel wezen, de enige scenaristen aan wie je met een gerust hart een opdracht kunt toevertrouwen, dat zijn de Tsjechen en de Britten. En dan gaat mijn voorkeur uit naar de Britten. Professioneel. Weten alles van constructie. Deugdelijk.'

'Als u dat werkelijk meent, meneer de programmadirecteur, dan moet ORION daar zijn conclusies uit trekken.'

'Trek, mijn beste, trek.'

'Als het enigszins kan. Financieel bedoel ik.'

'Dat is van minder belang.'

'Ja, dat kunt u makkelijk zeggen.'

'Hoofdzaak is dat wij, als Televisie, als wij participeren ons hoofd recht kunnen houden. Kijkcijfers, waar iedereen altijd over zeurt, zijn van belang, ja zeker, maar het niveau, Oorslag, ons niveau! Kijk, ik heb gehoord dat men in zijn wanhoop nu Spanoghe heeft aangesproken. Dat kan toch niet, Oorslag, kan helemaal niet. Wat bezielt jullie toch? De man kan geen twee zinnen foutloos Nederlands schrijven. Die zogezegde eigen Vlaamse taal van hem, die hanteert hij omdat hij gewoonweg niets anders kent dan dat bargoens van hem! Wij hebben een eeuw ontvoogding achter de rug en nog altijd vervallen wij in die aftandse boerendialecten. Alsjeblief Oorslag. Moeten wij voor de zoveelste keer de risee zijn bij de Hollanders?'

'Ik dacht ook aan Britten. Maar dat is financieel...'

'Heeft geen belang. Heb ik al gezegd.'

'Misschien dat ik volgende week over en weer naar Londen vlieg.'

'Waarom niet? Hou me op de hoogte. O, wacht eens. Wil je me een groot plezier doen, hier heb je, wacht even, hier heb ik het kaartje. Ga daar even langs. O'Reilly, Cavendish Street 7. Daar liggen nog een paar hemden die ik heb laten maken, een geruit en een gestreept. Wil je zo goed zijn om...'

'Met het grootste plezier, mijnheer de programmadirecteur.'

☆

47

Marion, de nieuwe secretaresse van ORION, de vierde dit jaar, laat een grauw ventje dat uit zijn jasje puilt in het salon. Zij kende het van de tv, maar kon er niet meteen een naam op plakken. Het heeft een vrouwtje bij zich dat op hem lijkt, althans wat hoogte en breedte betreft.

'Dag, madame,' zegt het ventje, 'het is voor meneer Oorslag.'

'Aha,' roept een gulle stem. 'Meneer Spanoghe. Wat een genot. En is dit mevrouw Spanoghe. Enchanté. U ziet er schitterend uit, mevrouw Spanoghe. Komt u, komt u toch. Marion, de porto.'

Terwijl ze gaan zitten, slaat Oorslag de handen in elkaar. 'Wat een genot. Na al dat geschrijf en gebel en gefax, eindelijk. Zit u goed? Perfect. Mijnheer Spanoghe, wij bij ORION zijn zeer verguld om uw spitse en toch gevoelige tekst...'

'Wij hebben iets van u verwacht, mijnheer,' zegt Mireille. Jules krimpt ineen. Zij heeft nooit gevoel voor *timing* gehad.

'En wat zou dat mogen zijn? Ik zie niet...'

'U zou ons een bedrag overmaken.'

'Ja...'

'Zodra de eerste versie van mijn man binnen zou zijn.'

'Marion,' schreeuwt Oorslag. Zij staat als een uit haar slaap opgeschrikte gazelle in de deuropening. 'Marion, je zult toch niet beweren dat je het eerste...'

'Wat, meneer Oorslag?'

'Het eerste voorschot niet hebt gestuurd naar meneer en mevrouw? Als de bliksem, Marion, meteen, nu!'

Zij brengt een chequeboek, hij neemt het en gooit het op tafel. 'Sorry.' Hij wrijft over zijn voorhoofd. 'Niets, niets mag een mens overlaten... altijd overal zelf... Sorry. – Uw script, meneer Spanoghe bevalt ons, het bevat merkwaardige momenten, alleen zijn we nog niet rond.'

'Mijn man is pas begonnen. U kunt niet verwachten...'

Oorslag hoort dit niet, hij loopt door de kamer, handen in de broekzakken en dat is maar goed ook, Mireille vindt dat hij vieze handen heeft. Oorslag begint te lachen, een meisjesachtige lach, nee, eerder het gemekker van een gazelle 's ochtends in de eerste zon over de pampa. 'Hè, hè. Ik heb me goed geamuseerd. Sommige passages zijn echt geestig. Maar ik heb ook moeten lachen om uw deugnieterij, meneer Spanoghe. Want u bent er me een! Hij is zeker ook heel plezierig in huis, hè, mevrouw. Want kijk, bijvoorbeeld, ik heb het hier voor me...' Hij bladert in de papieren. 'Pagina 149. Breughel komt bij Rubens op bezoek. Pardon, Rubens komt bij Breughel op bezoek. Heu. Nee toch, ik ben fout, het speelt zich af in Rubens' slaapkamer en Breughel komt langs. Maar mijn beste, ik heb het nagekeken in de Encyclopedie, dat kan niet, de tijden kloppen niet. Breughel was al een goed tijdje onder de zoden in Rubens' tijd.'

Pampa: uitgestrekte boomloze vlakte in Zuid-Amerika, m.n. Argentinië.

‘Jules, heb je dat gedaan?’ vraagt Mireille treurig.

‘Ik weet wat u gaat zeggen, meneer Spanoghe. Dat het een dichterlijke vrijheid is. Maar dat past in een van uw wonderschone en door de jeugd graag gelezen romans, in de films van ORION echter moeten alle details kloppen.’

‘Het is de geest van Breughel die ’s nachts bij Rubens komt.’

‘Ah. Dan heb ik er overheen gelezen. De geest dus...’ Zijn mond valt open. Zoals altijd als hij gedwongen is na te denken. Men ontwaart vullingen, resten van salami.

‘Nee,’ zegt hij dan. ‘Dat gaat ook niet. Geesten doen het allang niet meer. Dat is van ver vóór de oorlog. De toeschouwer wil echte, ware dingen.’

‘Maar er is een waarheid in de kunst die niet de echtheid van het gewone leven is,’ zegt Jules Spanoghe als in zijn salon met de vier vrienden.

‘Ongetwijfeld.’ Oorslag heeft dit van elke filmer, elke scenarist, elke journalist mogen horen sinds dertig jaar. Hij wordt er zo moe van, hij gaat zitten, draait aan zijn zegelring.

‘Er zijn nog meer plekken...’

‘Zoals wat bijvoorbeeld?’ Mireille kan wel huilen om haar blunderende echtgenoot.

‘Neem de passage waar Breughel zijn Volkstelling van Bethlehem schildert en aan zijn zoon, die andere Breughel, zegt: ‘Jongen, vul jij de lucht eens in, daar heb je de blauwe verf.’ En die jongen doet dat! Dat betekent dat een van onze grootste meesters willens en wetens de boel bedriegt omdat hij te luizelui is om zelf die

vierkante centimeters blauwe lucht in te vullen. Dat is toch Breughel in zijn eer aantasten! Als Breughel nog in leven was zou hij u een proces aandoen.’

‘Ik...’ Jules Spanoghe begint te zweten. ‘Ik liet dat zien... om...’

‘Spuw het uit, ventje.’

‘Nog een portootje, mevrouw?’

‘Nee, bedankt.’

‘Om te laten zien dat het geen belang heeft hoe een kunstwerk ontstaat, welke aanleidingen, modaliteiten, premissen...’

‘O, Jules, begin je weer daarmee?’

‘Laat hem spreken, mevrouw. Ik hoor graag de kunstenaars bezig, zij leveren de ideeën die wij als uitvoerende macht moeten waarmaken.’

Hij kijkt op zijn Rolex, legt zijn chequeboek drie centimeter naar links. ‘Zullen we overgaan tot de orde van de dag?’

‘Als dat zou kunnen...’

‘Ja zeker, mevrouw. Wij hebben dus een datum in het verschiet om de productionele basis op te zetten en we hebben nog bij lange na niet een scenario dat ergens op lijkt.’

‘U wordt bedankt,’ zegt Mireille.

‘Nog een portootje? Werkelijk niet?’

‘Ik wel,’ zegt Jules en schenkt zichzelf in.

‘ORION, mevrouw, meneer, staat bekend in binnen- en buitenland voor zijn fair-play. Lever met één hand een scenario en in de andere hand ontvangt u de hoogste prijs.’

Credits: (film) aftiteling.

Screening: vertoning.

De Société Anonyme John **Cockerill** is een hoogoven-, staal- en metaalwarenbedrijf te Seraing, dat bestond van 1842 tot 1955.

‘De prijs lag vast,’ zegt Mireille, ‘een half miljoen.’

‘Natuurlijk. En dit wordt te zijner tijd uitbetaald. Wanneer primo een kant en klaar scenario wordt ingeleverd, secundo, de film gemaakt wordt en tertio, de film verkocht wordt. ORION zorgt voor alles. Vanaf uw volledige naam op de affiche en op de credits van de film. Wat uw man een onschatbare publiciteit bezorgt. U krijgt een tiental invitaties voor de première waar Zijne Hoogheid de Prins komt, aan wie u overigens zult worden voorgesteld. Resultaat: opnieuw publiciteit voor uw man. Dan beginnen wij op te tellen. Behalve de sommen die ik vernoemde krijgt u een bepaald percentage van de rechten die verbonden zijn aan de *screening* voor Televisie, over de hele wereld.’

‘Kunnen wij daar geen voorschot op krijgen?’

‘Mevrouwtje toch! De eerste meter film moet nog geschoten worden.’

Hij komt los van zijn bureau, staat tussen Jules en Mireille in, en zij denkt: ‘Deze man is eenzaam, hij zoekt bescherming bij ons, bij ons, zijn ouders. Zijn roodgevlekte schilferige hand... Zelfs al graait die hand gretig naar geld en naar het talent van mijn Jules, dan nog verdient zij geaaid te worden.’

‘Wat ik u zou willen voorstellen is dat het initieel bedrag contractueel vervangen wordt door een winstaandeel in de opbrengst van de film. Gewoonlijk doe ik dat niet. Mijn firma zou wel gek zijn om iemand in de winst te laten delen. Toch, uit eerbied en bewondering tegenover uw oeuvre, biedt ORION u een percentage aan dat niemand u ooit zal geven, ik heb het over zes procent van de gehele winst van deze succesfilm. Ooit gehoord dat Cockerill of Philips één procent winst afstaat? Nooit. Ik zeg: van de zuivere winst krijgt Spanoghe zes procent. Denk daar eens over na.’

☆

In 1807 verhuisde het bedrijf naar Luik. In 1817 kochten zijn zoons John en Charles James Cockerill het voormalig prins-bisschoppelijk paleis te Seraing. Daar begonnen ze een bedrijf, dat geleidelijk uitgroeide tot het een hoogoven omvatte (de eerste in het huidige België die met cokes gestookt werd), en dat stoommachines, stoomlocomotieven, compressoren voor het hoogovenbedrijf en soortgelijke producten van de zware machinebouw omvatte. Het bedrijf ging zich ook bezighouden met steenkoolmijnbouw en groeide uit tot een van Europa's toonaangevende staalbedrijven, dat onder meer sterk betrokken was bij de aanleg van het Belgische spoorwegnet.

Na een aantal fusies ontstond in 1970 een bedrijf dat kortweg Cockerill werd genoemd.
In 1981 volgde een nieuwe fusie: Cockerill-Sambre.
In 1984 kwam aan de staalfabricage te Seraing een einde.
In 2011 werden de hoogovens in het Luikse bekken definitief uit productie genomen, evenals de warme bewerking van ijzer en staal. Wat overbleef was de cokesfabriek te Seraing, die in 2014 eveneens sloot. Hiermee kwam een einde aan de ijzer- en staalproduktie in het Luikse bekken.

Op de brug over de rivier de Kwai, een spoorwegbrug in het Thaise Kanchanaburi, en de inspiratie voor de speelfilm *The Bridge on the River Kwai*, liggen spoorrails die gewaarmerkt zijn met Made by John Cockerill, Ougrée, 1911.

NGO’s maakten bezwaar tegen de geldigheid van de licenties die het bedrijf toestond om wapens te verkopen aan Saudi-Arabië, gezien de betrokkenheid van dit land in de oorlog met Yemen. Een consortium van journalisten zeiden dat ze bewijs in handen hadden dat Saudi-Arabië deze wapens inderdaad ingezet had.

Gerard **Philips** startte in 1891 samen met zijn vader Frederik de firma Philips & Co. Dit bedrijf zou binnen enkele jaren uitgroeien tot een grote internationale onderneming. Als ingenieur was Gerard sterk betrokken bij het verbeteren van gloeilampen en de wijze waarop deze werden geproduceerd.

Koninklijke Philips, meestal kortweg Philips genoemd, is tegenwoordig een Nederlands elektronicaconcern. Het heeft zijn hoofdkantoor in Amsterdam, maar de wortels van het bedrijf liggen in Eindhoven. Het concern produceert voornamelijk medische apparatuur zoals MRI-scanners.

48

Gioachino **Rossini** (1792 – 1868) was een Italiaanse componist. In een periode van twintig jaar (1810-1829) componeerde hij veertig opera's.

In 1815, toen hij verbonden was aan het Teatro San Carlo in Napels, componeerde hij naast opera seria's ook komische werken (opera buffa's), zoals *Il barbiere di Siviglia*.

In 1822 huwde hij met de sopraan Isabella Colbran.

Vervolgens componeerde hij geestelijke werken, zoals het *Stabat Mater* en de Petite Messe Solennelle.

In 1837 scheidde hij van Isabella Colbran. Hij kreeg een nieuwe relatie met Olympe Pélissier, met wie hij in 1846 in het huwelijk trad.

Rossini, geschilderd in 1874

Enkele kenmerken van zijn muziekstijl zijn: virtuoze zangpartijen, zonnige en prettig in het gehoor liggende melodieën, het fameuze Rossini-crescendo (een steeds sterker wordende herhaling van hetzelfde motief), een overwegend homofone stijl.

Rossini was een liefhebber van eten.

Sir Simon Rattle (1955) is een Brits dirigent. In 1971 begon hij een studie aan de Royal Academy of Music in Londen, waar hij regelmatig als dirigent kon optreden. Tijdens zijn studie organiseerde en dirigeerde hij een veelgeprezen uitvoering van Mahlers Tweede Symfonie.

'Mijnheer Den Dooven, wanneer bent u voor het eerst in Het Vagevuur binnen geweest?' vroeg later de commissaris Patrick Vaandrig.

'Ik wist dat het bestond, maar ik ben er voor het eerst...'

'Wij hebben alle tijd.'

'Ik herinner mij dat Armand...'

'Roosen?'

'Roosen ja, naar Londen was gevlogen omdat hij absoluut zo nodig niemand weet waarom naar een Rossini-concert wou, met Sir Simon Rattle. Gerald...'

'Roosens vriend.'

'Ja, Roosens vriend... wou die dag niet thuis blijven, voor geen goud zei hij, want en zijn vrouw en zijn kinderen waren lastig of hadden uitslag, puistjes, weet ik veel, en hij zei: Axel, laten wij met zijn tweetjes gaan lunchen.'

'Hoe zei hij dat?'

'Gewoon, zoals altijd, een beetje geaffecteerd.'

'Ik bedoel: zei hij u dat persoonlijk of telefoneerde hij u?'

'Per telefoon.'

'Telefoneerde hij dan zo dikwijls met u?'

'Helemaal niet. Eigenlijk nooit.'

'Dus het was een grote uitzondering. Vond u dat niet vreemd?'

'Nee. Ik ken Gerald uiteraard al lang.'

'Ga verder.'

'Wij gingen lunchen bij Marius. Gerald was niet te pruimen. Gerald is iemand met een gebruiksaanwijzing. In het restaurant klaagde hij over de vinaigrette, hij vond dat de frambozenazijn te sterk doorsmaakte, hij klaagde over het gebrek aan belangstelling voor zijn computerwerk, dat alle aandacht altijd naar Armand ging enzoverder. Ik sprak dat tegen, ik zei dat hij een aantal mensen om zich heen had die van hem hielden, Armand, zijn vrouw, Wim en Tim...'

'Zijn kinderen?'

'Ja. Wim en kleine Tim. Wij dronken nogal veel.'

'Hoeveel?'

'Elk een Bloody Mary, een fles Vouvray bij de parelhoen, een Mercurey, een paar glazen Beaume de Venise bij de meloen. Hij zei dat hij niet langer dan tot zijn vijfendertigste zou leven, wilde leven. En dat Armand hem niet vertrouwde, want Armand had zijn erfenis nog niet geregeld, wilde niet naar een notaris.'

'En toen zijn jullie naar Het Vagevuur gegaan?'

'Eerst hebben we op een terrasje gezeten, een espresso gedronken met een grappa. Toen zijn we naar Het Vagevuur gegaan.'

'En dat beviel u?'

Rattle verwierf grote bekendheid als dirigent van de City of Birmingham Symphony Orchestra (CBSO) van 1980 tot 1998.

(Van 2002 tot 2018 was hij chef-dirigent van de Berliner Philharmoniker als opvolger van Claudio Abbado.)

Rattle was van 1980 tot 1995 getrouwd met de Amerikaanse sopraan Elise Ross. In 1996 hertrouwde hij met de Amerikaanse schrijfster Candace Allan. Zijn derde vrouw is sinds 2008 de Tsjechische mezzo-sopraan Magdalena Kožená.

Vinaigre: azijn. **Vinaigrette**: azijnsaus, of olie- en azijnsaus.

Een **bloody mary** is een gemixte drank, hoofdzakelijk bestaand uit tomatensap en wodka. Een extra luxe mix bevat ook limoensap. Voor de smaak worden vaak nog enkele druppels worcestersaus en tabasco toegevoegd en wat peper. Als 'roerstaaf' wordt vaak een stengel bleekselderij gebruikt.

De bloody mary zou zijn genoemd naar de 16e-eeuwse koningin Mary I van Engeland, die vanwege haar zware vervolging van protestanten de bijnaam "Bloody Mary" had.

Vouvray is een Franse wijnstreek in de Loire, in de buurt van de stad Tours. Voor Vouvray, altijd wit, is slechts één druivenras toegestaan, de Chenin Blanc.

In het verleden genoot de wijn van Vouvray een uitstekende reputatie. Rabelais omschreef hem in de 16de eeuw als 'van tafzijde'.

Mercurey is de grootste appellation van de Bourgogne qua rode wijn. De Mercurey van Appellation d'origine controlée (AOC) kan worden gebruikt voor rode en witte wijn met respectievelijk Pinot noir en Chardonnay als de belangrijkste druivensoort.

'Nogal.'

'Was de uitbater er?'

'Heini? Ja. Hij luisterde naar iets van Mahler. En Gerald wou dat hij dat meteen afzette en iets van Rossini opzette. Indien mogelijk gedirigeerd door Sir Simon Rattle. Natuurlijk was er geen Rossini in huis en Gerald begon daarover te etteren. Toen ben ik maar weggegaan.'

'Naar huis?'

'Nee, naar het museum. En maar goed ook want ik had mijn agenda niet nagekeken en er stond een bus voor de deur. De vereniging 'Eerlijk moet niemand vrezen, van Denderleeuw. Ik heb toen de rondleiding gedaan, maar wel in de zeer korte versie.'

☆

Beaumes de Venise is een Rhône-wijn, in het departement Vaucluse.

Hoewel het gebied haar bekendheid dankt aan de versterkte wijn (vin doux naturel) van de muscat druif (goed voor 94% van de totale productie) hebben de rode wijnen sinds 2005 ook de Cru-status.

'Cru' (lett. groei) verwijst naar een grote of superieure teeltlocatie of wijngaard. Bodem, klimaat en hoogte creëren een synergie die erkend wordt als cru.

Grappa is een Italiaanse gedistilleerde alcoholische drank, die oorspronkelijk vervaardigd werd uit destillatie van de restanten van de druiven na de wijnbereiding, dat wil zeggen de schillen en de zaden. Oorspronkelijk was het een manier om de overtollige trosdruiven niet te hoeven weggooien aan het einde van het seizoen.

Net zoals bij wijn hangt de smaak van een grappa af van het type druif en de kwaliteit ervan. Ook het productieproces (continu of discontinu), het soort vat waarin de grappa rijpt en de duur van de rijping spelen een belangrijke rol. Grappa heeft een alcoholpercentage van minimaal 37,5%. De wet geeft enkel een vast minimumgehalte alcohol op, geen maximum. In de praktijk is het percentage tussen de 40% en 60%. Grappa is een beschermde productnaam in de Europese Unie.

Gustav **Mahler** (1860 – Wenen, 1911) was een in Bohemen geboren en opgegroeide Oostenrijkse componist en dirigent van Joodse afkomst.

Als dirigent was hij actief aan de operahuizen van Boedapest en Hamburg en tevens van de Wiener Philharmoniker.

Als componist wordt hij vooral gezien als een van de laatste vertegenwoordigers van de grote symfonische traditie en als degene die de late romantiek verbonden heeft met de moderne periode van de klassieke muziek.

Typerend voor Mahlers werk is de wijze waarop hij zang kon verbinden met instrumentale muziek. Verder maakte hij het aspect klankkleur steeds belangrijker door het tot onderdeel van de muzikale structuur te maken.

Men zag Mahler in zijn tijd in de eerste plaats als dirigent, niet als componist. Veel van zijn werken zijn gecomponeerd in de vakantietijd, in de zomermaanden. Door de muzikale elite en vooral ook de muziekcritici werd hij niet van harte beloond, waarbij zijn Joodse achtergrond als een negatieve omstandigheid gold. Mahler leed sterk onder het antisemitisme dat tijdens zijn leven opkwam in Europa.

In 1902 huwde Mahler met Alma Schindler, die twintig jaar jonger was dan hij.

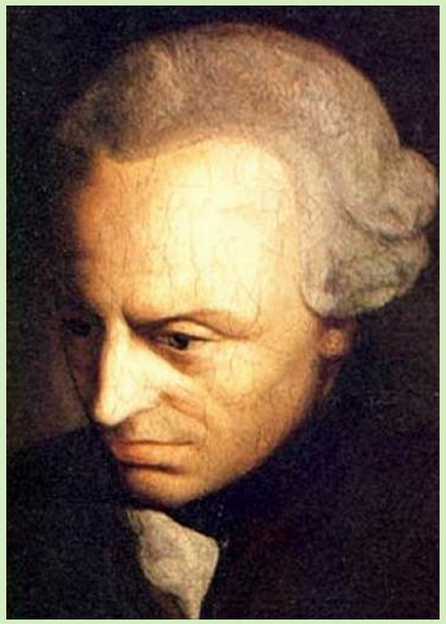
Mahler was joods opgevoed, zij het niet orthodox. In 1896 bekeerde hij zich tot het katholicisme, ook om aan de vereisten te kunnen voldoen die de geambieerde positie aan de Weense Hofoper stelde. Zijn latere werk *Das Lied von der Erde* wijst op een soort 'pantheïsme', wat ook tot uiting komt in zijn levenslange bewondering voor de natuur.

Op uitnodiging van Willem Mengelberg dirigeerde Mahler in 1903, 1904, 1906 en 1909 het Concertgebouworkest in Amsterdam bij de uitvoering van eigen werk. Mahler, die de reputatie genoot een lastig en despotisch dirigent te zijn, was vol lof over het orkest en zijn dirigent.

Mahler heeft in 1910 Sigmund Freud bezocht om over de oorzaken van zijn slechte huwelijk te praten. Freud zou hem gezegd hebben dat hij in elke vrouw zijn moeder zocht.

Een **aardebaan** is de funderende grondconstructie (meestal zand) direct onder de verharding van een weg of spoorweg, gelegen op de natuurlijke ondergrond. Deze laag zorgt voor stabiliteit, draagkracht en waterafvoer. Het is essentieel voor het opvangen van krachten en trillingen van het verkeer.

Immanuel **Kant** (Koningsbergen, Pruisen, 1724 - aldaar, 1804) was een Duitse filosoof ten tijde van de Verlichting, wiens ideeën een grote invloed hebben uitgeoefend op de westerse wijsbegeerte. Kant wordt wel gezien als de eerste Duitse idealist. Zijn *Kritik der reinen Vernunft* uit 1781, waarin hij de grondslagen en de grenzen van de menselijke kennis onderzoekt en een eigen epistemologie creëert, wordt als zijn belangrijkste werk beschouwd. De filosoof Arthur Schopenhauer noemde dit werk 'het belangrijkste boek dat ooit in Europa verschenen is'

Portret van Kant ca. 1790

In het werk van Kant zijn twee duidelijke periodes te onderscheiden: zijn voorkritische periode en zijn kritische. Als grens tussen deze twee periodes wordt als regel het jaar 1781 aangehouden. In dit jaar verscheen zijn *Kritik der reinen Vernunft*. Het verschil tussen deze periodes is het volgende. Vóór de *Kritik* beaamt hij de vraag of er een rationalistische metafysica mogelijk is, in navolging van Leibniz en Wolff. Daarna neemt hij er afstand van.

Hij maakt daarbij een onderscheid tussen algemene metafysica en speciale metafysica. De eerste kan wel op de rede gegrond zijn, omdat de kwesties die erbinnen vallen, zoals ideeën

49

'Mevrouw Gershwein,' zeggen ze, 'u kunt vandaag maar beter niet op straat gaan. Want u heeft weer een van uw dagen.' Ik heb weer een van die dagen, dat hoeven ze mij niet te vertellen. Het is een van de dagen dat de treinen langs komen, vlak langs mij.

Hun gebonk, hun gesidder, hun gedrein. Het gesis van de stoom. Steenkool en water drijven de goederenwagons aan. Uit welke bestanddelen bestonden die laatste bommen? Uit gegiste aardappelen, is dat niet wonderbaarlijk?

Rook en smook. Wat je dwars door rook en smook kunt zien is de aardebaan, de rails, de dwarsliggers in grind ingebed. De trein die anders ertsen en graan vervoert, vervoert mij. En de schaduwen naast mij. Een schaduw, de dichtstbije, sist de hele tijd iets, een zurige damp slaat op mijn oogballen.

Die trein, voor altijd. Hij stopt nooit. Hij blijft huilen. Al mijn nagels gescheurd van het krabben in het hout. En zuigen op mijn vingers, zuigen op een splinter, de lucht inzuigen die zwart en korrelig is door de spleten in de wagon.

De schaduw trekt aan mijn haar. Haar van ebbenhout, zei zij, de schaduw, en streelde. Zij was onberekenbaar, als de gensters van de locomotief die vlakbij voorbijflitsten, de schaduw zei ook geleerde dingen, aangeleerde dingen, dat Kant nijdig was op vonken omdat deze de wetenschappelijke gedachte ondermijnde, dat onderwees de schaduw die mij streelde, en dat we naar eenheid moesten zoeken, eenheid veronderstellen.

Soms, nu, rijden de treinen aan de horizon. Dan is de weg vrij en dan ga ik toch, niettegenstaande hun bezorgde stemmen, ga ik toch, alhoewel de stemmen die mij verplegen en die mijn ziel kneden het mij verbieden, ga ik toch naar die dove, naar die gore vijand die op zijn drempel naar de merels kijkt, niet naar het spoor kijkt wat ik achterlaat op de drempel, kijk, hij slaat zijn ogen aardewaarts, ik moet hem straffen al is het het laatste wat ik doe, ik moet als een goederentrein over hem rijden.

☆

over causaliteit, empirisch te controleren zijn. Bij de speciale metafysica gaat het om vragen die het eigenlijke doel van de metafysica behelzen, bij voorbeeld: "Is er een god?" of "Kan de onsterfelijkheid van de ziel aangetoond worden?".

In de kritische periode neemt Kant afstand van de speciale metafysica, omdat deze nooit empirisch te controleren is en dus nooit geverifieerd kan worden als a-priorikennis, vergaard door de zuivere rede. Hij maakt daarbij een vergelijking met Copernicus, die de bewegingen van de sterren niet duidelijk kon verklaren, totdat hij afstand deed van het oude idee en inzag dat niet de sterren om de toeschouwer, de aarde, draaiden, maar de toeschouwer om de zon. Om van metafysica een echte wetenschap te maken, net als wiskunde en de toen opkomende natuurwetenschappen, moest er volgens Kant een drastische ommezwaai komen. Net als de sterren bij Copernicus moest de speciale metafysica met rust gelaten worden. Kant spreekt dan ook van een tweede wetenschappelijke revolutie. De overgang tussen beide periodes is echter vloeiend. Al vanaf 1769-1770 klonk in Kants boeken en brieven twijfel door over de mogelijkheid van een rationalistische metafysica.

David **Hume** (Edinburgh, 1711 – 1776) was een Schotse filosoof en geschiedschrijver uit de tijd van de Verlichting. Hij was een van de belangrijkste empiristische filosofen en zijn ideeën zijn van grote invloed geweest op Immanuel Kant.

David Hume in 1766

David Hume groeide op in de buurt van Edinburgh (Schotland). Hij reisde veel door Europa en woonde enige tijd in Parijs, waar hij de Encyclopedisten (Diderot o.a.) leerde kennen.

Zijn belangrijkste werk *A Treatise of Human Nature* bracht hij uit toen hij 28 jaar oud was en hij beweerde het idee voor dit boek al te hebben gehad toen hij 15 was.

Hume stond bekend als een aardige man. In 1765 haalde hij (de paranoïde) Jean-Jacques Rousseau naar Engeland. De twee denkers gingen met ruzie uit elkaar.

Hume wilde allerlei gedachten en begrippen opruimen die bij de mensen waren blijven hangen sinds de tijd van het rationalisme. Hij wilde terug naar de manier waarop een kind naar de wereld kijkt. Een kind is nog geen slaaf van gewenning, zegt hij, in tegenstelling tot

veel volwassenen die door hun bevooroordeeldheid al te snel een conclusie vormen.

In de inleiding van zijn hoofdwerk, *A Treatise of Human Nature* verklaart hij dat we als redelijke wezens ook zelf het onderzoeksobject zijn van onze rede, en dat de menswetenschap de enige solide basis is voor elke overige wetenschap. Maar de kennis van die menswetenschap ligt in ervaring en waarneming. Onderzoek naar de kracht en kwaliteit van de geest dient dus te gebeuren door middel van zorgvuldige, exacte experimenten. Want zo alleen kan men te weten komen welke oorzaken aan de basis liggen van ons gedrag. Maar, zegt de sceptische Hume, elke hypothese die zich voordoet als een ultieme verklaring moet verworpen worden. Want enkel subjectieve ervaring kan aan de basis liggen van de verklaring van de mens. Die subjectieve ervaring doet de mens op middels zijn eigen, particuliere zintuiglijke waarnemingen van de wereld. Een dergelijke verklaring zal hoogstwaarschijnlijk nooit ultiem en universeel zijn.

50

De bel van de voordeur rinkelt onophoudelijk. ‘O, ho hola,’ zegt Claire binnensmonds, ‘kan het niet wat rustiger?’ De voordeur klemt door de regen en daar staat ineens met een soort chirurgenkapje op het hoofd, getaand of geschminkt, glinsterend, de acteur Herman Grootaers die haar aankijkt alsof hij een visioen ziet, diep buigt en vraagt of haar man thuis is.

‘Komt u binnen,’ zegt zij.

‘Mag ik me even voorstellen,’ zegt de beruchte hoorspelstem, ‘de naam is Grootaers.’

‘Dat weet ik. Dat zie ik.’

‘Ik wil me vooral niet opdringen, mevrouw, maar het betreft hier een zaak van het grootste gewicht, want er zijn dringende vragen gerezen.’

‘Excuus. De werkster...’

Claire is woedend omdat de gang vol schoonmaakspullen staat en de stofzuiger op de trap ligt als een boa constrictor.

‘De werkster werkt, de ekster gekt en ik ben een gek die kwekt.’

Daar heeft Claire niet meteen een antwoord op, zij leidt hem in de woonkamer. De acteur is kleiner dan als Macbeth laatst op de televisie toen hij, in kilt, met een hand in de heup zijn troepen aanvuurde terwijl zijn aandoenlijke knieën trilden.

Axel lijkt niet verwonderd en begroet Grootaers als een bekende. Claire ziet nu pas dat de acteur in de gang een wankel, kletsnat koffertje heeft neergezet.

Grootaers trekt het kapje van zijn hoofd, het is vaalgroen en doorschijnend, het ligt op de sofa als een flard placenta. Hij kruist zijn benen als hij op de sofa zit, het witte, onbehaarde rechterbeen lijkt een prothese. Zij ziet Grootaers naar haar man glimlachen als naar een vrouw. De heren drinken Bourbon. ‘Stel je voor,’ zegt Grootaers, ‘vannacht sloeg ik aan het piekeren over het al dan niet zijn of schijnen, en hoezeer ik mijn alert en wakker bewustzijn koesterde, ik raakte in de war, stel je voor, toen ik me wou bezinnen over het godsbesef bij Pieter Breughel.’

‘En toen dacht je dat ik je zou kunnen helpen?’ zegt Axel. ‘Nu?’

‘Is ons vluchtig bestaan niet een aaneenschakeling van nu’s? Wat is uw gefundeerd idee hieromtrent, lieve dame?’

‘O, weet u, ik, nu ja, ik...’

‘Precies,’ zegt Grootaers, ‘het brengt u in een staat van overgave aan de implicaties.’

‘Ja,’ zegt zij. Als een domme koe, denkt zij.

‘Axel,’ zegt Grootaers. ‘Axel, want ik mag je zo noemen daar je mij in zoverre verwant bent dat jij ook op jouw manier de onmetelijke opdracht Pieter Breughel de Oudere te vertolken hebt aangedurfd in je schriftuur. Ik stel me heel veel voor van onze samenwerking. Want wij beiden moeten de mediocriteit trotseren die zich van dit project heeft meester gemaakt. Het laatste script dat ik mocht inzien werd in razende snelheid bekokstoofd door twee Engelse nichten. Een calamiteit.’

Bourbon: De Amerikaanse bourbon-whiskey onderscheidt zich van zijn Europese voorouder, de (Scotch) whisky, doordat laatstgenoemde traditioneel uit gerstemout gestookt wordt, terwijl de immigranten in de nieuwe wereld hoofdzakelijk rogge en maïs gebruikten voor de bereiding van hun "vuurwater".

De benaming bourbon is afkomstig van Bourbon County, een district aan de grens tussen de staten Virginia en Kentucky, waar in de tweede helft van de negentiende eeuw talrijke ook nu nog bekende destilleerderijen gevestigd werden.

Een fles ‘old bourbon whiskey’ uit de 19e eeuw

Op het vast tapijt, rond zijn doorweekte schoenen, vormt zich een donkere vlek. Grootaers merkt dat Claire dit ziet en staat op, schudt zijn frêle lichaam als een veulen. Spatjes verspreiden zich in de kamer, tegen de ruit.

‘Het enige vermakelijke,’ roept hij plots opgewekt, ‘is dat je in zo’n regen op straat gewoon in je broek kunt pissen zonder dat iemand er erg in heeft.’

‘Heb je dat gedaan?’

‘Natuurlijk, mijn dierbare Axel.’

Claire haalt een badhanddoek. Hij wrijft zijn schrale haren droog. Dan drinkt hij de Bourbon met fikse slokken, verbrijzelt hoorbaar de ijsblokjes, onderhoudt hen over zijn laatste rol in een ‘infaam boerendrama’, staart onbeschaamd naar Claire’s borsten.

Als Claire in de keuken de spaghetti van ’s middags opwarmt en Axel blikjes bier uit de koelkast komt halen zegt zij: ‘Zorg dat die vent zo snel mogelijk de deur uit is.’

‘Hij weet niet waarheen...’

‘Hij heeft toch een huis.’

‘Blijkbaar niet.’

Zij stopt met in de spaghetti te roeren.

idee hieromtrent, lieve dame?’

‘O, weet u, ik, nu ja, ik...’

‘Precies,’ zegt Grootaers, ‘het brengt u in een staat van overgave aan de implicaties.’

‘Ja,’ zegt zij. Als een domme koe, denkt zij.

‘Axel,’ zegt Grootaers. ‘Axel, want ik mag je zo noemen daar je mij in zoverre verwant bent dat jij ook op jouw manier de onmetelijke opdracht Pieter Breughel de Oudere te vertolken hebt aangedurfd in je schriftuur. Ik stel me heel veel voor van onze samenwerking. Want wij beiden moeten de mediocriteit trotseren die zich van dit project heeft meester gemaakt. Het laatste script dat ik mocht inzien werd in razende snelheid bekokstoofd door twee Engelse nichten. Een calamiteit.’

Op het vast tapijt, rond zijn doorweekte schoenen, vormt zich een donkere vlek. Grootaers merkt dat Claire dit ziet en staat op, schudt zijn frêle lichaam als een veulen. Spatjes verspreiden zich in de kamer, tegen de ruit.

‘Het enige vermakelijke,’ roept hij plots opgewekt, ‘is dat je in zo’n regen op straat gewoon in je broek kunt pissen zonder dat iemand er erg in heeft.’

‘Heb je dat gedaan?’

‘Natuurlijk, mijn dierbare Axel.’

Claire haalt een badhanddoek. Hij wrijft zijn schrale haren droog. Dan drinkt hij de Bourbon met fikse slokken, verbrijzelt hoorbaar de ijsblokjes, onderhoudt hen over zijn laatste rol in een ‘infaam boerendrama’, staart onbeschaamd naar Claire’s borsten.

Als Claire in de keuken de spaghetti van ’s middags opwarmt en Axel blikjes bier uit de koelkast komt halen zegt zij: ‘Zorg dat die vent zo snel mogelijk de deur uit is.’

‘Hij weet niet waarheen...’

‘Hij heeft toch een huis.’

Trivial Pursuit is een Canadees bordspel, waarbij de speler wint die de goede antwoorden geeft op triviale en populair-culturele vragen. De spelers bewegen hun stukken over het bord en de vakjes waar zij aankomen bepalen het soort vraag op het kaartje dat de speler moet beantwoorden. De vragen zijn ingedeeld in 6 categorieën: Aardrijkskunde (blauw), Amusement (roze), Geschiedenis (geel), Kunst & literatuur (bruin), Wetenschap & natuur (groen) en Sport & ontspanning (oranje).

Een houder met zes partjes

Bij een correct antwoord mag de speler die de beurt heeft doorgaan. Komt een speler op een van de zes 'Hoofdkwartieren', dan wint hij een plastic fiche, die hij in een apart houdertje stopt met zes vakjes. Doel van het spel is om alle zes fiches te verzamelen uit de Hoofdkwartieren van elke categorie en dan terug te keren naar de centrale 'Hub' om een vraag te beantwoorden uit een categorie, die door de andere spelers is gekozen.

Er is een standaardversie, maar er zijn ook versies voor verschillende leeftijdsgroepen en aandachtsgebieden.

Er kan gespeeld worden in teams, maar ook 1-tegen-1. Er is theoretisch geen limiet aan het aantal spelers. Op sommige vakjes op het bord is met het beantwoorden van de vraag een partje te winnen. Bij zes partjes (voor elke categorie één) heeft de betreffende speler gewonnen.

'Blijkbaar niet.'

Zij stopt met in de spaghetti te roeren.

'Je hebt hem uitgenodigd.'

'Geen sprake van.'

'Sta niet te liegen.' Zij proeft van de spaghetti, doet er ketchup op, proeft. Sliertjes blijven even uit haar mondhoeken hangen, een moment doet zij denken aan een zeeleeuw met bebloede snorren.

Later spelen zij dronken Trivial Pursuit onder de Art Deco-lamp.

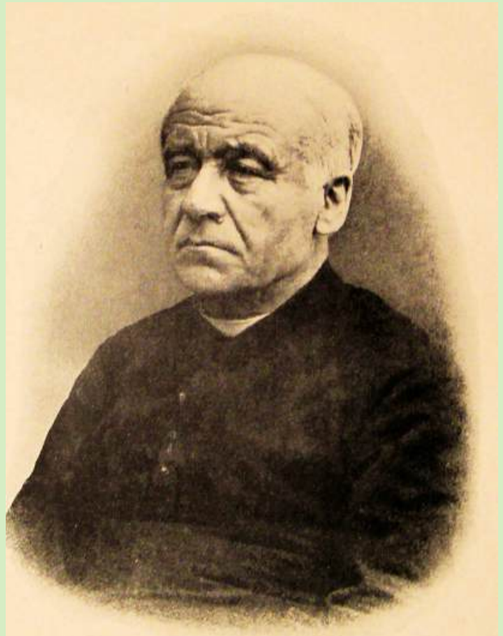
'Wie schreef het seksuele voorlichtingsboek Bob en Daphne?'

'Ik weet het,' kraait Grootaers, 'Guido Gezelle!'

Axel brengt Grootaers, hijgend en vloekend, de trap op, gearmd stoten zij tegen de trapleuning die kraakt. Claire volgt met het natte en gescheurde kartonnen koffertje.

☆

Art-deco: zie deel 1, pag. 82.

Guido Gezelle (1830 – Brugge, 1899) was een Vlaamse lyrisch dichter en hekeldichter, rooms-katholieke priester, taalwetenschapper, leraar, journalist en vertaler. Hij is bekend om zijn fijnzinnige gedichten over de natuur, zijn beeldend taalgebruik en zijn virtuoos taalkunstenaarschap. *O 't ruischen van het ranke riet* en *Het Schrijverke* uit de dichtbundel Vlaamsche Dichtoefeningen (1858) zijn zeer bekend.

De thematiek van zijn gedichten is typisch romantisch, met onderwerpen als natuur,vriendschap, religie en de dood.

Gezelle had de trekken van zijn opgeruimde, welbespraakte vader en van zijn introverte, hypergevoelige en godvruchtige moeder. Hij was een oom van de Vlaamse schrijver Stijn Streuvels (Frank Lateur).

Na de lagere school doorliep hij eerst het Sint-Lodewijkscollege in Brugge, vervolgens het kleinseminarie in Roeselare, waar hij als half-betalend leerling belast was met portiersdienst en het doen van boodschappen.

Vanaf zijn zestiende of zelfs eerder gaf Gezelle zich rekenschap van een bijzondere gave voor het schrijven van gedichten, het op rijm zetten en het vinden van een uitgebreide woordenschat.

Hij werd in 1854 leraar aan het Klein Seminarie van Roeselare, waar hij vroeger gestudeerd had en onderhield goede vriendschapsrelaties met zijn leerlingen, vooral met hen die literaire ambities koesterden. Onder hen bevond zich Eugeen van Oye, voor wie hij *Dien Avond en die Rooze* schreef.

De dichtbundel *Vlaamsche Dichtoefeningen* (1858) bestond uit een onorthodoxe, in niet-verheven taal geschreven gedichten, ver verwijderd van de gezwollen rederijkersstijl van die tijd. Buiten West-Vlaanderen werd dit aanvankelijk niet bijster gewaardeerd. Een van de weinigen in Nederland die wel aandacht aan Gezelles dichtkunst besteedde was de katholieke intellectueel Joseph Alberdingk Thijm, de vader van Lodewijk van Deyssel.

Vanwege Gezelles eigenzinnige wijze van lesgeven en zijn manier van omgang met de leerlingen, rezen er geleidelijk aan steeds meer moeilijkheden rond zijn persoon, zowel onder docenten als onder leerlingen. Hij werd overgeplaatst en in 1865 benoemd tot onderpastoor (Noord-Nederlands: kapelaan) van de Sint-Walburgakerk in Brugge. Hij richtte het gezinsblad *Rond den Heerd* op, maar het volschrijven van het blad en de toenemende financiële moeilijkheden en rompslomp eisten echter zoveel van hem, dat hij ziek werd. Toen hij bovendien hoorde dat er allerlei beschuldigingen en roddels over hem de ronde deden, vluchtte hij uit Brugge weg naar Kortrijk, waar hij een aanstelling kreeg als kapelaan in de O.L.Vrouwekerk.

Kritiek op zijn taalgebruik was er nog altijd, maar hij kreeg een pleitbezorger in de figuur van August Vermeylen, die Gezelle de grootmeester van de Vlaamse poëzie noemde. Naast Alberdingk Thijm gaf nu ook Pol de Mont meer bekendheid aan de gedichten van Gezelle in de noordelijke Nederlanden. Nadat in Vlaanderen de vernieuwingsbeweging in de poëzie *Van Nu en Straks* en in Nederland *De Nieuwe Gids* voor een frisse wind in het literaire landschap zorgden kwam er meer algemeen waardering voor de gedichten van Gezelle.

Gedurende de laatste paar jaar van zijn leven trok Gezelle zich steeds meer uit het openbare leven terug. Hij concentreerde zich onder meer op het werk van de 14e-eeuwse mysticus Jan van Ruusbroec.

51

‘Vertel ons eens, Arsène Goossens, hoe lang ben je al portier van het Museum Schellen?’

‘Conciërge. Ik ben conciërge.‘

‘Dat is hetzelfde.’

‘In mijn ogen niet.’

‘Op die avond kwam er een dame aanbellen en zij zei dat ze verwacht werd. Was dat ongewoon?’

‘Onze conservator krijgt af en toe dames op bezoek. Dat betekent toch niet altijd direct hoera op de sofa.’

‘Je antwoordt niet op mijn vraag.’

‘Ik antwoord als ik daar zin in heb.’

‘Wij schieten niets op als je koppig bent.’

‘Je kunt me niks doen. Je mag me zelfs laten ontslaan.’

‘Je hebt die job gekregen...’

‘Voor bewezen diensten.’

‘Tijdens de oorlog.’

‘Op het laatst van de oorlog.’

‘Volgens de stukken in mijn dossier heb je de bewuste autobus gezien die aangevallen werd door twee Duitse pantserwagens, waarbij de weerstanders zijn gesneuveld.’

‘Hun namen staan op het monument op het gemeenteplein.’

‘Laatst is er een stuk van de arduinen gedenkplaat kapotgeslagen met een voorhamer. Men kan de schuldigen maar niet vinden.’

‘Ik weet niet waar de wereld naar toe gaat. En ’t vrouwvolk wordt al zo erg als ’t manvolk.’

‘Die dame heb je begeleid tot aan het bureau van de conservator. Zij is in zijn bureau binnengegaan. En dan?’

‘Zij hebben de deur dichtgedaan.’

‘Dus was er niks meer te zien. Maar een Goossens vindt daar iets op, hè?’

‘Ik ben naar achteren gegaan, langs de azalea’s.’

‘Kon je daar door het raam kijken?’

‘Ik stond op een hoop zware keien en halvelings op het voetstuk van de Medusa.’

‘De Medusa een beeld zijnde van Theodoor Schellen.’

‘In arduin. Van het jaar zevenentwintig.’

‘Dat deed je vaak, zo spioneren.’

‘Ik ben verantwoordelijk voor de goede gang van zaken in het museum, daar moet ik alles in de gaten houden, ook de conservator.’

‘En wat heb je dan opgemerkt?’

‘Niet veel.’

Het verzet in de Tweede Wereldoorlog wordt in België ook wel de weerstand genoemd en verzetsleden "**weerstanders**".

Staken was de meest voorkomende vorm van passief verzet en gebeurde dikwijls op symbolische datums, zoals 10 mei (dag van de inval), 21 juli (nationale feestdag) en 11 november (Duitse overgave in 1918).
De grootste staking brak uit op 10 mei 1941 in de staalfabrieken van Cockerill-Sambre in Seraing. Al snel waren ten minste 70.000 arbeiders in de volledige provincie Luik in staking. De Duitsers verhoogden de lonen met 8% en de staking stopte snel.

Een lid van de Canadese Militaire Politie praat met twee Belgische weerstanders

Verzetsleden waren "de witten", terwijl men de collaborateurs de "zwarten" noemde. Mede

daardoor werd de naam "Witte Brigade" door niet-ingewijden gebruikt om alle verzetsgroepen mee aan te duiden.

Tijdens en zelfs na de bevrijding van België, grotendeels in de maand september van 1944 traden nog velen toe tot het verzet. Oorzaken hiervan waren een ‘late roeping’, een uitweg van wraakgevoelens en opportuniteit. Belangrijk hierbij is zeker dat de verzetsgroeperingen een actief wervingsbeleid voerden omdat ze hun ledenaantal wilden inzetten om meer naoorlogse politieke invloed te verwerven. Die leden worden de "septemberweerstanders" genoemd. Na de oorlog werd daarop gereageerd door enkel mensen te erkennen die zich vóór de landing in Normandië aangesloten hadden.

Azalea’s zijn struiken die op het noordelijk halfrond bloeien in mei en juni. Ze behoren tot de familie van de Rododendron.

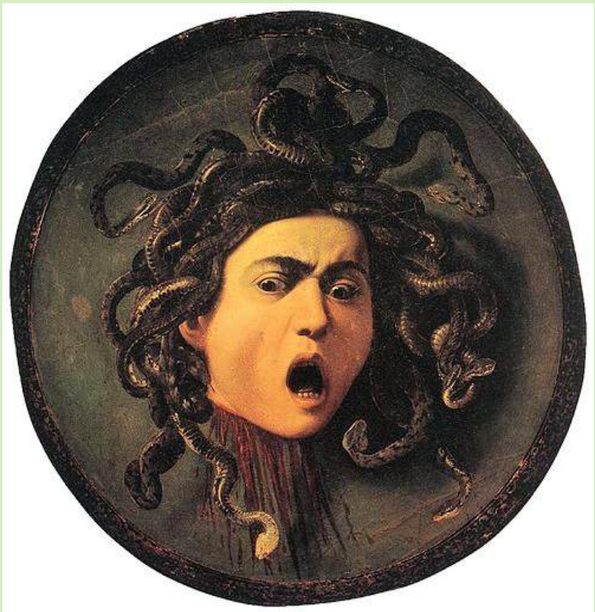
Medusa is een monster uit de Griekse mythologie. Ze is de bekendste van de drie Gorgonen.

Medusa had ooit een bijzondere schoonheid. Ze woonde echter in een land waar nooit de zon scheen. Daarom smeekte ze Athena om haar te laten verhuizen naar een land met zon. Athena weigerde uit jaloezie: ze was bang dat de mensen niet haar maar Medusa om haar schoonheid zouden prijzen.

In een andere versie had Medusa de toorn van Athena gewekt doordat Poseidon haar in Athena's tempel had verkracht. Ze nam wraak door Medusa's mooie haar in een nest kronkelende slangen te veranderen, waardoor iedereen die Medusa in het gelaat keek ter plaatse versteende.

Uiteindelijk wordt Medusa gedood en onthoofd door de held Perseus, die haar hoofd aan Athene schenkt. Deze zette het hoofd vast op haar schild, zodat elke vijand van schrik veranderde in een blok beton.

(Op de afbeelding verandert ze zélf van schrik in een blok beton ! A.B.)

Medusa, geschilderd door Caravaggio

‘De dame in kwestie sprak met de conservator?’
‘Over koetjes en kalfjes.’
‘Kon je haar horen dan?’
‘Je kunt dat afleiden van wat je ziet.’
‘Maar hoorde je iets of niet? Waarom antwoord je niet?’
‘Ik hoorde alles. In ’t museum hoor je elke scheet.’
‘Wat hoorde je dan?’
‘Koetjes en kalfjes. Ik heb het niet onthouden.’
‘Wat deden ze?’
‘Zij babbelden. Zij leken me alletwee welgezind.’
(Goossens heeft een precies beeld in zijn hoofd van hoe hij antwoordt, net slaafs genoeg, net zelfverzekerd genoeg; hij kan zelfs zien hoe de ondervrager hem ziet, hem ziet praten met zijn brokkelige tanden, zijn kapotte gehemelte en zijn verroeste stembanden hoort en de metastasen in zijn onderbuik vermoedt. Wat de ondervrager nooit te weten zal komen is hoe de vrouw toen, vertrouwelijk, bijna als familie, de conservator probeerde te bezweren met dringende gebaren, en hoe hij haar afweerde zonder haar aan te raken, ook niet toen zij knielde en zijn gulp opendeed. Hoeveel knopen? Het was een ritssluiting. Want ik dacht nog, zij ritst dat zo kwiek, bijna ervaren, dat zou wel eens heel erg pijn kunnen doen. Wat deed de man? Hij haalde zijn lid uit haar mond en liep met dat halfopgerichte, slordig wiebelend lid naar zijn bureau en nam daar de vulpen die daar altijd ligt en die hij van de Vereniging van de Vrienden van het Museum Schellen, dus voornamelijk de familie Schellen en notaris Geerts, heeft gekregen ter gelegenheid van de zoveelste verjaardag van de dood van Schellen en hij draaide die vulpen tussen zijn vingers, en zij was hem gevolgd en zonder omhaal tilde zij haar jurk op, zij had er niets onder aan, zij legde haar ellebogen op de rand van het bureau en haar handen lagen plat aan de twee kanten van het Empire-schrijfstel in onyx en brons, haar jurk die teruggevallen was trok zij weer op zodat haar billen, spierwit en gespannen wachtten tot hij erbij kwam en iets op haar kont schreef maar ik had mijn goeie bril thuis laten liggen en die van onze Clementine zaliger opgezet, ik kon het niet lezen, ik denk dat het zijn naam was. En een hartje met een pijltje misschien? Dat zou kunnen, onze dikke conservator is er kinderachtig genoeg voor.)

‘Goossens, ik heb de indruk dat je met mijn voeten aan ’t spelen bent, dat je meer weet.’

‘Ik vraag u toch ook niet hoe het in uw huishouden gesteld is.’

‘Als je nu eens een inspanning zou doen, om je iets te herinneren.’

(Die is goed. Een inspanning? Er is geen videocamera die zo precies beeld en woord kan bewaren als mijn voor het overige kapotte hersenen. Haar smeekbede bijvoorbeeld in zijn bureau toen het schrijfwerk op haar kont voorbij was. ‘Lieveling.’ Pardon, ik ben fout. Liefste was het. ‘Liefste, een aantal mensen uit mijn omgeving die mij goedgezind zijn zeggen dat ik knetter ben; hoe verklaren zij dat ik functioneer als om het even welke huisvrouw, om het even welke secretaresse van je veeleisende zoon? Ben ik dan alleen maar

het **Empire-schrijfstel in onyx en brons**

Onyx is een mineraal met witte en zwarte lagen

Inktpot - Brons, Onyx

gek als het jou betreft? Maar ik heb het opgegeven om dingen te verklaren. Hoe kan ik anders naar je luisteren? Ik wil geen nevengeluiden, alleen jouw stem, zoals je vanmiddag op het nieuws van Radio-Brussel was, de speakerin zei dat er verse troepen naar Afrika zouden gestuurd worden om de missionarissen te ontzetten en toen verdween haar stem en was jouw liefelijk lieve stem, de stem als van niemand anders, te horen, dwars door de andere stemmen op de achtergrond die ook warm en verleidelijk en gevaarlijk zijn maar lang niet zo overweldigend als die van jou, jij bent mijn genot, en dat begint bij mijn rechteroorschelp zoals vanmiddag, zoals zo vaak als ik in mijn bed lig met mijn parelketting rond mijn heup, maar lang mag ik niet blijven liggen, ik moet bewegen, in de tuin, onder de douchekraan tot ik je stem niet meer hoor, afschuwelijke pijn, want je bevelen zijn zo zoet, kom, kom naar me toe, meteen, terwijl je weet dat ik godverdomme niet kan, zo heb ik vanmiddag het avondeten dat ik voor Just had klaargemaakt laten aanbranden, echt waar, als in een kwalijke tv-klucht, en hier ben ik dan, ik ben met een taxi gekomen, al die kilometers, en je wilt mij toch, geef het toch toe, je weet toch wat ik doe als Just slaapt en ik naar de sterren kijk en ik je in het huis van mijn gedachten binnenloods op je blote, dikke voetjes, ik rek me uit aan alle kanten zoals nu en ik lek als een beek en ik wacht ondraaglijk lang tot je ze helemaal vult, die holtes van mij.')

'En hij al die tijd? Wat zei de conservator?'

'Hij zei: 'Je bent de vrouw van mijn kind.'

'Dan blijft het toch in de familie, zei zij. Daarna zei ze nog: 'Je bent een schijterd. Maar dat wist ik al. Het geeft niet. Ik hou van een schijterd, waarom niet? – Ik ga. Ben je opgelucht? Ja, hè? Dat irritante mens met haar liefde. Ik ga.' En greep zijn hand. Zij leek even in zijn hand te willen lezen, maar ze beet in de muis van zijn hand. Hij trok haar weg aan haar haar. 'Ik ga,' zei zij en bleef zijn gulp strelen.

'Ik ga nu echt. Nee, nog eerst een raadseltje. Wat zijn apen als zij lachen? Weet je 't niet, schijterd? Het is wetenschappelijk bewezen, als zij lachen zijn apen bang.'

☆

52

Axel mocht met Marigaal meerijden. Beiden waren opgeroepen door Oorslag voor een belangrijke vergadering. Marigaal zag er frivool uit, hij had een Schots geruit petje op met een pompon.

Axel zat geklemd in de sportauto. Er was nevel. Soms leek het alsof de auto zweefde op witte nevelslierten. Axel knikkebolde, hoorde een chaotisch verhaal aan over de journalist Verachtert die een verhouding had gehad met Marigaals halfzuster. Marigaal zou de schoft om de oren willen slaan, zei hij, want Verachtert had het spaarpotje van die halfzuster verbrast. Maar wat kon je aanvangen tegen zo'n kerel? Je kunt hem beter te vriend houden want wie weet wat hij allemaal niet in zijn diverse kranten en tijdschriften zou spuien? Overigens, Verachtert had hem gepolst of Axel niet te vinden zou zijn voor een interview in de diepte, iets substantieels, met de billen bloot, tot op het bot over het lot van een dichter die zoals Axel leed aan een writer's block. In de nevel doemden de woorden op en waaiden weg, Verachtert, zijn pseudoniem Sprinkhaan, recensies, vernietiging, essay, afkeuring, fragment, verzuring, Axels oogleden vielen dicht.

Hij werd wakker terwijl iemand tegen hem praatte en een hand in een sportief tweekleurig leren en linnen handschoentje langs zijn neus schoof, hij hoorde de klik van het handschoenenkastje en de stem van Marigaal.

'Kijk, hier, wat zegt je dit?' In de handschoen zat een dolk met een zwart gekarteld heft, een roodkleurig ruitje in het heft vertoonde een hakenkruis.

'Zie je?'

'Ja.'

'Maar zie je het wel goed?'

'Natuurlijk.'

'Zegt het je niks?'

'Hoezo?'

'Zegt het jou helemaal niks?'

'Een Hitler-Jugend-dolk,' zei Axel.

Marigaal keek woedend naar de weg waar een platinablonde jongen stond te liften, hij smakte de dolk in het kastje. Versnelde.

'Ik snap het niet.'

'Natuurlijk snap je het niet. Wat ik je te vertellen heb daar veeg je je voeten aan.'

Axel hoorde de stem breken. Tot zijn verbijstering zag hij een spoor van tranen op de gladgeschoren, lichtjes gepoederde wang. Marigaal bleef star naar de weg kijken.

'Jan-Frans! Wat scheelt er?'

'Wil je mij niet bij mijn voornaam noemen? Ik neem aan dat je Spanoghe bij zijn voornaam noemt?'

'Wat heb je?'

'Zegt het tijdschrift *Spiraal* je niets meer? Je zat in de redactie.'

Dolk ... **hakenkruis**

(Een platinablonde jongen: stond die jongen daar echt of betrof het zijn herinnering? Volgens Bert Vanheste gaf Johan Daisne de jonge Hugo Claus (hier: Axel) ooit een lift. En volgens Hugo Claus was Daisne verliefd op hem. A.B.)

Basiliek van Koekelberg te Brussel werd gebouwd tussen 1905 en 1970. De grootste kerk van België is een monument en wordt gebruikt voor grote vieringen, zowel in het Nederlands als in het Frans.

Het initiatief voor de basiliek kwam van koning Leopold II. Hij was diep onder de indruk van de Sacré-Cœur, de basiliek op de heuvel Montmartre in Parijs. Hij besloot om ook in Brussel een dergelijk godshuis te laten bouwen naar aanleiding van de 75e verjaardag van de Belgische onafhankelijkheid. De gekozen locatie was het plateau van Koekelberg. Een commissie koos voor het neogotische ontwerp van de Leuvense architect Pierre Langerock.

Op 12 oktober 1905 legde Leopold II de eerste steen. In 1909 startten de funderingswerken. Maar door het overlijden van Leopold II op 17 december 1909 liep het project vertraging op. Door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog bleven de werken jaren stilliggen. Na de oorlog kwam er weer beweging in door kardinaal Mercier en werden er massaal geldinzamelingen georganiseerd.

Inmiddels was het eerste ontwerp qua stijl te ouderwets geworden. Men haalde de Gentse architect Albert Van Huffel erbij, die een nieuw ontwerp maakte in art-decostijl.

'Twintig jaar geleden.'

'Juist. En twintig jaar geleden...' De ogen werden troebel. Hij huilde. Hij scheerde langs een tegenligger, een Zwitserse Opel vol kinderen.

'Jij houdt niet van mij,' zei Marigaal. 'Je bent zoals alle anderen. Tegen mij.'

'Hoe kom je daarbij?'

'Je weet niet half wat ik voor je gedaan heb. Wie heeft jou uit je provincienest onder de mensen gebracht? Wie heeft jou uit je godverse vagevuur gehaald? Wat heeft Jules Spanoghe ooit voor jou gedaan?'

'Wat is er met dat blaadje *Spiraal*?'

'Blaadje, noemt meneer dat! Het was het tijdschrift dat mijn eerste lange verhaal heeft gepubliceerd. *Een Sloveense liefde*.'

'En dan?'

'Dan, dan, dan speelde deze Hitler-Jugend-dolk een kapitale rol in mijn verhaal!' Zijn stem sloeg over. Hij ontweek een vrachtwagen met koelkasten. Hij klemde zijn tanden opeen. Een uur lang. Pas toen ze langs de Basiliek van Koekelberg reden zei hij: 'Nou, dit was een verfrissend ritje. Vind je niet?'

'Ja, zeker.'

'Je bent een voorkomende reisgezel.'

'Jij ook,' zei Axel lam.

De belangrijke vergadering ten kantore van ORION bleek voornamelijk een speech te zijn die kabinetschef Cogels uitsprak in naam van zijn uitgetelde minister voor een aantal genodigden uit de filmsector. De kern van de speech was de vraag 'of het Vlaams imago in de film voldoende aanwezig was. Want van vele zijden, en dan voornamelijk Waalse en Brusselse zijden, is er een drukkingsproces waardoor de cultuur van België de onze voor de zoveelste keer dreigt te verstikken. Wij moeten het Vlaams hoofd bieden aan de fel overdreven cultus van o.a. Orlandus de Lassus, César Franck, Adolphe Sax, René Magritte. Daartegenover kunnen wij Memlinc zetten (alhoewel van Duitse oorsprong), de broers Van Eyck, alle twee, Rubens, Van Dijck, Permeke, Octave Landuyt en de op een bepaald vlak toch tot de cultuur behorende Pater Damiaan.'

☆

Orlando di Lasso, beter bekend als **Orlandus Lassus** (Bergen in Henegouwen, 1532 - München, 1594) was een zeer productief componist.

ORLAND DI LASSUS
(Roland de Lattre).

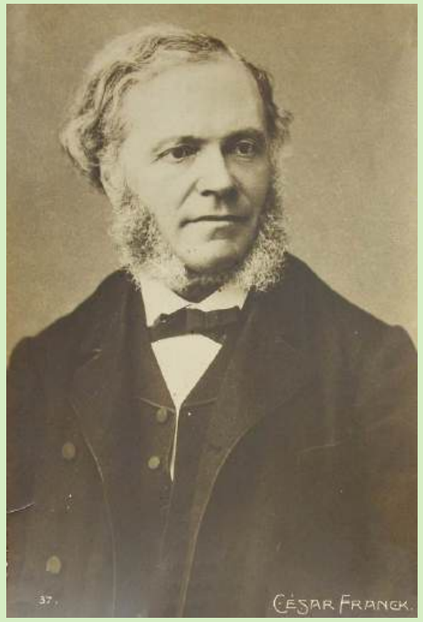
In zijn tijd waren ronselaars van de adel overal in Europa op zoek naar mooie jongensstemmen, vooral in de zogenaamde Spaanse Nederlanden. De eerste biograaf van Lasso meldt dat Orlando twee keer werd ontvoerd vanwege zijn "heldere, zoete stem" maar dat hij teruggehaald werd door zijn ouders.

Nadat hij de baard in de keel had gekregen trok hij naar Parijs, Rome en Antwerpen. In Rome werd hij in 1553 kapelmeester van Sint Jan van Lateranen. In Antwerpen publiceerde hij zijn eerste vierstemmige madrigalen en werd hij de grootmeester van het motet.

In 1556 benoemde Albrecht V, de hertog van Beieren, hem tot lid van de hofkapel te München, waarvan hij vier jaar later leider werd. Dit bleef hij tot zijn dood. Zijn laatste jaren werden gekenmerkt door melancholie, wellicht een gevolg van overmatig werken.

Orlando di Lasso schreef 53 vier- tot achtstemmige missen, 1250 twee- tot twaalfstemmige motetten, requiems, madrigalen, chansons en koorliederen.

César Franck (Luik, 1822 – Parijs, 1890) was een Nederlands-Belgisch-Franse componist, pianist, organist, dirigent en muziekpedagoog die in Luik werd geboren toen deze stad onderdeel was van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden. Hij bracht het grootste deel van zijn leven door in Parijs en werd al op zijn 15de genaturaliseerd tot Fransman.

César Franck rond 1872?

In de eerste fase van zijn bestaan als beroepsmusicus volgde hij, als componerend pianovirtuoos, geheel de mondaine, galante stijl die de toon aangaf in het

tijdperk van het Tweede Franse Keizerrijk met zijn uitbundige salon- en operacultuur. Mede onder invloed van zijn conservatoriumopleiding wijzigde Franck zijn muzikale opvattingen. Hij besloot een 'serieus' musicus te worden en verwierp nagenoeg al het eerder gecomponeerde werk.

Voor zijn (latere) muziek hadden aanvankelijk alleen zijn leerlingen begrip. Naar de smaak van de Parijzenaars van zijn tijd, die gewend waren aan 'conservatieve' Grand Opéras, klonken de vernieuwingen in harmonie en contrapunt van Franck te 'Germaans'. Pas na zijn dood werd de muziek van deze 'serafijn', zoals zijn bijnaam was, ten volle gewaardeerd.

Franck begeleidde een groep jonge musici en componisten, die zijn persoonlijke post-romantische stijl bewonderden met zijn rijke, verrassende harmonieën en ingenieuze contrapunt. Zelf ook wel *la bande à Franck* genoemd, braken ze met de overheersing van de opera in de Franse muziek, ten gunste van de symfonische muziek en kamermuziek.

Adolphe Sax (Dinant, 1814 – Parijs, 1894) was de oudste zoon van Charles-Joseph Sax, instrumentenbouwer en eigenaar van een fabriek voor blaasinstrumenten in Brussel. Vader Sax was tevens hofleverancier voor het Huis van Oranje ten tijde van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden.

Adolphe was de oudste van elf kinderen in het gezin waarvan slechts vier ouder dan 25 jaar zouden worden.

Ook het overleven van Sax was geen sinecure. Hij liep van het ene ongeluk in het andere. Als tweejarige viel hij van een trap, bonkte met zijn hoofd op een steen en lag een week in coma. Weinig later overleefde hij in het atelier van zijn vader het drinken van een glas zinksulfaat, dat hij voor melk had aangezien. Ook met loodwit, koperoxide en arsenicum liep hij vergiftigingen op. Hij slikte een naald in, verbrandde zich zwaar aan de stoof en werd door het atelier geblazen door een buskruitontploffing. Een vallende daklei bracht hem nogmaals in coma en op tienjarige leeftijd viste een molenaar hem bewusteloos drijvend uit een rivier. Zijn moeder noemde hem "le revenant" (de teruggekeerde).

Sax begon zijn muzikale opleiding in 1828 aan de Brusselse Koninklijke Muziekschool. Naast deze algemene opleiding volgde hij klarinetlessen; met dat instrument deed hij op 15-jarige leeftijd mee aan een wedstrijd. Zijn eerste experimenten deed hij met de basklarinet: hij ontwikkelde een nieuw 24-kleppensysteem, dat hij demonstreerde op de Brusselse industrietentoonstelling van 1835 en later patenteerde. Daarna werkte Sax aan de plannen voor een reeks nieuwe instrumenten. Op de Brusselse industrietentoonstelling van 1841 gaf hij een eerste officiële auditie van zijn creatie: de saxofoon. Maar aangezien de sax nog niet gepatenteerd was, speelde Sax achter een gordijn, zodat niemand kon zien welk instrument die klanken voortbracht. In België kreeg Sax echter niet de erkenning waarop hij hoopte. Hij ging dan ook elders zijn geluk zoeken.

De saxofonen in Dinant, de geboorteplaats van Sax

In 1842 vertrok hij naar Parijs, waar hij de militaire muziekkapellen van betere instrumenten voorzag. In 1843 opende Sax in Parijs, in een oude schuur, zijn eerste instrumentenfabriek: "Adolphe Sax & Cie". Zijn productie was op industriële leest geschoeid en op het hoogtepunt van zijn activiteit had hij 200 arbeiders in dienst. Een aantal ministeriële decreten bezorgden hem achtereenvolgens een monopolie als leverancier van saxofoons aan de Franse militairen. In 1848, na de Franse omwenteling, werd het decreet, dat zijn saxhoorns van een vaste plaats in de militaire bands verzekerde, ingetrokken. Mede als gevolg van dit alles ging zijn bedrijf in 1852 voor de eerste maal failliet. Gelukkig voor hem werd in 1854 onder Napoleon III het decreet opnieuw ingevoerd en, mede dankzij de steun van de keizer zelf, kon Sax zijn bedrijf weer verder opbouwen.

Tijdens de Frans-Duitse Oorlog stortte de productie opnieuw in, deze keer voorgoed. Hierbij werd Sax' persoonlijke instrumentenverzameling, bestaande uit 467 stukken, zelfs openbaar verkocht.

Sax overleed begin 1894 op 79-jarige leeftijd in Parijs. Rijk is hij nooit geworden.

René Magritte (1898 – Schaarbeek, 1967) was een Belgisch surrealistisch kunstschilder.

Oktober 1961

Toen René Magritte in 1912 dertien jaar oud was, werd zijn moeder dood uit de rivier de Sambre gehaald. Zij had zich met een doek voor haar voorhoofd in het water gestort. In zijn werk verwijst hij meermaals naar dit drama met illustraties van een naakte vrouw van wie het aangezicht bedekt is.

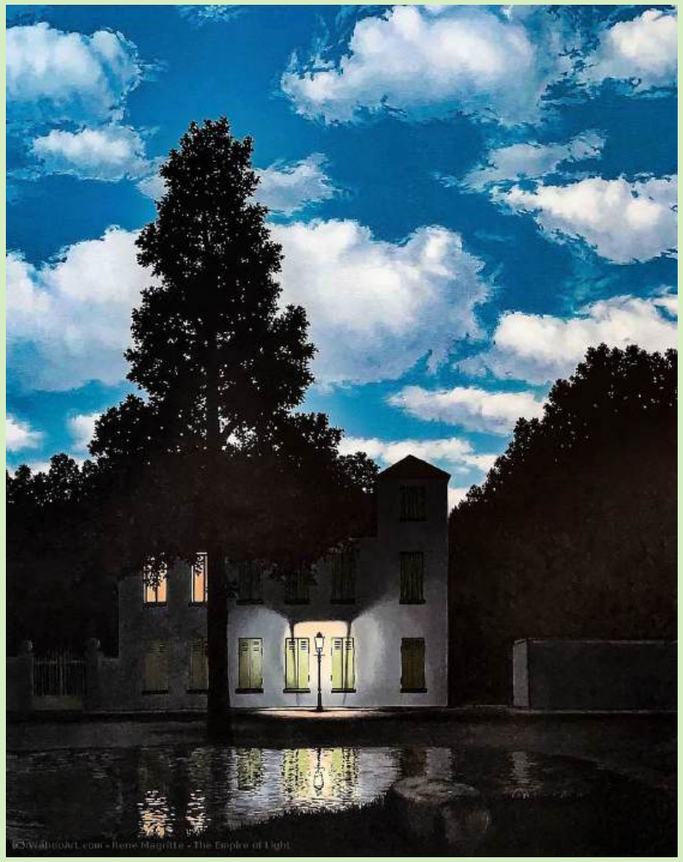
Het debuut van Magritte in de schilderkunst was kubistisch, futuristisch en abstract. Na de kennismaking met het werk van Giorgio de Chirico, in 1925, begon het werk van Magritte surrealistische elementen te assimileren. De Chirico beeldt voorwerpen zeer realistisch af maar in totaal verschillende causale en temporele contexten. Zo beklemtoont De Chirico de raadselachtigheid van de objectenwereld. Ook de conventionele orde wordt op die wijze geïroniseerd.

Tussen 1927 en 1930 verbleef Magritte in een voorstad van Parijs, waar hij bevriend raakte met Paul Eluard en André Breton, die in 1924 al *Het Surrealistisch Manifest* had geschreven.

In 1934 paste Magritte en zijn entourage de techniek van het cadavre exquis (gedicht, door meerdere dichters onafhankelijk van elkaar gemaakt) ook toe op beelden.

Het werk van Magritte is net zoals dat van Salvador Dali en Carel Willink zeer realistisch, terwijl het in werkelijkheid om onbestaanbare voorstellingen gaat. Veel van het werk van Magritte laat een metamorfose zien, een verandering van het ene voorwerp in het andere. Of het werk is in andere opzichten onmogelijk, bijvoorbeeld de serie woonhuizen in de

nacht, met een heldere hemel in daglicht erboven. Of een maan die voor de bladeren van een boom hangt. Uilen of andere vogels die als planten uit de grond komen.

Hans **Memlinc** (1430-40 – Brugge, 1494) wordt algemeen beschouwd als een van de prominenten van de Oudnederlandse schilderkunst, beter bekend als de Vlaamse Primitieven. Hij werd geboren in het Duitse Seligenstadt aan de Main.

Vermoedelijk tussen 1451 en 1465, toen hij zich in Brugge kwam vestigen, genoot Memling een opleiding bij die andere meester der Vlaamse Primitieven Rogier van der Weyden, in Brussel. Op dat ogenblik was Brugge de geliefde verblijfplaats van het Bourgondische hof, centrum van internationale handelscompagnieën en bedrijvig in de geldhandel.

In een realistische omgeving schept hij een sereen wereld- en paradijsbeeld, waar heiligen en mensen in harmonie leven. Hij drukt aldus een ideaal uit door middel van een

contemplatieve kunst, die wel statischer is dan die van zijn voorgangers.

Biddende man en vrouw

De afbeelding hierboven toont twee schilderijen van Memling die hoogstwaarschijnlijk werden gemaakt bij het huwelijk van beiden. De hond op het schilderij van de vrouw is het zinnebeeld van huwelijkstrouw. De zoon, die later werd bijgeschilderd, draagt een rood kruisje op zijn kledij om aan te geven dat hij was overleden.

De broers (Hubert en Jan) **Van Eyck** (Jan van Eyck, Maaseik?, ca. 1390 - Brugge, 1441) waren kunstschilders uit het graafschap Loon, dat vanaf 1366 onder het prinsbisdom Luik viel. Men rekent hen naast Rogier van der Weyden tot de voornaamste vertegenwoordigers van de Vlaamse Primitieven. Tot hun bekendste werk behoort het veelluik *het Lam Gods* (1432). Het werd uitgevoerd in opdracht van de Gentse burger-koopman Joos Vijd en bedacht als altaarstuk voor de Vijdkapel in de Sint-Baafskathedraal van Gent.

Jan van Eyck introduceerde in de schilderkunst een nooit eerder gezien naturalisme dat zijn wortels heeft in de miniatuurkunst. De verfijnde olieverftechniek en de op waarneming gebaseerde weergave van de zichtbare werkelijkheid van de Eyckiaanse kunst zouden spoedig in heel Europa navolging krijgen. De innovaties van Jan van Eyck lopen verbazingwekkend parallel met ontwikkelingen in de Florentijnse schilderkunst van het quattrocento.

Hij verpersoonlijkt ook de overgang van de schilder als een naamloos en bescheiden ambachtsman naar een zelfbewust, geleerd en beroemd individu. Hij signeerde en dateerde een negental werken op de lijst of verborgen in het schilderij. Op sommige lijsten is ook zijn devies "Als ich can" aangebracht. Deze elementen wijzen op een trotse en zelfbewuste houding die in de toekomst typerend zal worden voor de kunstenaars van de Renaissance.

Eén van zijn thema's is de *sacra conversazione* (zie hieronder): een compositievorm in de schilderkunst waarin de Madonna met kind in het gezelschap van twee of meer heiligen is geplaatst en lijkt te praten met hen. (Zie afbeelding hieronder.)
Het thema was populair in de Italiaanse kunst van de 15e tot de 16e eeuw.

Ook Rogier van der Weyden schilderde na zijn reis naar Italië in Brussel een *sacra conversazione* voor een Italiaanse opdrachtgever (een van de Medici's) als Maagd met Kind en vier heiligen.

Jan van Eyck, Madonna met kanunnik Joris van der Paele

Peter Paul **Rubens** (Siegen, 1577 – Antwerpen, 1640): zie ook deel 1, pag. 132 - 133. Hij was een Vlaamse barokschilder, tekenaar, tapijtontwerper en diplomaat, die gedurende zijn carrière vooral in Antwerpen werkzaam was. Hij wordt beschouwd als de meest invloedrijke kunstenaar van de Vlaamse barok. Zijn unieke en immens populaire barokstijl legde de nadruk op beweging, kleur en sensualiteit en volgde de directe, dramatische artistieke stijl die in de Contrareformatie werd gepromoot. Zijn dynamische composities beeldden onderwerpen uit de klassieke en christelijke geschiedenis uit. Hij schilderde altaarstukken, portretten, genretaferelen, landschappen en historiestukken met mythologische, bijbelse en allegorische onderwerpen.

Rubens was hofschilder en werkte voor het hof van Mantua, de aartshertogen Albrecht en Isabella van Brussel en Ferdinand, die Isabella opvolgde als landvoogd van de Zuidelijke of Spaanse Nederlanden. Rubens schilderde veel altaarstukken en had daarbij hulp van een groot atelier in Antwerpen, maar ook verbeeldde hij het levensverhaal van Maria de' Medici in het Palais du Luxembourg in Parijs en dat van de Engelse koning Jacobus I in Whitehall in Londen. Rubens maakte ook werk voor de Spaanse koningen Filips III en Filips IV. Hij bouwde naar eigen ontwerp een prachtig Renaissancehuis in Antwerpen, nu bekend als het Rubenshuis (zie deel 1, pag. 132 - 133).

Rubens bestudeerde zijn hele leven lang de kunst van de Oudheid en de Renaissance en gebruikte veel mythologische motieven in zijn kunst. Met name Titiaan van de Venetiaanse School was een groot voorbeeld voor hem. Hij had nauwe contacten met de jezuïeten en zette zich met hart en ziel in voor de Contrareformatie en de verheerlijking van verschillende autoriteiten.

Rubens trouwde tweemaal, met Isabella Brant en met Hélène Fourment. Hij had met hen acht kinderen.

Rubens met zijn vrouw Isabella Brant in een prieel van kamperfoelie

Tenhemelopneming van de ‘Maagd’ Maria, schetsontwerp in olie voor een altaarstuk

Antoon **van Dyck**, (Antwerpen, 1599 – Londen, 1641) was een Vlaamse barokschilder en prentmaker uit de Antwerpse School.

Hij was het zevende kind van twaalf van de rijke textielhandelaar Franchois van Dyck en Maria Cuypers. Om serieuze redenen was het gezin van Franchois van Dyck rond 1620 'sociaal gestigmatiseerd' en kon alleen Antoon de goede naam van de familie redden.

In zijn jongere jaren was hij een van de favoriete medewerkers van Peter Paul Rubens, naast Jacob Jordaens en nog enkele anderen.

Van Rubens kon hij veel opsteken: Rubens kende Latijn, had 'voorbeeldige omgangsvormen' geleerd, was als alom gerespecteerd historieschilder uit Italië teruggekeerd, was intellectueel veelzijdig en had een diepgaande kennis van de kunst en literatuur van de Oudheid.

De dominante sociale en artistieke positie van Rubens in Antwerpen, een stad die zich in een periode van economische achteruitgang bevond, verklaart wellicht waarom Van Dyck een groot deel van zijn carrière in Engeland en Italië verbleef.

Zijn reputatie kwam koning Karel I van Engeland ter ore, die hem naar Engeland haalde, waar hij in korte tijd beroemd werd. De koning kon hem goed gebruiken voor de uitbeelding en promotie van zijn visie op absoluut koningschap. Van Dyck werd in 1632 geridderd (net als Rubens in 1630), werd hofschilder en kreeg (in theorie) 200 pond per jaar en zou daarnaast goed betaald worden voor zijn schilderijen. In de praktijk werd op veel van zijn schilderijen door de koning afgedongen en werd vijf jaren de betaling van zijn 'pension' niet betaald.

Drievoudig portret van de Engelse koning Karel I (1600-1649), 1635, (het schilderij stond model voor de buste door Bernini.
De korte, puntige baard werd later in het Engels een 'vandycke' genoemd.

Constant **Permeke**: zie ook deel 1, pag. 53.

(vervolg:) In de lente van 1909 trok Permeke naar de Latemse vrienden, maar hij leefde er eerder teruggetrokken en interesseerde zich vooral voor de zware en pasteuse toets van (de mystieke) Albert Servaes, die hij al eerder kende van zijn Gentse academietijd; zij wisselden veel uit, werden vrienden en schilderden samen op het platteland.

Op 25 juni 1912 trouwde Constant Permeke te Brugge met Maria Delaere uit Poperinge, zijn "Marietje". Het koppel vestigde zich in de Vuurtorenwijk te Oostende, te midden van het harde, maar sociaal hechte vissersvolk. Léon Spilliaert werd hier zijn naaste buur.
Hier ontstond de eerste doorbraak van het Permekiaanse expressionisme in al zijn emotionele geladenheid: dof gehouden tonaliteit, brutale vormgeving en gedurfde vervormingen, om zijn expressieve kracht en passie samen te bundelen en zo zijn kunst tot leven te brengen.

Toen in 1914 de Eerste Wereldoorlog uitbrak werd Permeke opgeroepen en ingezet bij de verdediging van Antwerpen; de vriendengroep werd uiteengerukt. Te Duffel raakte hij zwaargewond. Hij werd via een lazaret in Antwerpen overgebracht naar het Verenigd Koninkrijk, naar een hospitaal te South Hillwood. Na zijn herstel vond hij zijn vrouw en zijn moeder terug in Folkestone.

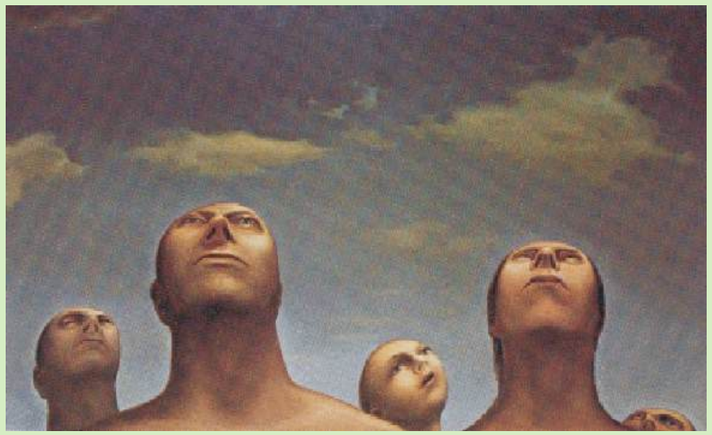
Octave Landuyt is een Belgisch kunstenaar die verschillende vormen van kunst produceert, zoals schilderijen, beeldhouwwerken (keramiek en brons), en juwelen.
Hij ontwerpt ook huishoudelijk meubilair, industrieel meubilair en decors voor televisie, opera en toneelvoorstellingen.

Aanvankelijk zocht Landuyt inspiratie binnen droom- en waanbeelden. Zijn onderwerpen verwijzen vaak naar dood, dreiging en verval. Zijn vroege werk sloot nauw aan bij de nationaal en internationaal sterk aanwezige magisch-realistische en surrealistische stromingen.

Later produceerde hij abstract werk (uitvergrotingen) met een voorkeur voor het tragische. Begin de jaren 60 keerde hij terug naar de figuratie en schilderde hij een aantal monumentale gezichten en dieren. Dit was het belangrijkste fragment van zijn oeuvre. Leven en dood staan centraal.

Bewonderaars van Landuyts kunst scharen hem onder de renaissance-kunstenaars of noemen hem een wedergeboorte van de Vlaamse Primitieven.

Eskader

Picturaal van een klein stakingsbeeld

Pater Damiaan: zie deel 1, pag. 28- 29.

53

Wat dat de wereld is, dat weet ik al te wis is de beginregel van een bekend 'Geestig lied' van de 17e-eeuwse Amsterdamse dichter G.A. Bredero. Het lied reflecteert op het vergankelijke en zondige leven, waarbij de spreker door schade en schande wijzer is geworden, wat hem meer heeft geleerd dan boeken.

Omdat de wereld is zo ongetrouw daarom ga ik in de rouw is een bekende spreuk, vaak geassocieerd met het schilderij De Misantroop van Pieter Bruegel de Oude (Napels **Museo Nazionale** di Capodimonte). Het drukt een pessimistische kijk uit waarbij de figuur zich in een zwarte mantel hult als reactie op de bedrieglijkheid en slechtheid van de wereld.

(Is die mantel niet donkerblauw? A.B.)

Achter de figuur in de mantel: de **beurzensnijder**

Soms ontmoet ik op de gang, op de trap een gestalte die op de tenen loopt maar dan op onwaarschijnlijk hoge hakken. Zij is gehuld in een donkerblauwe kapmantel die net boven de enkels (gezwollen, paars, geschramd) ophoudt. Zij is Herman Grootaers. Hij schuift voorbij zonder op te kijken. Een sterke walm van alcohol (Courvoisier) begeleidt hem. Soms antwoordt hij als ik hem aanspreek. Soms niet.

'Hoe gaat het, Herman.'

De woeste blik, het gevlekte gezicht dat klankloze verwensingen uit.

'Alles kits, Herman?'

'Axel, wat dat de wereld is, dat weet ik al te wis,' antwoordt hij en vlucht de trappen op naar zijn kamertje waar het stinkt. Of hij blijft staan met een bittere trek om de met schminkpotlood of eyeliner onderlijnde mondhoek en snauwt: 'Ga weg, gij, beurzensnijder!' Soms heeft hij een witte puntbaard, maar die is meestal slordig geplakt. Op een dag dacht ik hem te grazen te nemen. Ik zei niet: 'Hallo, Herman' maar 'Omdat de wereld is zo ongetrouw daarom ga ik in de rouw.' Helaas, hij was in een woordeloze bui. Claire wil hem elke dag de deur uit, maar zij durft hem de deur niet wijzen. Zij lacht om zijn woordspelingen. Zij verzorgt zijn dieet want de kunstenaar heeft iets moeilijks aan de darmen. Zijn stoelgang wordt dan ook elke ochtend bij het ontbijt besproken. Van zijn ongemak zijn de sporen in huis te vinden, niet alleen in zijn walmende kamer, maar ook op onze badhanddoeken, spreien, wat spookt hij toch uit in onze kamer? Blijft hij ook in onze badkamer de eremiet spelen, versteend in zijn mensenhaat, zoals hij in het Museo Nazionale in Napels te zien is?

☆

Een analoge voorstelling werd gegraveerd door Hiëronymus Wierincx (Antwerpen, 1553 - 1619) met de volgende begeleidende tekst:

De sulck draecht rou
Om dat de weerelt is onghetrou
Die meeste ghebruycken minst recht en reden

Weynich leefter nou
Also hy leven sou
Men rooft men treckt elck steeckt vol gheveusde seden. geveinsd

Je porte le deuil voyant le monde
Qui en tant de fraude abonde.

Het paleis van Capodimonte waar het Museo di Capodimonte in is gevestigd, is een groot Bourbons paleis in Napels, dat diende als zomerresidentie voor de koningen der Beide Siciliën.

53

Soms ontmoet ik op de gang, op de trap een gestalte die op de tenen loopt maar dan op onwaarschijnlijk hoge hakken. Zij is gehuld in een donkerblauwe kapmantel die net boven de enkels (gezwollen, paars, geschramd) ophoudt. Zij is Herman Grootaers. Hij schuift voorbij zonder op te kijken. Een sterke walm van alcohol (Courvoisier) begeleidt hem. Soms antwoordt hij als ik hem aanspreek. Soms niet.

'Hoe gaat het, Herman.'

De woeste blik, het gevlekte gezicht dat klankloze verwensingen uit.

'Alles kits, Herman?'

'Axel, wat dat de wereld is, dat weet ik al te wis,' antwoordt hij en vlucht de trappen op naar zijn kamertje waar het stinkt. Of hij blijft staan met een bittere trek om de met schminkpotlood of eyeliner onderlijnde mondhoek en snauwt: 'Ga weg, gij, beurzensnijder!' Soms heeft hij een witte puntbaard, maar die is meestal slordig geplakt. Op een dag dacht ik hem te grazen te nemen. Ik zei niet: 'Hallo, Herman' maar 'Omdat de wereld is zo ongetrouw daarom ga ik in de rouw.' Helaas, hij was in een woordeloze bui. Claire wil hem elke dag de deur uit, maar zij durft hem de deur niet wijzen. Zij lacht om zijn woordspelingen. Zij verzorgt zijn dieet want de kunstenaar heeft iets moeilijks aan de darmen. Zijn stoelgang wordt dan ook elke ochtend bij het ontbijt besproken. Van zijn ongemak zijn de sporen in huis te vinden, niet alleen in zijn walmende kamer, maar ook op onze badhanddoeken, spreien, wat spookt hij toch uit in onze kamer? Blijft hij ook in onze badkamer de eremiet spelen, versteend in zijn mensenhaat, zoals hij in het Museo Nazionale in Napels te zien is?

☆

Tuureluurs: horendol, buiten zichzelf door de steeds wisselende omstandigheden.
Tureluur: eentonige deun < fr. Tur(e)lure, een klanknabootsing van de tureluur, waadvogel.

De tureluur dankt zijn naam aan het geluid dat de vogel maakt: "tjululuu"

Georges **Simenon**: zie pag. 149 - 150.

54

‘En dit is de zevenenvijftigste aflevering van onze *live* talkshow TUURELUURS en hier komt de man die onze cultuur en in het bijzonder vanavond de literatuur aan de tand voelt, de pieren uit de neus van de Muze haalt, hier is hij, niemand minder dan Pieter Schuiten.’

‘Dank je, Miriam. Dames en heren in de studio en dames en heren kijkers thuis, welkom bij *Tuureluurs*.

Wij zullen het vanavond hebben over een verrassing. Namelijk een boek, of liever een brochure die de vorm van een boek aangenomen heeft en die zich nogal protserig op de omslag afficheert als een roman. In *Tuureluurs* hebben we menige roman gepresenteerd, deze echter heeft de zonderlinge eigenschap een filmscenario te zijn dat tot roman is omgetoverd in, – dat hebben mijn spionnen achterhaald – in drie weken tijd. Sneller dan Simenon heeft de auteur die wij u zo meteen zullen voorstellen een werkstuk afgeleverd dat er, naar mijn oordeel, en u weet, kijkers, ik ben karig met complimenten, dat er zijn mag, dat op zijn poten staat. De poëziekenners onder ons, alle zes zal ik maar zeggen, herinneren zich deze auteur. Alleen had hij toen twintig, vijftien jaar geleden een andere naam: Dirk van Munster. Nu heet hij Axel den Dooven en is hij conservator van het Museum Schellen. Hij is, dat zult u zelf merken, een Bourgondisch type die zijn roeping vaarwel heeft gezegd maar thans een come-back maakt als prozaïst en uit de schaduw van de provincie treedt, hier is hij, in het volle licht: Axel den Dooven.

‘Axel, welkom, wat mag ik je aanbieden?’

‘Mijnheer Schuiten, zijn wij ooit samen naar de hoeren geweest?’

‘Eh... zeker niet... ik kan me niet... hoezo?’

‘Wilt u mij dan niet tutoyeren?’

‘Heeft u daar bezwaar tegen?’

‘Ten zeerste.’

‘Voor iemand die zich als een dichter aanmeldt is dit formele vrij verrassend.’

‘Ik dacht dat u vragen zou stellen.’

‘Ja zeker. Eh... eerst en vooral... hoe voelt u zich nu uw sinds jaren verbeide nieuwste geesteskind in de etalage ligt.’

‘Wat gaat u dat aan hoe ik me voel.’

‘Ja... ik bedoel... u staat vanuit een betrekkelijke anonimiteit weer in het licht van de belastingen, ik bedoel... van de belangstelling.’

‘Kan het u wat schelen?’

‘Mij eerlijk gezegd niet zo heel veel, maar de duizenden kijkers van *Tuureluurs* wel.’

‘Mijnheer Schuiten, mag ik u een vraag stellen?’

‘Natuurlijk. Graag.’

‘Heeft u aambeien?’

‘Eh... ik? Wie zegt dat?’

‘Omdat u zo zit te draaien op uw stoel. Het is een vrij veel voorkomende aandoening,

u hoeft niet te wanhopen.'

'Mijnheer Den Dooven, laten wij het over uw boek hebben dat ik tussen haakjes niet onverdienstelijk vond.'

'Zelf vind ik het een prul.'

'O ja?'

'Het is 'n onbenullig werkstukje dat ik ooit tientallen jaren geleden als filmscript heb opgeschreven en thans omgevormd tot een zogezegde fictie waarmee ik liever niet geassocieerd word.'

'U zet wel de puntjes op de i.'

'Ach, mijnheer Schuiten, het is gezwets, dat hele boekje, gezwets dat niet ongelijk is aan wat wij hier nu samen doen. En die prul werd snel op de markt gebracht als publiciteit voor de film die men voorbereidt.'

'Prul, gezwets, mijnheer Den Dooven, is dit menens? U verkiest niet te antwoorden. Dan maar een volgende vraag. In het woord Museum waar u werkzaam bent vindt men het woordje Muze. Betekent uw come-back dat u eerdaags weer aan poëzie zult doen.'

'De Muze is een hoer. Zij is in staat om zelfs u te kietelen. Overigens, is dit Johnny Walker Black Label.'

'Het zal wel. Het etiket...'

'Wat het ook is, het is geen Johnny Walker Black Label. Wat dacht u, de ouwe lul merkt het toch niet?'

'Dit laatste predikaat zou ik niet over mijn lippen krijgen. Volgende vraag: Wat verwacht u van de film Breughel?'

'Niets.'

'Het zal uw opdrachtgevers en sponsors, waaronder deze zender, plezier doen dit te horen. Mijnheer Den Dooven, laat ons niet langer in het ongewisse, vertelt u de duizenden, tienduizenden kijkers van *Tuureluurs* eens: wat bent u hier eigenlijk komen doen?'

'Ik ben gekomen voor het geld.'

'Aha! Dat is tenminste recht voor zijn raap. En bent u een beetje in uw schik met het door ons te betalen honorarium?'

'Het is wel veel minder dan wat u hier voor vangt.'

'Wat weet u daarvan? En ik wens ook niet op dit punt door te gaan... Volgende vraag... Wat is er?'

'Ik werp een handkus in de ether...'

'Mogen wij onbescheiden zijn en vragen... wij, de duizenden kijkers van *Tuureluurs*... voor wie die charmante attentie bestemd is?'

'Zij heet Roberte. Zij is met mij getrouwd geweest. Zij heeft mij verlaten. Terecht, geloof ik. Ik mis haar elke dag. Als je mij nu ziet, Roberte, denk aan mij.'

'Dit is zeer... ongewoon en... ik zei het al: charmant. Ik denk dat wij op dit... ik zei het al, charmant gebaar kunnen afsluiten.'

'Ik ben nog niet klaar, pummel. Roberte, laat iets van je horen. Even een telefoontje.

Of een fax. Want ik ben aan het sterven, Roberte... ik hou het niet langer uit...'

'Maar mijnheer Den Dooven, in godsnaam, zegt u toch zulke dingen niet.'

'Roberte, mijn liefde.'

'Dames en heren, wij verontschuldigen ons voor deze technische storing. *Tuureluurs* gaat zo meteen verder.'

☆

55

Telegram van Oorslag aan A. den Dooven

Gelieve paragraaf 14, derde zin, na te lezen waarin uitdrukkelijk vermeld wordt dat het u niet toegestaan is in de openbaarheid over de film te spreken zonder dat de tekst voorafgaandelijk door de producent wordt goedgekeurd. Mijn juridische dienst overweegt welke stappen ondernomen zullen worden.

☆

56

Op straat stoten voorbijgangers elkaar aan. Sommigen zeggen zijn naam hardop. Een boomlange iele man blijft stokstijf staan, zet een voet naar voren alsof hij zich afzet om in de lucht te springen, richt een gekloofde wijsvinger naar Axel. ‘Ja, ’t is... ja, jij bent het... verdomd.’

Een meisje, iets jonger dan het donkere meisje van de auditie, lacht hem toe. Twee vriendinnetjes van haar zien dat, herkennen Axel, de drie gooien hem giechelend kushandjes toe.

Een dronken man waggelt uit het café, schrikt. ‘Hela. Hela. Ik ken u, vent. Ik ken u zeer goed. Was u niet in de tijd met Irma?’

De postbode, ditmaal in uniform, beweert dat hij thuis nog een door zijn grootmoeder met de hand geschreven boek heeft over het leven in de polders. ‘Als men daar een film zou over maken! En het is allemaal echt gebeurd. Want mijn grootmoeder kon niet liegen. Ik zal het u eens meebrengen!’

Een soldaat komt gearmd met zijn lief langs. Zij stoppen. De soldaat zegt: ‘Zeg, je hebt nogal veel praatjes op de Teevee.’

Claire: ik vond je een beetje aanstellerig maar dat komt omdat ik jou zo goed ken en zo stilletjes aan weet ik wat je gaat antwoorden.

Just: heb je ’t op video opgenomen? Nee? Ik wel. Je moet absoluut iets aan je lijn doen. Je zag er uit als een opgeblazen volgevreten bourgeois. En kan je vrouw niet zorgen dat je iets aan je kapsel doet? Zo burgerlijk. Wat je zei, ach, wat helpt het allemaal, daarmee verander je ’t bewustzijn van de mensen niet. Caroline is weggelopen toen je over Roberte begon. Zij kon het niet meer aanhoren, zij is zeer labiel dezer dagen.

De Klokke: de heer A. den Dooven genoot in vroegere tijden een lokale bekendheid als poëet. Naar het schijnt zou hij thans terug in het limelight willen geraken door de publicatie van een ciné-roman over, houd uw hart vast, lezer, Breughel. Daar er over de historische Breughel zeer weinig bekend is (enkele regels bij Carel van Mander), zal het ons benieuwen hoeveel ‘vulsel’ A. den Dooven heeft verzonnen in zijn boek. Wat de film betreft die naar het boek zal gemaakt worden, daar is de heer A. den Dooven niet gerust in. Recentelijk vroeg hij in een televisie-uitzending aan de kijkers vooral niet naar de rolprent te gaan kijken, want, zo zei hij met vrijzinnige laatdunkendheid, hij verwachtte er niks van. Maar wel kokette sommetjes subsidie halen bij het Ministerie van Cultuur, nietwaar A. den Dooven?

De Klaroen: wie is de ophefmakende meneer Grote Muil die laatst de beeldbuis teisterde in de overigens vlekkeloze talkshow van Pieter Schuiten? Pieter had zijn handen vol om de egocentrische provocateur binnen de perken van het eerbare te houden. De man, ene Den Dooven, is ‘conservator’ van een museum ter ere van de onwelriekende moderne kunst van Th. Schellen. Men herinnere zich dat bij de inhuldiging van het museum de gouverneur geweigerd heeft het woord te voeren. Nu is Den Dooven allerminst doof voor

Limelight: lett. kalklicht.
In het limelight = in de schijnwerpers.

Kalklicht is een type podiumverlichting dat vroeger gebruikt werd in theaters. Rond 1910 werd het kalklicht als lichtbron gebruikt in projectieapparaten, die toen "toverlantaarns" werden genoemd.
Een knalgasvlam wordt gericht op een cilinder van ongebluste kalk (calciumoxide), waarvan de temperatuur kan worden verhoogd tot 2572 °C voordat de kalk smelt. Het is daarom mogelijk het materiaal witgloeiend te maken zonder dat het smelt.

Karel of **Carel van Mander** (Meulebeke, 1548 – Amsterdam, 1606) was een Vlaams kunstschilder en schrijver. Hij was de auteur van het *Schilder-boeck*, dat later vooral werd gewaardeerd voor de kostbare informatie die het geeft over de kunstenaars en kunstwerken van de Lage Landen.

De hervormingsgezinde Van Mander vestigde zich in 1583 in Haarlem. Daar zou hij twintig jaar blijven wonen en werken. Hij had er met Cornelis van Haarlem en Hendrick Goltzius een 'academie', vermoedelijk een kleine studieclub waar naar naakte modellen werd getekend, wat toen eigenlijk verboden was. Van Mander had deze praktijk meegenomen uit Italië, waarnaar hij in 1573 een reis had ondernomen, en introduceerde deze voor het eerst in de Nederlanden, zij het dat vrouwelijke naaktmodellen in beide landen taboe bleven.

Karel van Mander uit zijn Schilder-boeck

Al van jongs af aan hield Van Mander zich op in rederijkerskringen. Hij schreef poëzie en toneel en vertaalde klassieke literatuur. Zijn *Schilder-boeck* verscheen in 1604. Het was bedoeld als handleiding voor schilders die verhalen uit de klassieke mythologie wilden afbeelden. Zestiende-eeuwse schilders uit de Lage Landen gingen in die periode wel vaker op reis naar Italië om kennis op te doen van de klassieke beeldtaal. Omdat steeds vaker mythologische onderwerpen werden afgebeeld, werd het voor schilders noodzakelijk zich te verdiepen in de klassieke mythologie, opdat de verhalen op de juiste wijze werden verbeeld. Niet iedereen kon zich namelijk zo'n reis veroorloven.

Karel van Mander nam niet alleen lessen over de renaissancistische schildertechnieken die hij had geleerd in Italië, op in zijn boek, maar gaf ook uitleg bij de mythologische verhalen uit Ovidius' *Metamorfosen*.

De Klaroen: rechts-populistisch.

Sprinkhaan: pseudoniem voor Verachtert. (Zie pag. 201).

de lokstem van het kapitaal. Want hij heeft n.a.v. de film een boekje op de markt gegooid waarin hij het imago van Pieter Breughel verkwanselt. Wanneer wordt de bezem gehanteerd die deze volksverlakkers die het gezicht van Vlaanderen schenden wegzwiept? SPRINKHAAN.

Hallo: hé, geile jongelui! Er is een fonkelnieuwe star op komst, Ernst Pussemier, de regisseur van *Breughel*. Nadat verschillende pogingen om de oude meester *filmwise* te actualiseren faalden heeft Ernst er de bijl in gezet. *Old man Pete the Painter* zal volgens Ernst herleven als een Brabantse rebel die Nederlands spreekt met een Brooklyns accent en gerontofiele neigingen moet onderdrukken. Ernst zegt dat hij brainstormt met FATSO den Dooven, die overdag over een museum waakt. Wij blijven alert! En *cool*!

Keurslager Walleyn: kunt ge als ge nog eens optreedt voor de Teevee niet eens zeggen: 'Voor stoverij moet ge zijn bij Fransje Walleyn?' Het is een grapje, hoor, meneer Dooven.

Patisserie Goudsmit: 'Wij wisten niet dat we al die jaren zo'n beroemd persoon als klant hadden. U heeft da nooit iets over gezegd. Want anders had ik u allang gevraagd of u geen boom wou planten in Israël, wij moeten het land daar helemaal groen krijgen. Mag ik uw vereerde naam op de lijst zetten? Velen dank.'

☆

Gerontofiele neigingen komen voort uit een seksuele voorkeur van een relatief jong persoon voor ouderen en bejaarden. De aantrekkingskracht die *ouderen* op de gerontofiel hebben, is puur een seksuele, gebaseerd op het 'oud-zijn'.

Er kunnen ook andere factoren in het spel zijn: het zoeken van een vader- of moederfiguur, status en aanzien (de beroemde filmster met een 'jong ding'), een platonische relatie gebaseerd op geborgenheid, of financiële afhankelijkheid en hebzucht (erfenis).

Fatso (informeel, geringschattend en tegelijk beledigend): a fat person.

Johann Wolfgang von Goethe: **Dichtung** und Wahrheit.
Toen Goethe aan het begin van de 19e eeuw besloot zijn autobiografie te schrijven, verkeerde hij in een ernstige crisis en wilde hij orde op zaken stellen. *Dichtung und Wahrheit* is o.m. het antwoord op het algemene gevoelen van het publiek met betrekking tot de politieke, godsdienstige en morele zwakheid van Goethe, of, in de formulering van Friedrich Schlegel, 'dass es dieser verschwenderischen Fülle von geistigem Spiel an einem festen innern Mittelpunkte fehlt'. Hiertegenover probeert Goethe een beeld van een afgeronde en organisch ontwikkelde persoonlijkheid te ensceneren, een poging die uiteindelijk faalt.

Uit NRC, 16 februari 1996, door Kester Freriks: "(...) Voor hem (Goethe) is het bijzondere, het eenduidige feit, de naakte gebeurtenis, altijd te weinig. Wat een dichter moet doen, zo verklaart hij herhaaldelijk, is van het bijzondere het algemene maken. In die zin bestaat *Dichtung* uit twee boeken; eerst is er de chronologische weergave van Goethe als kind, jongeman en ten slotte kunstenaar. Hierbij houdt de schrijver zich heel strikt aan zijn eigen levensfeiten. Maar hij wil meer: hij wil die feiten verdichten tot algemene stellingen van nu eens opvoedkundige, dan weer filosofische, literaire en theologische aard. Niets meer of minder. Dat levert tal van passages op waarin het pure leesplezier verdwijnt om plaats te maken voor een studieuze leeshouding.

Ivan Sergejevitsj **Toergenjev** (Orjol, 1818 – Bougival (bij Parijs), 1883) was een Russisch schrijver en dichter. Hij wordt gerekend tot de grote klassieke Russische schrijvers uit de 19e eeuw en belangrijk exponent van het Russisch realisme.

57

'Ruikt mijn neus een geestverruimend kruid?' Grootaers schrijdt de keuken binnen. Claire die voorovergebogen, sigaret in de mond iets bij de vuilnisbak aan het verrichten is komt meteen overeind. Axel die een joint aan het rollen is terwijl hij een Bounty en een Mars consumeert wijst naar het fijnlinnen zakje op tafel dat hij van Just gekregen heeft voor zijn verjaardag. 'Voor als het te bar wordt, pa.' – 'Dank je, kind.' (Dat 'kind', was er net te veel aan geweest. Just had smalend zijn neus opgetrokken, een gesnuif, bijna een snurkje, dat hij van kindsbeen af heeft, als hij op zijn hoede is.)

'O, o, o, een bundel vol geurigheid,' zegt Grootaers en rolt er ook een.

'Je hebt een gluiperig kopje vandaag,' zegt Axel.

'Kijk eens aan! Is jou dat ook opgevallen?'

'Je ziet er meestal onbetrouwbaar uit, maar nu meer dan ooit.'

'Dank je, Axel. Alhoewel het ook de lichtval kan wezen.' Hij inhaleert fel. 'Het is de gespletenheid die een mens overvalt als hij aan zijn dierbaren wil zeggen: Claire, Axel, dank, dank omdat jullie mij, lullige, luie, laffe, lompe lanterfanter, onder jullie dak hebt genomen. Axel, jij stijgt uit boven de dierlijke substraten in de mens, en ook jij, Claire bent in de ban van de *Dichtung* die ons schamel leven moet beheersen. Toergenjev zegt daar iets definitiefs over, maar het ontsnapt me nu.'

Axel hoort al dagen het gekabbel van de gehavende ruiende vos niet meer, een van de dagelijkse geluiden in huis.

'Ik zag jullie vannacht slapen,' zegt Grootaers, 'het was een hartverwarmend gezicht.'

'Hoezo?' Claire, in paniek.

'Ik was op weg, helaas, opnieuw naar de doos, jullie deur stond op een kier. Uitnodigend. Ik ben jullie legerstede genaderd. Vooral jij, Axel, hervindt in de sluimer een lang verloren gewaande kinderlijkheid.'

'Ik geloof je niet.' Claire, nog steeds ongemakkelijk.

'Ik liep op de toppen van mijn tenen.'

'Dan heb je mijn blote gat gezien,' kirt Claire.

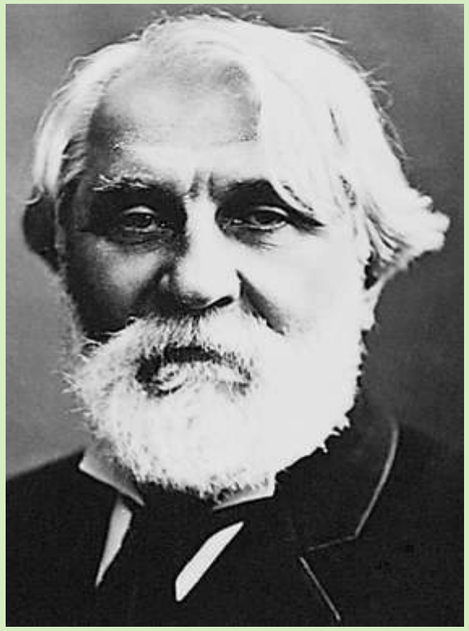
'Mevrouw,' zegt Grootaers en haalt diep adem, blaast een wolk uit. 'In de schemertoestand waarin ik mij bevond, in mijn comfortabel doch desolaat kamertje was het panorama van uw billen bevorderlijk voor een licht erotisch getinte slaap.'

Grootaers, constateert Axel, is gehuld in mijn meest geliefkoosde peignoir, die van Kryza met het India's patroon. Grootaers, met acteursradar, vangt zijn ergernis op en trekt de ceintuur dichter aan. Ook de panden. 'Je kamerjas ruikt naar mijn eaudetoilette,' zegt hij, 'maar vrees niet, ik laat hem keurig en duchtig wassen.'

'Dat hoeft niet meteen. Overigens, ik geef je hem graag cadeau.'

'Je bent de liefste hospes in de Benelux.' Hij kust Axels wang.

☆

Toergenjev was van (verarmde) adellijke afkomst en bracht zijn kinderjaren door op het domein van zijn heerszuchtige moeder te Spasskoje. In 1833 schreef hij zich in aan de faculteit literatuur aan de universiteit van Moskou. Tussen 1834 en 1837 studeerde hij letteren en filosofie in Sint-Petersburg en van 1838 tot 1841 in Berlijn.

In de jaren 1840-1850 leerde Toergenjev een aantal mensen kennen die bepalend zouden zijn voor zijn verdere leven en denken. Te Berlijn maakte hij rond 1840 kennis met Nikolaj Stankevitsj en de latere anarchist Michail Bakoenin, die hem in contact bracht met de Duitse idealistische filosofie van Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Terug in Rusland ontmoette hij in 1843 de criticus Vissarion Belinski, die een sterke invloed op zijn stijlopvattingen uitoefende. Zijn kennismaking in 1843 te Sint-Petersburg met de beroemde zangeres Pauline Viardot Garcia was het begin van een jarenlange verliefdheid, die direct of indirect zijn weerslag zou vinden in vrijwel al zijn romans. Op latere leeftijd zou deze liefde geleidelijk overgaan in een trouwe vriendschap voor de gehele familie Viardot.

Van 1847 tot 1851 bevond Toergenjev zich in Parijs, waar hij getuige was van het revolutiejaar 1848.

Vanaf 1964 zou hij in het Westen wonen (Parijs, maar ook Duitsland en Engeland), als een typische Russische emigré (hij was een vaak geziene gast op soirées), en nog slechts voor korte verblijven zijn vaderland bezoeken.

Toergenjev kende een enerverend, bewogen en rijk gevuld leven, hetgeen diverse veelgeprezen biografieën heeft opgeleverd. Vermeldenswaard zijn de boeken *Toergenjevs liefde* (2003) van de Nederlandse schrijfster Daphne Schmelzer, over Toergenjevs liefde voor Pauline Viardot, en *Europeanen. Het ontstaan van een gemeenschappelijke cultuur* (2019) van Orlando Figes.

Pauline Viardot-García (Parijs, 1821 - aldaar, 1910) was een Spaans-Franse componiste en mezzosopraan.

Vaders en zonen is een roman uit 1862. Het boek beschrijft het probleem van de idealisten van de jaren veertig en de radicalen van de jaren zestig, dus de groeiende kloof tussen twee generaties Russen. Het personage Jevgeni Bazarov wordt omschreven als de "eerste bolsjewiek". Toergenjev zag de groeiende culturele kloof ontstaan tussen de liberalen van de jaren 1830/1840 en het nihilisme. Zowel de nihilisten (de "zonen") als de liberalen (de "vaders") wilden sociale veranderingen in Rusland.

Vaders en zonen kan worden gezien als de eerste volledig moderne roman uit de Russische literatuur. De roman introduceert het concept van een tweestrijd bij een personage. Dit was een diep psychologisch thema dat later veel andere Russische werken inspireerde.

De roman was ook het eerste Russische werk dat in de westerse wereld populair werd.

Kryza: ???

De naam ‘noga’ komt van het Franse woord **nougat**. Dit woord komt uit het middeleeuws Latijnse nucatus (met noten), een afleiding van nux (noot).

De plaats Montélimar in Frankrijk (Drôme) is de bakermat van de noga zoals hij in het noorden van West-Europa het best bekend is. De oorsprong van noga is echter veel ouder; tot in het Byzantijnse Rijk zijn er sporen teruggevonden.

In Iran staat Isfahan bekend als het centrum van de noga, die daar 'gaz' wordt genoemd. Algemeen kan men stellen dat alle landen rond de Middellandse Zee en in het Midden-Oosten wel een variant van noga kennen; onder andere vanwege de aanwezigheid van noten en honing.

Het jonge meisje **Bettina Gillis** doet sterk denken aan Bea uit de roman *De Hondsdagen* (1952). Bert Vanheste beweert zelfs dat Claus met *Belladonna De Hondsdagen* overdoet !!

> *(In* De Hondsdagen *was de hoofdpersoon “op jacht naar Bea”. Is Axel in* Belladonna *onbewust “op jacht naar Bettina”, een getransformeerde, vaag herkende Bea? Eenzelfde motief keert namelijk ook terug aan het slot van Claus’ laatste novelle* Een Slaapwandeling *(2001), waar de hoofdpersoon in de Parijse metro “een volksmeisje” ziet met een “breed voorhoofd, strak achterover gekamt haar, gitzwart...” . A.B.)*

Een **hogel** is een gebeeldhouwd ornament in de vorm van een bloem, knop, omgekruld blad of kruisbloem, ter versiering van pinakels of daklijsten van een gebouw in gotische of neogotische stijl.

Het woord hogel is waarschijnlijk afkomstig van het oud-Nederlandse heugel, een platte ijzeren greep met tanden of gaten, waaraan het hangijzer of een ketel naar believen hoger of

58

Goossens zei: ‘Er is daar een kind dat met u wil spreken.’ Hij draaide zich om, het kind stond al in Axels kamer.

‘Dank je, Goossens,’ zei Axel in de war. Hij bleef zitten.

‘Dank je, Goossens,’ zei het donkere meisje en keek de conciërge na tot de deur dichtklikte.

‘Ik kom verslag uitbrengen,’ zei zij.

Axel vond in zijn lade een fors stuk nougat de Montélimar, beet er een brok af.

‘Mag ik zitten?’ Beschaafd accent. Was ik vergeten.

‘Zeker.’ Hij wees.

‘Hier?’

‘Ja.’

Zij onderzocht de kamer en hij wou meteen zeggen dat hij niet verantwoordelijk was voor de volgepropte boekenkasten, de stapels monografieën en catalogi, de terracottabeeldjes, de ex-voto’s die een hele wand besloegen en die Schellen hartstochtelijk had verzameld, dat hij in een andere ruimte, in een ander licht zou willen wonen.

‘Mijn vader is hier vaak geweest,’ zei zij. ‘Max Hogel.’ Axel was de naam tegengekomen in Schellens correspondentie. ‘Ik ben Bettina Gillis. Heeft u mijn vader ooit ontmoet? Hij was een vriend van Schellen!’ De noga kleefde zoals altijd tussen zijn tanden. De tanden hielden stand.

‘Mijn vader noemde zich ‘Hogel’ omdat hij geïnteresseerd was in de hogels van de gotische kunst, de bloesems en bladbossen die men op frontaallijsten en torenspitsen plaatste. Maar daar weet u niks van.’

‘Nee.’

Zij haalde uit haar jaszak een polaroidfoto en legde haar op het bureau. ‘Kent u hem?’

Axel wou ‘Ja’ zeggen maar de noga had zijn tanden aan elkaar gelast. Hij had de man op de foto, een onbeduidend bleek, te roze studentje, al een paar keer in het museum zien rondwandelen.

Zij nam de foto terug. Haar profiel was als tijdens de auditie, beweeglijk, gaaf. ‘Dit is een vijand van u,’ zei zij plechtig. ‘Daarom ben ik hier. Want als u niet naar mij toe komt...’

‘Ik wist niet waar je woonde.’

‘Het geeft niet. Het is beter zo. Maar ik moest u wel komen verwittigen.’

‘Waarschuwen,’ zei Axel. ‘Of van iets verwittigen. Verwittigen zonder voorzetselbepaling is Zuidnederlands.’

Zij schrok. Wou de kamer uit rennen. Hij las de walg op haar gezicht en hoe zij de walg overwon, star bleef zitten.

‘Vertel,’ zei hij als een priester.

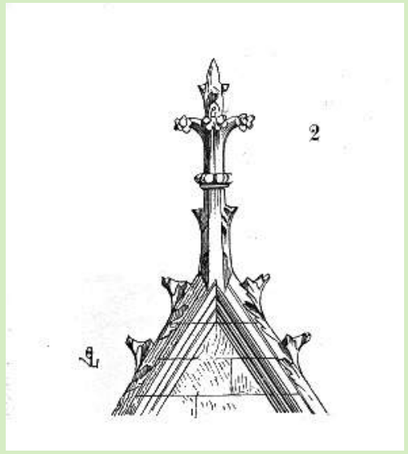
‘Heeft u tijd?’

‘Ga je gang.’

lager boven het vuur gehangen kon worden. Een serie hogels op een pinakel heeft wel wat weg van een heugel.

Een kruisbloem is een gebeeldhouwd versieringselement in de vorm van een kruis, meestal gebruikt als de bekroning van pinakels, frontalen of geveltoppen uit de gotische bouwkunst. Het bestaat uit een smaller wordende stam (rond of prismatisch van vorm) die uitmondt in een ring of bladerkrans die uitbot in vier knoppen of hogels.

Over het algemeen sluit de vormgeving van de kruisbloem aan bij die van de hogels op de pinakel, maar is iets rijker uitgevoerd.

Illustratie van een kruisbloem ter versiering van de top van een gevel met op de schuine zijde uitstekende punten: de hogels.

Een pinakel (Latijn: pinna: veer, vleugel) is een slanke torenvormige uitloop, die bestaat uit een voet, schacht en daarop een spits of kepel. De schacht (of lijf) is vaak vier- of achthoekig. De kepel wordt bekroond met een kruisbloem (of finaal).

De **Zambesi** is een rivier, die haar bron heeft in noordelijk Zambia en via Angola terugstroomt naar zuidelijk Zambia, en de grens vormt met Zimbabwe vanaf de Victoriawatervallen. Ze vloeit via het Karibameer naar Mozambique, waar ze uitmondt in de Indische Oceaan.

De rivier voedt twee waterkrachtcentrales. De eerste is gelegen aan de stuwdam van Kariba ten oosten van het Karibameer die elektriciteit levert aan Zambia en Zimbabwe, de tweede is de Cahora Bassa-centrale in Mozambique die elektriciteit levert aan Zuid-Afrika.

De rivier is voor de Tonga, de bewoners van Zambia's zuidprovincie, de woonplaats van de riviergod Nyaminyami.

'Leg dan de telefoon af.'

Hij deed het, durfde niet te glimlachen.

'Die man is een neef van Jules Spanoghe en als neef gedraagt hij zich behoorlijk. Dat hij het opneemt voor zijn oom, dat is normaal, familiebanden en zo, maar als leraar is hij onder de maat en als mens is hij walgelijk. Wel walgelijk mooi met zijn achterovergekamd haar en zijn koket neusje en zijn babywangen, maar ik ben niet gekomen om hem te beschrijven maar om u die ik boven alles bemin te ver... te waarschuwen. Dat er een slang of meerdere slangen in het paradijs zijn, dat weet u, maar deze slang, de slang van de afgunst kent u niet of u onderschat haar giftige tanden, ik zal u een voorbeeld geven, gisteren in de klas zei hij, in een les van aardrijkskunde, waar dat dus helemaal niet te pas komt, dat uw oeuvre, als dichter dan, vroeger, dat het niet alleen in volume maar ook van inhoud heel magertjes was. In de les van aardrijkskunde over Zambesi! Ik ben opgestaan en ik heb gezegd dat het aantal pagina's van geen enkel belang was en dat de thema's ook best aan de magere kant mogen zijn en alle meisjes, behalve Leslie de Maesschalk, hebben me uitgelachen, om hem te behagen. Had ik ongelijk? Had ik hem moeten... had ik hem u moeten laten beledigen... u die ik bemin, dat kan toch niet? U heeft niet veel gedaan of geschreven in de laatste tijd van uw leven maar dat komt omdat uw vrouw Roberte is weggelopen, de vuile teef die u zo veel verdriet heeft aangedaan, die u het sop uit uw kloten heeft gewrongen, vergeef mij deze uitdrukking die niet past bij een meisje van mijn jaren.'

Er was geen noga meer.

'En dan maakt hij de vergelijking, niet één keer, maar dikwijls met zijn oom. U bent misschien meer een artist, beweert hij, maar zijn oom Jules Spanoghe is de eerlijkheid en de waarheid en de levensechtheid. "Levensecht", dat woord gebruikt hij om de drie minuten. Spanoghe vertolkt wat er omgaat in de mensen, vindt hij, terwijl u meer in de wolken leeft of in ingewikkelde zinnen. En dat hij soms bij zijn oom op bezoek komt en dat daar altijd vier vrienden zijn en niet één van hen heeft een goed woord over voor u, want zij zeggen: "Wie koopt er nu een gedichtenbundel van Dirk van Munster? Alleen zijn familie en kennissen en hier en daar een snob." En dat het bewijs van de levensechtheid van zijn oom is dat hij taalfouten schrijft omdat het gewone volk ook taalfouten zegt en dat u integendeel petietepeuterig bezig bent met woorden, zoals ik daarnet heb moeten ondervinden met uw "waarschuwen". En dat u nooit iets geschreven hebt over de problemen van onze tijd, over emigranten of abortus. Omdat u diep in uw hart geen democraat bent maar dat niet wilt laten merken. En Jules Spanoghe is volgens hem een socialist in hart en nieren die niettegenstaande dat nooit zijn mond zal houden tegenover de socialistische partijbonzen. En wat mij het meeste pijn deed was dat die vrienden van Spanoghe zeiden dat u geen schijn van kans hebt om de Michelin-prijs van de Stad Dendermonde te krijgen, die prijs van tweehonderdduizend frank.'

'Ik doe helemaal niet mee aan die prijs.'

'Nee? Echt niet?'

'Nee.'

‘Dat is jammer. Kunt u niet gauw iets schrijven dat...’ Zij maakte een wuivend alles omvattend en toch voorzichtig gebaar.

‘Dirk van Munster,’ zei Axel, ‘is dood, verdwenen, kapot, *fini*.’

‘Allemaal om die Roberte. Bloedt uw hart nog om haar? Na al die tijd? Is het omdat zij er niet is dat u haar bemint? Als u nu bittere tranen om haar schreit is het niet eerder omdat u denkt dat niemand meer van u houdt omdat u zo oud en zo vet en zo versleten bent, maar u zou moeten weten dat ik misschien wel vijf meisjes persoonlijk ken die u beminnen sedert u op de televisie dat interview hebt gegeven. Mijn moeder niet. Die bemint u niet. U bent alleen een oude bok, zegt zij. Die af en toe een groen blaadje lust. Ik kon haar niet vertellen dat ik een blaadje sla wil zijn. Leslie de Maesschalk, die bemint u ook. Zij zegt dat het in de natuur ook zo is dat de oude hertenbokken met hun zware geweien de kleinste en de dunste reetjes pakken en dat men in het bos die kleine hertjes vindt met gebroken pootjes vanwege de zwaarte van die oude herten zoals u, hertenbok van mijn hart.’

☆

Reetjes: dit motief verscheen eerder in de romans *Omtrent Deedee* en *Interieur*. *(A.B.)*

59

Als *Breughel* door de Russen aangekocht zou worden... Oorslag speelde met zijn rekenmachientje. Als daarentegen de Chinezen... Oorslag schatte, vermoedde, berekende heel erg in den blinde maar toch... Hij telde, zette koersen om, vermenigvuldigde, zijn erectie werd ondraaglijk hard. En dan had hij nog niets in *yens* omgezet.

Hij reed naar de streek waar de Kroaten heersten, langs de lilaroze perzikkleurige neonlichten met de italieke heiige letters, tot bij Malle Moe waar het roze licht wenkte, pinkte. Er stonden twee Franse auto's op het parkeerterrein achter het huis. Hij wou rechtsomkeer maken. Messentrekkers kon hij nu niet hebben.

Kootje dook op. 'Kom erin,' zei hij met een elektrische draad tussen de lippen. 'Wij hebben een tweeling op bezoek. Aangename lui, van Dijon, waar men weet hoe te leven, maar nogal veeleisend, zij willen namelijk alles tegelijk samen. En volgens mij is er grondwater in de kelder.'

'Je zult ooit nog iemand elektrocuteren,' zei Oorslag.

'Dat zou kunnen. Men weet nooit. Dan is het voor ons het eerste vliegtuig naar Paraguay of Montevideo.'

'Ik kom wel een volgende keer.'

'O, nee,' zei Malle Moe. Zij had haar zwarte latex-outfit aan. Zij duwde hem een gereedschapskistje in de hand. 'Help even.'

'Kom,' zei Kootje. 'Dat circuit is al een hele tijd onredelijk.' (Alsof het een kind was.) 'Dat is te verwachten met driefasige wisselstroom.'

Kootje, de tovenaar, herstelde. De Franse tweeling werd in de kelder elektrisch bediend door Malle Moe en een sierlijk Koreaans meisje, dat plat Antwerps sprak en een adoptiekindje was geweest.

'Ik ben bekaf,' zei Malle Moe, 'maar voor jou, Walter, schakel ik over in tweede versnelling. Zeg het, lieverd, wat je wil. Je vraagt het maar aan Moemoe. Wel?'

'Ik kan er niet op komen,' zei Oorslag.

'Maar weet je wat je wil?'

'Dat weet ik verdomd goed,' zei Oorslag kribbig. 'Maar zoals ik zeg, ik kan er niet op komen.'

Met een beslist gebaar knoopte zij twee hemdsknopen los, schoof haar hand over zijn borst, kneep in de tepel, draaide eraan. 'Moet ik aan je radioknopje draaien tot er een muziekje uitkomt?'

'Dwaas vrouwmens,' zei Oorslag.

Zij gingen in de Chinese kamer. De meubelen waren gekocht bij de Missie van de Paters van Scheut.

'Doe maar om te beginnen die leren broek uit,' zei Oorslag, 'misschien schiet er mij iets te binnen.'

'Liefst geen elektriciteit meer vanavond,' zei Malle Moe. Zij legde zijn gezicht tegen

Pinkte: flikkerde, glansde.

De **Paters van Scheut** vormden een katholieke congregatie van missionarissen. Zij werd in 1862 door de Vlaamse priester Theophiel Verbist gesticht. Ze wordt zo genoemd naar hun eerste woning die gelegen was in een wijk van Anderlecht, die Scheut en Scheutveld heette. De congregatie was vooral werkzaam in China.

haar moederlijke borst. Hij maakte zich los. Het was iets voor een ander soort mannen.

'Doe wat ik zeg. Die broek uit,' beval hij als op een filmset tegen een onwerkwillige kabelsjouwer.

Zij deed het. Zij spreidde haar benen, boog ver voorover tot zij bijna haar tenen raakte. 'Voilà,' zei zij, 'Villa Schoonzicht.' Een gewricht kraakte vriendelijk. Hij beschouwde, peinsde, probeerde zich voor te stellen wat hij vroeger zou uitgevoerd hebben, bestudeerde de zonderlinge openingen die glinsterden in een krans van zachte stekels.

Hij voelde een gelukzalige golf ergens in zijn ingewanden opkomen, zich verspreiden, zijn mond bereiken die hij sperde. Hij wou zeggen 'Pardon, Malle Moe, sorry,' maar daarvoor was het te laat. Hij begon te lachen, te gieren, een vervaarlijke lach overweldigde hem helemaal, hij brieste terwijl hij bleef staren naar de volle, gezwollen lippen die opengerekt bleven. Hij kreeg een hoestbui, wendde zich af maar bleef kijken hoe de roze holtes met een slurpend geluidje dichtgleden tot een glanzende vouw. Malle Moe wachtte af, met gekruiste armen. Zij luisterde naar de rochelende lach die zou eindigen, dat wist zij sinds jaren, in machteloze stuiptrekkingen en tedere kusjes.

☆

60

Jacob Lodewijk **Gerard** baron **Walschap** (Londerzeel, 1898 - Antwerpen, 1989) was een Vlaams schrijver, vooral van romans.

Walschap was de zoon van een kleine kruidenier. Hij was op school een goede leerling en wilde missionaris worden, en grootse dingen doen, volkeren bekeren, zoals hij later zelf zei. In Leuven begon hij aan de studie voor priester, maar vlak voor hij de eerste wijdingen zou ontvangen, stopte hij ermee. Hij besefte dat priesterschap en celibaat niet aan hem waren besteed. Hij ging werken op de redactie van het katholieke Vlaamse weekblad *Het Vlaamsche Land* en later voor *Hooger Leven*. Hij begon de grote Deense, Noorse en Russische auteurs te lezen en kwam stilaan tot nieuwe inzichten over schrijven, inzichten die hij een leven lang zou toepassen en waarvoor hij door de katholieke Kerk zou worden aangevallen, besmeurd, gecensureerd en gebroodroofd. Hij wilde in eerste instantie een epische romankunst: (..) Een roman is een verhaal, dat wil zeggen een opeenvolging van gebeurtenissen, waarin een zin ligt en waarin een knoop wordt

'Allo. Met Spanoghe. Wat? Met Jules Spanoghe. Ben je nog niet wakker? Man, het is halfnegen. Zeg, ik zag je in Tuureluurs. Schitterend, man, je was... Ja, daarom bel ik je, om je te feliciteren. Je hebt die Schuiten te kakken gezet voor heel het land. Je bent altijd een man naar mijn hart geweest. Zelfs al zien wij elkaar niet – hoe lang is het geleden? Vier- vijf- wat? Zes jaar, God, wat gaat het snel. – Zeg, terwijl ik je aan de lijn heb, ik heb jou een voorstel te doen, je neemt het aan of je laat het, ik laat het helemaal aan jou over. Ken je de reeks Prominenten? Die brochures van 't Ministerie? Nee? Zo'n honderd pagina's met een boel foto's. Je ziet ze niet in de boekhandel, ze gaan voornamelijk naar de scholen, de bibliotheken. Nu is er een in de maak over mij. Ja, je weet dat ik daar absoluut geen trek in heb, ik wil niets maar dan ook niets met die literaire trammelant te maken hebben, ik hou me totaal buiten dat gekonkel, die afspraakjes, die compromissen, en het liefst zou ik het hele ding van mij afschudden maar ik kan niet, beste Axel, ik kan dat niet doen tegenover mijn vrouw en ons Rozeke die in het gesticht zit, en verder ook een aantal kennissen die daar wel belang aan hechten, enfin, om kort te gaan, het leven is kort genoeg, dat boek zou dus over mij gaan, maar losjes, zelfs een beetje aan de luchtige kant, niet met foto's van mij met een pijp en de Winkler Prins achter mij, nee, kiekjes van mij in jeans met een T-shirt en zo, of op de kermis, d'r zijn een paar mooie met Gerard Walschap op een terras, enfin, om kort te gaan, nu komt de aap uit de mouw, wij zoeken een voorwoord, want nu mag je drie keer raden wie de heren van 't Ministerie hebben voorgesteld om een voorwoord te schrijven, luister goed, Lionel de Sutter. Vind je dat normaal? De Sutter, die klootloze, kinloze schoolmeester uit de Kempen! Wat heeft hij ooit in jezusnaam gepresteerd, Lionel de Sutter. Wat hebben ze toch in dit apenland? Laatst hoorde ik dat ze hem zouden voordragen voor de Michelin-prijs van de Stad Dendermonde! Alsjeblief! Je zal toch niet beweren dat je daar iets aan vindt, aan dat intellectueel gezever, aan die linguïstische hoogstandjes? Oké. Interessant. Als je 't absoluut objectief bekijkt is het misschien interessant, maar wat heeft die trukendoos te maken met het leven zelf en om bij ons geval te blijven, met mijn oeuvre? Vooruitstrevend? Maar zien die kaffers dan niet dat ik op mijn manier vooruitstrevender ben dan zij allemaal op een hoopje. Daarom, beste Axel, heb ik aan jou gedacht. Meteen. Niemand anders mag dit voorwoord schrijven en de selectie maken uit mijn publicaties. Ja, een selectie van een pagina of veertig. Je zult er niet veel werk aan hebben, je kijkt mijn oeuvre wat in en je kiest hier en daar een tekst. Desnoods kan ik je daarbij helpen. En voor dat voorwoord zal ik je fotokopieën sturen van de beste artikelen die over mij in de loop der jaren geschreven zijn, daar kun je iets uit distilleren. Met jouw talent doe je dat in een week of twee. Alleen moet het nogal snel gaan, je kent de heren van 't Ministerie. Voordat ze alles gelezen, gecontroleerd, afgewogen en goedgekeurd hebben... En ik wil absoluut dat het verschijnt in de herfst, voor de Michelin-prijs van de Stad Dendermonde. Niet dat ik die prijs zal krijgen of zelfs zou willen krijgen, maar ik wil toch aan die charlatans laten merken dat ik nog besta. Voor mij kunnen ze die hele prijs door de

gelegd, die op het einde wordt ontward. Het is niet gevuld met natuurbeschrijvingen en gekunstelde franjes, bladzijden lang (...). Hij wilde weg van de anekdotische, brave, folkloristische vertellingen van zijn vrienden Felix Timmermans, Ernest Claes, Stijn Streuvels en anderen.

Wanneer *Adelaïde* in 1929 verschijnt, verwacht Walschap alle lof van de — hoofdzakelijk katholieke — Vlaamse pers. Veiligheidshalve had hij het manuscript vooraf aan een bevriend priester te lezen gegeven, die hem had gerustgesteld. Tot zijn grote verbazing kreeg hij heel katholiek Vlaanderen over zich heen, hij werd een afvallige genoemd, uitgescholden voor pornograaf en gecensureerd — het Algemeen Secretariaat van de Katholieke Boekhandel (ASKB) controleerde meer dan 80% der bibliotheken — waardoor hij zijn broodwinning kwijtraakte. Zijn boeken kwamen op de beruchte index. De botsing met de katholieke moraal was het begin van een strijd die lang zou duren, maar in Walschaps voordeel zou worden beslecht: hij gaf Vlaanderen een (...) inhoudelijk nieuwe roman, in een frisse, zakelijke stijl, authentiek en sociaal bewogen, met mensen van vlees en bloed en emoties, in de realiteit van hun dagelijks bestaan, los van het keurslijf van een verdrukkend geloof en een onmenselijke kerk (..).

In oktober 1940 werd hij benoemd tot inspecteur van de Openbare Bibliotheken.

In 1943 legde hij de nieuwe normen voor de romankunst vast in het essay *Voorpostgevechten*. Over zijn strijd tegen het onrecht hem aangedaan door de kerk schreef hij in *Vaarwel dan* (1940) en ook later nog in *Salut en merci* (1955).

Zijn bekendste werk is wellicht de roman *Houtekiet*, uit 1939, de roman van de nieuwe mens in een vrije maatschappij. Walschap zegt hierover:

> Houtekiet is de nieuwe mens, de man die verstandig en bekwaam leeft, seksueel en creatief, rechtvaardig en volkomen los van zijn voormalig geloof, ethisch en sociaal geëngageerd. Houtekiet, dat ben ik zelf (..).

Boontje: een zwak, voorliefde. *(De vrouw van Boon heeft een 'boontje'. A.B.)*

plee trekken. Nee, waar het mij om gaat is dat er iemand van mijn niveau, van mijn statuur dat boek inleidt. Want jij en ik, wij zitten op dezelfde golflengte. Toch? Mireille zei het vanmorgen nog, de enige die dat met brio zou kunnen is Axel, vooral nu ik hem op de Teevee gezien heb en zijn bundels van vroeger nog eens heb herlezen. Zij heeft echt een boontje voor u en ik wil haar niet teleurstellen. Luister, Axel, ik ben eerlijk in die dingen, Mireille kan dat getuigen, ik zal je eerlijk zeggen, op dit ogenblik van mijn carrière heb ik een beetje steun nodig. Mijn vijanden zijn aan het konkelen, zelfs mijn jaarlijkse subsidie is verminderd, kan je je dat voorstellen? Het zou me dus geen kwaad doen, ik zeg het eerlijk, als je mij dat steuntje in de rug zou geven. Ik zal er u voor belonen, niet rijkelijk, ik ben een arbeidersjongen en ik ben dat gebleven, ik heb niets te verwachten van het establishment, waar men mijn oprechtheid schadelijk vindt.

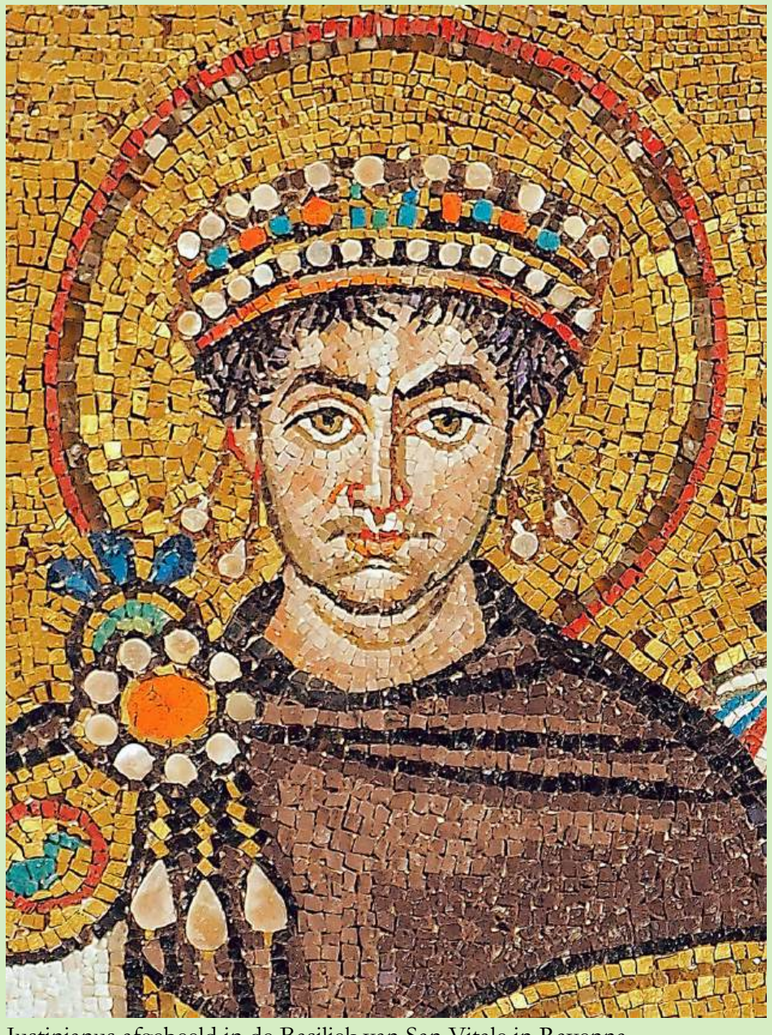
Is het waar? Is het echt waar? Wil je dat voor mij doen? Je hebt geen idee hoe gelukkig je me maakt, ik zal je dit vergelden, let op mijn woorden. O, deze dag kan niet meer kapot. Ik ga het meteen aan Mireille vertellen. Zij zal tegen het plafond springen van contentement.'

☆

Vaders en Zonen: titel van een roman uit 1862 van Toergenjev. Zie pag. 226 - 228.
Hier: een rubriek in een (christelijk) tijdschrift. De interviewer houdt zich op de achtergrond.

In italiek: *cursief*.

Justinianus I, bekend als de Grote was Romeins keizer van 527 tot 565.

Justinianus afgebeeld in de Basiliek van San Vitale in Ravenna.

61

VADERS EN ZONEN

In italiek: Just den Dooven (genoemd naar Keizer Justinianus die de Vandalen heeft overwonnen). Vooraanstaand publicist. Zijn werk wordt gekenmerkt door eenvoud en bijna ascetische trekjes. Zijn campagne voor self-tanning Oil Rexroth is historisch voor wie het reilen en zeilen van de reclamewereld volgt.

In Bodoni: Ik heb vaak tegen mijn vader gezegd: Axel, elk pondje gaat door 't mondje. Maar dat heb ik nu opgegeven. Ik ga niet met hem naar een restaurant of naar de opera omdat ik me doodgeneer. Zo zwak ben ik. Alhoewel het mij soms verdriet doet als ik hem een trap zie opgaan. Als hij mij telefoneert, hijgt hij want hij is van een generatie die naar een telefoon *rent*. Voor zover ik hem als zoon kan beoordelen vind ik hem zoals mijn gewesttaal zegt, een crème van een vent. Als dichter zegt hij mij niks. Geef mij maar Bruce Springsteen.

In italiek: Draagt een bril met stalen montuur en computer-screen-hemelsblauwe glazen van Tony Gross.

In Bodoni: Wat ik hem niet kan vergeven is wat hij mijn moeder heeft aangedaan.

In italiek: Na het scheren gebruikt hij de lichte okertint-poeder van Hermes. Hij is verleden jaar katholiek geworden.

In Bodoni: Dat christendom van mij mag je elitair noemen, ik behoud mezelf het recht voor om het kruis op alle manieren te verdedigen desnoods met het kruis op jouw kop te slaan.

In italiek: Lakt zijn haar. Oefent elke dag in een dojo. Voornaamste gevechtssport is kendo. Rookt Afghanistan Three.

In Bodoni: Als je niet in staat bent om engelen te zien of om engelen te veronderstellen, wat bij jou het geval lijkt te zijn, dan is het ernstig met jou gesteld. Maar ik zal geen moeite doen om je te overtuigen dat er iets anders bestaat dan deze wereld, dan deze gelijkenissen.

In italiek: Favoriet aperitief: Suze (gentiaan). Rijdt in een bmw. Serie Zeven, twaalf cilinders, automatisch met abs.

In Bodoni: Mijn vader zegt dat ik talent heb om er niet te zijn. In zijn ogen is dit een compliment. Ik denk aan die uitspraak soms en dan komt het me voor dat ik geen reëel innerlijk leven heb. So what? Ik zei eens tot mijn vader in een oprechte bui: Papa, ik hou van jou. Het was alsof ik hem een oorveeg had gegeven. Hij zei: 'Wat krijg je? Ben je dronken?'

Verder heb ik van hem hooikoorts geërfd, platvoeten en een gevoel van eenzaamheid. Maar wat zei de andere ook weer? 'De moderne mens is metafysisch dakloos.'

Verder wantrouwen wij alletwee alle middelen waarmee geanalyseerd wordt, wij hebben de neiging die middelen op hun kop te zetten. Resultaat: wij zitten glazig te staren naar het niets.

Hij probeerde na de val van het West-Romeinse Rijk in 476 de eenheid in het Romeinse Rijk te herstellen, maar slaagde daar niet in. Zijn regering wordt daarom als het einde van de klassieke oudheid beschouwd. Over zijn leven en werken zijn we voornamelijk ingelicht door de geschiedschrijver Procopius.

Justinianus werd geboren in de buurt van Skopje, een streek met een Tracisch-Romeinse cultuur. Zijn oom Justinus, die keizer was van 518 tot 527, riep hem naar Constantinopel als hoofd van de paleiswacht. Toen Justinus op 1 augustus 527 stierf, volgde Justinianus hem op, aangezien hij voor die tijd al een deel van de regeringstaken op zich had genomen. Hij kon steunen op een aantal hoge ambtenaren en generaals, zoals Belisarius en Narses (opperbevelhebbers), Johannes de Cappadociër (financiën) en Tribonianus (justitie).

Zijn regering wordt gekenmerkt door de Codex Justinianus van 529, een samenvatting en compilatie van het Romeins recht, een mijlpaal in de geschiedenis van de wetgeving.

In 532 brak het Nika-oproer uit, genoemd naar de strijdkreet van de oproerkraaiers, Nika! ("Overwin!"). De rel ontstond door ongeregeldheden tijdens het wagenrennen, in het grote stadion van Constantinopel. Dat was sinds de gloriedagen van Rome immens populair. Toen Constantinopel (oorspronkelijk Byzantium genoemd) de hoofdstad van het Romeinse Rijk werd, verhuisden de wagenteams van Rome mee naar de nieuwe hoofdstad. Oorspronkelijk waren er vier teams, maar de populairste twee bleven over: de Groenen en de Blauwen genoemd, naar de kleuren die de wagenmenners droegen in het stadion. Deze kleuren werden ook gebruikt voor de aanhangers van respectievelijk de monofysieten (die stelden dat Christus alleen een Goddelijke natuur had) en die van het concilie van Chalcedon (dat uitging van een ondeelbare dubbele natuur van God en Mens). Alle burgers en zelfs de keizer werden geacht om een voorkeur voor een van beide teams uit te spreken. Zo ontstonden er grote 'supportersgroepen', wier rivaliteit zo groot was dat de strijd vaak na de rennen werd voortgezet in de straten van de stad, met alle gewelddadige gevolgen van dien.

De twee groepen hadden in de loop der eeuwen ook een politieke dimensie gekregen, waardoor de tegenstellingen tussen de teams stegen. Justinianus had oorspronkelijk de Blauwen gesteund, maar probeerde nu van beide partijen afstand te nemen. Na een wedstrijd in het stadion werden leden van de verschillende teams ter dood veroordeeld. Daardoor kwamen zowel de Blauwen als de Groenen in opstand tegen de keizer. Een brand verwoestte daarbij het grootste deel van de binnenstad (waaronder de Hagia Sophia). De opstand werd met de hulp van Narses neergeslagen in een bloedbad, aangericht door Belisarius, die toen hoofd van de keizerlijke lijfwacht was. Hierbij kwamen ongeveer 30.000 Groenen en Blauwen om het leven.

Justinianus trachtte de kring van betrekkingen die Byzantium met de buitenwereld

In italiek: Is dit niet een geschikte eindzin?

In Bodoni: Als je dat vindt. Je vindt het waarschijnlijk pijnlijk om in het moeras van de geest te verwijlen en te verdwijnen in die onredelijke sprookjes die onze ongure dagen verlichten. Waar wil je 't verder nog over hebben? Over mijn vader wordt meer dan genoeg gekletst deze laatste tijd. Ciao, papa.

In italiek: Wij kletsen verder. Maar over genetische monsters, over het nucleair strooisel, onze nieuwe automatismen, de overbevolking van levende doden.

☆

onderhield, verder uit te breiden. De contacten met China via de zijderoute werden bemoeilijkt door het Perzische Rijk, dat de handel in de Indische Oceaan beheerste.
Een andere zaak was het verdrijven van de Middellandse Zee-piraten, de Vandalen en het heroveren van Rome, bij uitbreiding Italië, bij uitbreiding het Ostrogotische Rijk.
De expeditie tegen de Vandalen in Afrika werd een succes.

Het Byzantijnse Rijk rond 555 na de veroveringen door Justinianus.

Nu kon Justinianus zijn pijlen richten op Italië. 535 was de start van de Gotische Oorlog. Justinianus overwon in 535 de Ostrogoten door Sicilië en Napels over te nemen, terwijl een ander departement van het leger vanuit Dalmatië binnenviel. Daarna volgde er een oorlog van twintig jaar met de Ostrogoten. In 554 werd de Gotische koning Totila gedood en was Italië heroverd.

In 552 mengde Justinianus zich in de troonstrijd tussen de Visigoten op het Iberisch Schiereiland en kreeg zo greep op het land. De heroverde provincie kreeg de naam Spania, zodat de Middellandse Zee weer een Mare Internum kon worden genoemd.

Justinianus hield van grootse architectuur en besteedde een groot deel van zijn kapitaal daaraan. Zijn bekendste bouwwerk is de beroemde Hagia Sophia.

In 565 stierf, op 83-jarige leeftijd, Justinianus kinderloos. Alhoewel hij een gigantisch rijk achterliet, liet hij ook een groot deficit na. Door een deel van de bevolking werd hij op handen gedragen, door andere werd hij verguisd.

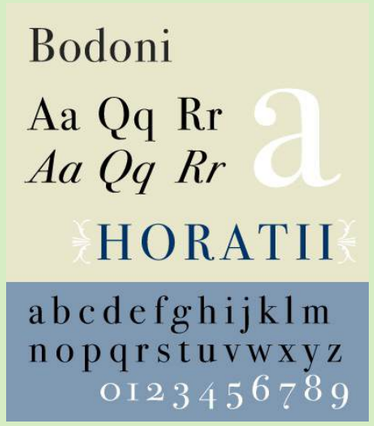
Procopius beschuldigt in zijn 'Geheime Geschiedenis' Justinianus I van het vermoorden van zijn medemensen en plunderen van andermans bezit. Hij hield zich constant bezig met vernieuwingen en het behoud van gevestigde instituties betekende voor hem niets. Geen enkel persoon in het hele Romeinse Rijk kon aan hem ontsnappen. Als Procopius zijn uiterlijk beschrijft, zegt hij, dat Justinianus van gemiddelde lengte was en sterk op Domitianus leek. Hij noemt hem schijnheilig en een leugenaar. Toen hij volgens de wet de actrice/prostituee Theodora niet kon huwen, paste hij de wet aan. Zij ging volgens Procopius vanaf haar jeugd met magiërs en tovenaars om. De volgelingen van Arius bezaten ongelooflijke rijkdommen en Justinianus nam hen die rijkdommen af. Dat deed hij op grond van het besluit dat zij ketters zouden zijn, die niet zijn visie deelden van wat het christendom werkelijk betekent. Ook montanisten, samaritanen, manicheeërs en sabbateeërs dienden hun geloof af te zweren en werden met zware straffen bedreigd. Ook tegen astrologen werd vijandig opgetreden. Telkens werd het bezit van anderen toegeëigend. En veel geld werd uitgegeven aan de barbaren aan de landsgrenzen en aan onzinnige bouwprojecten aan de kust. Volgens Procopius leek het keizerlijk paar, niet alleen volgens hem, maar ook volgens vele anderen, eerder op een stel bloeddorstige demonen dan op mensen. Justinianus I at, dronk en sliep weinig en had een demonische passie voor erotische uitspattingen. Hij was hebzuchtig, nam steekpenningen aan en verkocht banen aan de hoogste bieder. Hij zette monopolies op, zodat iedereen verplicht was bij bepaalde personen te kopen voor verhoogde prijzen. Broden werden kleiner en met as gemengd, zodat hij zelfs de armsten raakte. Het aquaduct werd niet gerepareerd, zodat er watergebrek ontstond. Volgens Procopius was Justinianus I uit op de ondergang van z'n onderdanen. Hij wilde alles in verwarring en chaos brengen. Theaters en badhuizen werden gesloten. Volgens Procopius is het niet te schatten aan hoeveel mensen Justinianus I het leven heeft gekost.

Buste Domitianus

Arius

(Ik heb Justinianus uitgebreider behandeld, omdat hij alle trekken heeft van een autocraat. Het lijkt wel of Claus de huidige tijd met Trump, Poetin en Xi heeft aangevoeld. Axel en Just, zij sporen niet met elkaar. Er is een generatiekloof tussen hen. Axel draagt het stempel van de vijftiger en zestiger jaren, Just van de welvarende tachtiger en negentiger jaren. Is Just als typische, stuurloze postmodernist op zichzelf aangewezen en is zijn 'rijk' net als dat van Justinianus in verval? Maar ook zijn vader Axel speelt een verloren partij. A.B.)

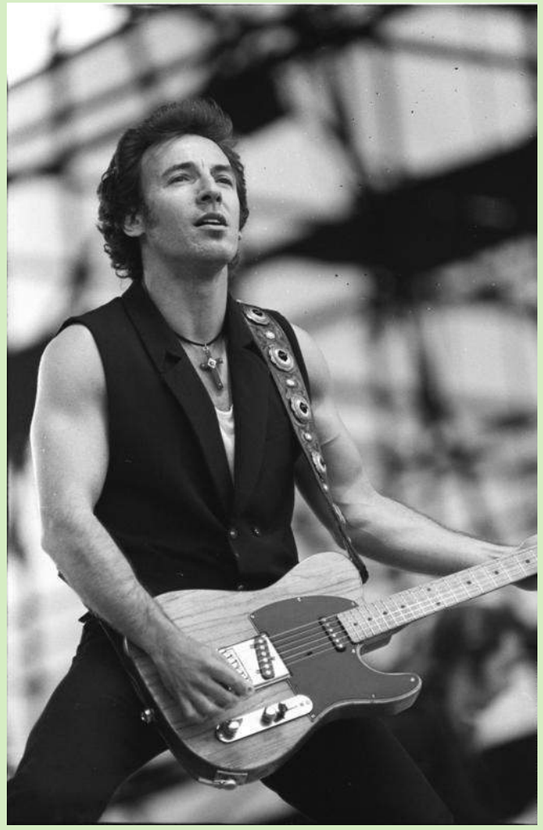
Self-tanning oil: olie die de huid bruin kleurt zonder dat de (ultra-violet-straling van de) zon nodig is.

Bodoni is de naam van een reeks lettertypen, ontworpen in 1798 door Giambattista Bodoni (1740-1813). Hij werd geïnspireerd door de lettertypen van John Baskerville, tegenwoordig aangeduid met Baskerville. Het lettertype Bodoni heeft een smallere onderliggende structuur met vlakke, strakke schreefjes.

Het type kent een extreem sterk contrast tussen dikke en dunne slagen en heeft een geometrische bouw.

Digitale versies van Bodoni kennen soms een leesbaarheidsprobleem. Dat wordt veroorzaakt door het grote contrast van de afwisselende dikke en dunne lijnen. In de kleinere puntgrootten zijn de dunne slagen dunner dan haarlijnen. Toch is Bodoni een makkelijk type dat uitnodigt tot lezen. Het is gebruikt voor een grote verscheidenheid van toepassingen: van achttiende-eeuwse Italiaanse boeken tot aan moderne tijdschriften uit de jaren 60. Er zijn vele oplevingen van het lettertype Bodoni geweest.

Bruce Springsteen (New Jersey, 1949) is een Amerikaanse rockzanger, gitarist en singer-songwriter. Zijn bijnaam luidt The Boss.
Springsteen brak door met zijn derde album: *Born to run* (1975). De critici waren lovend, zijn muziek werd vergeleken met die van Jerry Lee Lewis, en zijn liedteksten met die van Bob Dylan.

In juni 1978 verscheen zijn vierde album, *Darkness on the Edge of Town*. Inmiddels hadden de ‘punk’ en de ‘new wave’ hem ingehaald, waardoor Springsteen niet meer

“anders” was, maar opeens mainstream.

Het nummer *Born in the USA* (1984) achtervolgde Springsteen nog lang, niet in de laatste plaats omdat velen (onder wie de Amerikaanse president Ronald Reagan) het nummer interpreteerden als een patriottische lofzang op de Verenigde Staten en de American Dream. In werkelijkheid was het een kritische beschouwing over de gevolgen van de Vietnamoorlog en de economische crisis.

In november 1995 volgde het album *The Ghost of Tom Joad*, opnieuw een introvert en bijna akoestisch album, gevolgd door een solotournee in vaak kleine theaters. De "Tom Joad" waar de albumtitel naar verwijst is de hoofdpersoon van de roman *The Grapes of Wrath (De Druiven van de Gramschap)* van John Steinbeck, over arme boeren uit Oklahoma die tijdens de crisis van de jaren 30 hun heil gingen zoeken in Californië. Voor de *The Ghost of Tom Joad* kreeg Springsteen the Grammy Award voor de beste folkplaat van dat jaar.

Tony Gross, die op 78-jarige leeftijd overleed, was de ene helft van Cutler and Gross, leveranciers van trendy brillen voor celebreties in de film- en modewereld.

Tony Gross toont een reeks brillen aan prinses Anne

Voor Gross ging het om meer dan het verbeteren van het zien. “Eye contact is the first sexual contact you can make with someone,” legde hij uit.

Cutler and Gross openden in Knightsbridge Green in 1969, waarbij Gross zijn creativiteit meebracht en Cutler de scherpzinnigheid van de manager.

Het duurde niet lang of hun brillen werden gedragen door mensen als David Hockney, Elton John en Grace Jones.

Hermès is een Frans modehuis vooral bekend van de zijden sjaaltjes en de Kelly- en Birkin-bags.

> *Voor mannen is er de gezichtsbruiner in de vorm van ‘balsem’, zeep, parfum, eau de toilette. Poeder wordt voor zover ik zie alleen voor vrouwen aangeboden. A.B.*

Een **dojo** is een zaal waarin men oefent in Japanse zelfverdedigingskunsten of vechtsporten zoals jiujitsu, judo, karate en aikido. Ook zazen, een vorm van Japanse meditatie.

Dojo voor kendo

'Do' = weg, 'jo' = plaats: de plaats waar men de weg leert.

De dojo heeft een speciale mat voor het vallen en valbreken.
Verder zijn er in de dojo normaal gesproken kleedkamers, hulpmiddelen zoals stootkussens, en eventueel wapens aanwezig.
Vaak hangt er aan de wand van een dojo het portret van een leermeester.

In de dojo worden veel Japanse termen gebruikt. Veel senseis (leraren) gebruiken het liefst de Japanse namen voor technieken. Ook de begroeting is vaak in het Japans. Deze is onderdeel van de dojo-etiquette, die behalve groeten ook de kleding, verzorgdheid (schoon en gewassen zijn) en het zorgvuldig omgaan met de medeleerlingen en het materiaal omvat.

Kendo (Japans: ken, zwaard; do, weg, manier, kunst): de weg van het zwaard) is een Japanse zwaardvechtkunst die in de 16e eeuw is ontwikkeld. Het komt voor uit de samoeraitraditie van het feodale Japan.

Sinds 1975 wordt het concept verwoord als een oefening in zelfdiscipline, terwijl kenjutsu daarentegen de echte gevechtstechniek is. Kendo is de moderne sportvariant van het kenjutsu. De beoefenaar ervan wordt een 'kendoka' genoemd.

Afghanistan three: ?? (In Afghanistan wordt tabak op twee manieren gebruikt. Gerookt als cigaret én als *naswar* of vochtige snuif via de mond en de neus.)

Suze (likeur) is een Franse aperitief op basis van de wortels van sommige soorten gentiaan.

Kruisbladgentiaan

Het is een goudkleurige drank met een bitterzoete smaak. Het alcoholgehalte was oorspronkelijk 35 à 37 graden, tegenwoordig 15°. De stof 'amarum' (bittermiddel) wordt ook gebruikt als geneesmiddel en als eetlustopwekkend middel.

Bij **ABS** wordt het remmen van de auto elektronisch geregeld. Een Hall-sensor bij de wielen detecteert bij het remmen of een wiel dreigt te blokkeren. Indien dat het geval is, neemt het ABS kort remkracht weg. Wanneer de dreigende blokkering is opgeheven, wordt de remkracht weer hersteld totdat de wielen opnieuw dreigen te blokkeren. Deze techniek wordt ook wel "pompend remmen" genoemd, maar het elektronische ABS kan dit veel sneller en preciezer dan een mens.

De moderne mens is metafysisch dakloos refereert naar Martin Heidegger (1889 - 1976). Hij is een van de weinige grote filosofen van de twintigste eeuw die zich zijn hele leven heeft opengesteld voor de religieuze dimensie van het bestaan. Hoewel hij rond zijn dertigste, kort na de Eerste Wereldoorlog, afstand had gedaan van het katholieke geloof, was hij er wel door gevormd. Niet alleen als kind maar ook als student en jonge filosoof. Een typisch Heideggeriaans begrip als 'Seinsvergessenheit' is te herleiden tot zijn eerste teksten die hij tussen 1910 en 1912 schreef voor het katholieke maandblad *Der Akademiker*. Hierin verdedigde hij de traditie tegenover de oprukkende moderniteit. Een van deze stukken gaat over de Deense schrijver en essayist Johannes Jørgensen en is getiteld *Per mortem ad vitam*.

Het geloof is voor de jonge filosoof in deze jaren nog een veilige haven en een plek van (oorspronkelijk) leven. In tegenstelling tot de geestelijke stromingen van de moderniteit (zoals het Darwinisme) die de mens ‘metafysisch dakloos’ maken. Ook als Heidegger zélf ‘metafysisch dakloos’ is geworden, blijft hij zoeken naar ‘oergeborgenheid’ en ziet hij de moderniteit als een voortdurende bedreiging van het oorspronkelijke zijn.

... **dat ik talent heb om er niet te zijn**: Seinsvergessenheit.

62

August Vermeylen: (Brussel, 1872 – Ukkel, 1945) was een Belgisch Vlaamsgezind politicus voor de Belgische Werkliedenpartij (BWP), kunsthistoricus, letterkundige, hoogleraar en schrijver.

Schrijver en politicus August Vermeylen (1872-1945)

Vermeylen groeide op in Brussel, alwaar zijn Vlaamse ouders zich hadden gevestigd. Na zijn middelbare studies ging hij in 1890 studeren aan de Université libre de Bruxelles (ULB).

In 1901 werd hij docent kunstgeschiedenis aan de ULB en doceerde van 1902 tot 1923 de geschiedenis van de Nederlandse letterkunde.

In 1907 lag hij mee aan de basis van een Vlaamse Vereniging voor Letterkundigen, om de belangen van Nederlandstalige letterkundigen te verdedigen. Vermeylen werd in 1912 voorzitter van de vereniging, een functie die hij vervulde tot in 1919. Mede als gevolg van incidenten met Franstalige studenten, die hem zelfs fysiek aanvielen vanwege zijn Vlaamsgezinde standpunten, nam Vermeylen in 1923 ontslag aan de ULB en aanvaardde hij een betrekking aan de Rijksuniversiteit Gent.

In 1922 lag hij mee aan de basis van de oprichting van de Belgische afdeling van PEN International, een literaire vereniging die de vrijheid van meningsuiting verdedigde. Daarnaast was hij lid van het Internationaal Comité voor Intellectuele Samenwerking, de voorloper van de UNESCO, en was hij als overtuigde tegenstander van het fascisme en het nazisme actief in de Vlaamse afdeling van het Nederlandse Comité voor Waakzaamheid tegen het fascisme. Op politiek vlak ijverde hij ervoor om Joodse vluchtelingen automatisch de Belgische nationaliteit toe te kennen. Als gevolg van zijn antifascistische standpunten werd Vermeylen na de Duitse bezetting van België in 1940 uit al zijn publieke functies ontheven. Tijdens de Tweede Wereldoorlog legde hij zich daarom toe op het schrijven van romans. Na de oorlog nam hij zijn publieke functies weer op, tot hij in januari 1945 overleed aan een hartinfarct.

Hij verdedigde de visie dat de toekomst van Vlaanderen in Europees verband gezien moest worden en gebouwd moest zijn op culturele en economische krachten. Dit standpunt is

Axel schreef in zijn logboek dat hij achter de verzamelde werken van August Vermeylen verstopte: ‘Volgens mij begeeft mijn echtgenote zich in het overspel. Ik wil er niets over weten, maar de tekenen bedriegen niet, zij is rusteloos, heeft zwartkanten dessous gekocht en draagt die, zit te dromen en vooral zij heeft bevliegingen waarbij zij mij vol overgave zoent.

Het gekke is dat het mij vertedert, bijna met dezelfde ontroering als in het begin van onze verhouding. ‘Zij is braaf onze Claire,’ zei haar vader toen ik hem polste over een mogelijk huwelijk. ‘Dat zou er nog bij moeten komen,’ zei ik, ‘dat ze niet braaf is.’ Omdat de goeie man mijn frivoliteit niet snapte ging ik maar meteen in zijn toon over, de toon van het café, de fabriek, het voetbalterrein. ‘Jef,’ zei ik, ‘ik zou willen trouwen met uw Claire, als ’t u niet derangeert.’

‘Derangeren! Derangeren! Maar manneke toch,’ riep hij. ‘Allee, kom hier,’ en hij prangde mij tussen zijn armen die net gepensioneerd waren na een leven waarin hij voornamelijk greppels had gegraven, in een geur van wat ik veronderstel vooroorlogse brillantine te zijn. Dit uitgesproken zijnde dacht ik, ‘Hoe ’t kan verkeren, ik die me ooit bij Roberte zag wegzinken in promiscuïteit en drank en coke en deliria allerhande, zak nu zachtjes weg in het tegenovergestelde, in een niet onaangename lauwe middelmatigheid en mijn ziel verdwijnt zachtjes in een epileptische flauwte van alledaagsheid.’

En nu zou daar een minnaar zijn. Waar, wanneer? Zij gaat een keer naar de kapper, urenlang, drie keer naar het zonnebankcentrum, een keer naar de Weight Watchers, een keer naar haar naaister. Tijd en ruimte genoeg.

Sinds een paar weken erger ik mij aan haar neusgaten. Je kunt er zo inkijken. Enkele jaren geleden stak ik er af en toe mijn pink in. Nu is het alsof ik dit bij Miss Piggy zou doen.’

☆

kernachtig samengevat in de laatste zinnen uit zijn essay Vlaamsche en Europeesche Beweging (1900): "Om iets te zijn moeten we Vlamingen zijn. Wij willen Vlamingen zijn om Europeeërs te worden." Tijdens de Eerste Wereldoorlog was hij een tegenstander van het activisme. Ook vond hij dat de Vlaamse Beweging zich te exclusief richtte op taaleisen en er onvoldoende een sociale dimensie aan koppelde.

Miss Piggy is een Muppet-personage.

Het vrouwelijke varken Piggy begon als personage in de televisieserie *The Muppet Show*. In de begintijd werd ze beurtelings gespeeld door Frank Oz en Richard Hunt. Toen ze een prominentere rol kreeg, nam Oz de rol geheel op zich en hij maakte van Miss Piggy een van de populairste en belangrijkste Muppets.

Miss Piggy is een varken dat er absoluut van overtuigd is dat ze bestemd is om een grote ster te worden en dat niets haar in de weg zal staan. Ze ziet zichzelf als dé grote ster, en iedereen die dit in haar ogen ook maar even ondermijnt moet het ontgelden. Ze is vrij egocentrisch en zodra iets haar niet bevalt haalt ze uit voor een karateklap of -trap. Piggy heeft een gezelschapsdiertje waar ze zeer gehecht aan is: de poedel Foo-Foo.

Haar volledige naam luidt Piggy Lee, naar jazz-zangeres Peggy Lee.

Heimelijk is ze verliefd op Kermit de Kikker, die hier echter niets van moet weten.

63

(Een nieuwsgierige collega van Julien Grootaers:)

Breedsmoelkikker refereert naar Julien Schoenaerts en naar Kermit de Kikker.

Kermit de Kikker is een groene muppet die een kikker voorstelt.
Hij is bedacht door Jim Henson.
Hij was gemaakt van een oude groene jas van Hensons moeder en twee pingpongballen die als ogen dienden.

In de jaren zestig werd Kermit langzaamaan een kikker. Sindsdien was hij regelmatig in Sesame Street te zien in de rol van journalist. Van 1976 tot 1981 was Kermit tevens de presentator van *The Muppet Show*. Hij is de enige muppet die een grote rol speelt in zowel dit komische programma als in Sesame Street.

Bénédictine is een alcoholische kruidendrank met een alcoholpercentage van 40%, uit de Franse kustplaats Fécamp, gelegen in Normandië, ontstaan uit een door een monnik gebrouwen elixer.

Kardinaal Granvelle: zie deel 1, pag. 134 en 136.

Een burgertrutje: Claire.

'Hé, breedsmoelkikker.'
'Hé, hoerenjong.'
'Wat drink je, Herman?'
'Een cognacje met een Bénédictine. En een blokje ijs.'
'Wat was je weer lastig op de set, Herman.'
'Wie mij niet weerstaat is niet waard dat hij leeft.'
'Maar die arme Ernst Pussemier...'
'Een flapdrol. Wie niet tot de kern der dingen wil doordringen zal fataal de gruwel tegenkomen.'
'Ik zag je in die scène met Kardinaal Granvelle. Grandioos. Breughel ten voeten uit. Ik zag je ook tijdens een break je kapmantel verkeerd dichtknopen.'
'O, dat heb je gezien? Je bent de enige.'
'Waardoor ze straks bij de montage in de grootste moeilijkheden komen?'
'De scriptgirl heeft het niet gemerkt, de assistenten niet, de kleedster niet, de kostuumontwerper of wat daar voor doorgaat ook niet. Wie filmt moet het oog van de valk hebben, niet zijn monogamie.'
'Hoe is je liefdesleven vandaag de dag?'
'Een burgertrutje dat goed kan koken.'
'De vrijgevochten spleet is niet jouw cup of tea.'
'Zeg dat wel.'
'En de film?'
'Plaatjes, mooie plaatjes. Ernst Pussemier vindt iets dynamisch als het maar beweegt. Dus de camera dartelt rond. En aangezien Ernst Pussemier het verschil niet kent tussen Pieter Breughel en Jeroen Bosch verlaat ik regelmatig de set, ten prooi aan een vervaarlijke ergernis die zelfs mijn geilheid blust. Niet dat het enige indruk maakt op Ernst, de man is een Boschiaan, iemand die zich bezint over het hiernamaals, terwijl wij, nietwaar, als Breughelianen niet alleen Welttheater weergeven, sondern die Welt überhaupt.'
'Maar Herman, je kunt toch Boschiaan en Breugheliaan zijn.'
'Tegelijkertijd? En je predestinatie negeren? Kun je tegelijkertijd bustofiel zijn en kontomaan? Ga weg, man. Ga ergens anders zitten. Uit mijn ogen! Wat? Eh... nog een cognacje.'

☆

64

Een opkamer of **voutekamer** (Belg.) is een kamer die hoger ligt dan belendende kamers van een huis. De reden hiervoor is meestal dat er een half verzonken kelder onder deze kamer ligt. De opkamer is bereikbaar via een trap van enige treden of een opstapje dat soms op het schuinliggende kelderluik is aangebracht.

Opkamers zijn vooral te vinden boven kelders in oude grachtenpanden en boerderijen. In die kelders waren in de herenhuizen werkruimtes zoals de keuken gevestigd en in het boerenbedrijf was het een koele opslagruimte voor de melk. Het gebruik van de opkamer varieerde van 'nette' kamer voor speciale gelegenheden tot slaapkamer.

Victor Emanuel de Derde ofwel Vittorio Emanuele III (Napels, 1869 - Alexandrië, 1947) was een lid van het huis Savoye en koning van Italië (1900 - 1946). Daarnaast eiste hij de kronen van Ethiopië en Albanië op en maakte hij aanspraak op de titels "keizer van Ethiopië" (1936-1941) en "koning der Albanezen" (1939-1943), die geen van beide werden erkend door de Grote Mogendheden.

Victor Emanuel III (rechts) en koning Albert I van België

Victor Emanuel was de zoon van koning Umberto I en diens nicht Margaretha, beiden uit het huis Savoye. Hij volgde een militaire opleiding. Hij was klein van stuk, zwijgzaam, pretentieloos en zeer geïnteresseerd in wetenschappelijk onderzoek. Vooral geschiedenis en aardrijkskunde interesseerden hem. Hij verzamelde munten en publiceerde een werk over de Italiaanse munten (il Corpus Nummorum Italicorum). Ook hield hij erg van jagen en het verzorgen van bloemen.

Goossens, de hoeder, de herdershond, de haviksogige bewaker van het Huis Schellen ligt geveld. Omdat hij zijn einde voelt naderen heeft hij zijn zoon ontboden die parelhoenders kweekt in de Ardennen. Maar blijkbaar heeft de zoon de boodschap verkeerd begrepen of al te lichtzinnig opgevat want hij is bij zijn bedlegerige vader aangekomen met een zestal leden van de kaartclub. Vier van deze leden spelen met Waals-driftige kreten hun Waalse variant op ons hartenjagen in de voutekamer. Zoon Goossens, zijn vrouw die doet alsof zij geen Vlaams verstaat en twee boerinnen uit dat verre dorp zitten bij Goossens die op de brits ligt die hij eigenhandig tijdens de oorlog heeft getimmerd. Hij heeft koorts, een van de boerinnen houdt zijn hand vast. Hoe ernstig zijn toestand is kan getoetst worden aan het feit dat hij zijn hand niet teruggetrokken heeft.

'Het moet in de zomer geweest zijn,' zegt Goossens. Hij kijkt scheel van het nadenken.

'Het was in vierenveertig, de Duitsers kregen lelijk op hun kloten in Rusland, de Amerikanen wonnen in het zand van Afrika, Mussolini vloog eruit en twee dagen tevoren had die dwerg met zijn grote kepie, Victor Emanuel de Derde, de oorlog aan Adolf zelf verklaard. En wij kregen maar de ene bom na de andere op onze kop, en ons huis, het huis ernevens, 't was al kapot en onze Milena, daar moet iets mee gebeurd zijn want die liep tussen de brandende muren en ze zong uit volle keel: 'En 't is hier allemaal 't onze, tsjoelala, tsjoelala, en wij gaan 't hier al aan stukken slaan, tsjoelala.' Wij hadden niks meer, onze kleerkast aan frietjes, geen dak, geen eten maar wel Radio Londen bij Emile de schoolmeester, en ineens zie ik een autobus aankomen met de Belgische drapeau, en die autobus zat vol jonge gasten in witte overalls die met geweren zwaaiden en pistolen en die riepen dat zij de landing in Noord-Frankrijk gezien hadden en nu de weg effenden naar Berlijn. Maar nu waren er al andere weerstanders in het dorp gelogeerd, straffere gasten, communisten uit de Walen en Luik, en die zeiden tegen die autobusgasten: Jongens, in godsnaam, trekt die witte en proper gewassen overalls toch uit, het zit hier nog vol met Duitsers en Roemenen, en gij zijt levende schietschijven! En loopt wat dichter bij de muren. Zelfs al zijn 't brandende muren. En steekt die Belgische vlag weg! Die jonge gastjes zeggen: Dat is nog niet zo slecht geredeneerd. Oké, wij trekken onze witte overalls uit, maar we doen ze wel vanavond weer aan als we op café gaan en gaan dansen. Emile de schoolmeester die valse paspoorten maakte en valse rantsoeneringsbonnen zegt: Ik zou wel meerijden met die bus, en stapt in. Kom, zegt hij tegen Fernand de coiffeur, en die, heel zijn leven een dwazekloot geweest, stapt ook in de bus. De autobus rijdt, komt tot aan het Suikerpotstraatje, bij de Sint-Pietersbrug en daar komen d'r twee jonge gasten in witte overalls, en die zwaaiden met hun machinegeweer, machinegeweren die ze uit een Duitse auto hadden gepikt die verkeerd geparkeerd stond want er was een Duitse tank tegen gereden, en die twee jonge gasten zien een autobus aankomen vol met burgers die ook machinegeweren hadden en jong zijnde, vol courage maar onnozel, denken ze dat het

(Spade: waarmee Goossens bezig was in zijn moestuin! A.B.)

verklede Duitsers of vluchtende collaborateurs zijn en vlam, zij vlammen met hun machinegeweer in de hoop, met zijn tweeën tegen een autobus vol landverraders en de jongens in de autobus hadden de tijd niet om te reageren, zij waren allemaal vermassacreerd, en de enigen die in leven bleven waren Fernand de coiffeur en Emile de schoolmeester die zich direct op de grond van de bus hadden laten vallen, recht in de plassen bloed en de stront, want ik ben vergeten te vertellen dat ze in de autobus twee geiten mee hadden, om die nacht te braden, wat ze tegenwoordig barbecue noemen, en Fernand en Emile springen uit de autobus en schieten die twee jonge gasten dood want zij dachten dat het als Witte-Brigademannen verklede Duitsers waren. Ik zie ze, Fernand en Emile, schietende en vlammende naar die twee jonge gasten toe gaan en dan heeft Emile voor alle zekerheid de ene een nekschot gegeven en Fernand de coiffeur, zijn lader was leeg, de andere de kop ingeslagen met een spade, en ik sta in mijn tuin achter het kippenkot te beven want ik durfde niet in huis gaan en ik liet mij vallen tussen de rabarberbladeren, er was niemand op straat en het enige slachtoffer dat dan nog gevallen is en van wie de naam ook op het monument staat is mademoiselle Rita die aan haar venster kwam kijken...'

Goossens valt bewusteloos achterover in de kleurige kussens die eigenlijk in de fauteuil van de woonkamer horen. Een boerin slaat op zijn wang. De zoon knikt, al verzoend met zijn vaders dood. De andere boerin zegt in het Waals dat het niets is, laat hem met rust, en zij wrijft over zijn hand. Goossens wordt wakker. De boerinnen helpen hem overeind en schikken de kussens in zijn rug.

'Het moet in de zomer geweest zijn,' zegt Goossens.

'Dat heb je al gezegd, vader,' zegt de zoon en diens vrouw zegt, vergetende dat zij geen Vlaams verstaat, zegt: 'Hij gaat toch niet het ganse verhaal opnieuw beginnen. We zitten hier al een uur.'

'Ik zal zijn naam nooit noemen,' zegt Goossens, 'nooit.'

'Van wie, vader? Wie zijn naam?'

'Een van de Witte-Brigadejongens in de bus gaf op dat moment een verschrikkelijke schreeuw, en ik dacht nog dat het een van die twee geiten was die blèrde en op dat moment kwam de man wiens naam ik niet zal noemen op het dorpsplein, hij had een donkergroene loden jas aan en een geweer op de schouder,

want hij was een fervente en kundige jager, die vaak 's winters op everzwijnen ging jagen, zelfs met de secretaris-generaal van die tijd. Hij gaat recht naar Emile de schoolmeester en Fernand de coiffeur en ik zie ze samen babbelen, hij probeerde hen van iets te overtuigen, maar die twee stonden ook te trillen op hun benen met hun voeten in het bloed en de stront. Hij stapte de bus binnen. Wij horen één schot en de schreeuwende jongen was stil. Op dat moment horen wij een venster dat opengaat en mademoiselle Rita roept: 'Wat is er hier aan het gebeuren, mijnheer Schellen,' en hij zo rap als tellen richt zijn tweeloop en schiet haar in haar venster omver. Zij was niet direct dood. Zij heeft nog twee dagen geleefd, maar in de coma. Zij hebben haar toen een borst afgezet, terwijl zij in de coma lag. Waarom? Voor de wetenschap zeker. En in de gazetten stond dat dappere

(Is dat verhaal via de pers de wereld ingebracht door 'belgicist' en opportunist Schellen, die ineens als (september-) weerstander te boek wil staan? A.B.)

weerstanders op een overmacht van Duitsers van het 4e Leger van de Pantsers waren gestoten en wreedaardig uitgeroeid werden tot de laatste man. Hun namen staan op het monument. Elk jaar stonden Emile de schoolmeester en Fernand de coiffeur aan het monument, elk jaar met een medaille meer, zodat ze naar mekaar overhelden, niet anders konden dan in elkaars armen vallen en op een dag vernemen we dat Fernand een attaque heeft gekregen en d'r in is gebleven en dan doet ook Emile de boeken toe, keelkanker, twee pakjes zonder filter per dag.'

'En de man in de loden jas?'

'Ook nu niet. Ook niet op mijn sterfbed. Ik heb er veel van afgezien van die historie. Ik werd 's nachts wakker van de schreeuw die ik gaf. Mijn vrouw zaliger dacht dat ik aan het dromen was en dat ik bovenop Mariatje de buurvrouw lag in mijn droom.'

☆

Ian Richard Kyle **Paisley** (Armagh, 1926 – 2014) was een orthodox-protestantse Noord-Ierse dominee en politicus. Vanaf maart 2007 tot mei 2008 was hij eerste minister van Noord-Ierland.

In de jaren vijftig richtte hij Ulster Protestant Action op. Er heerste op dat moment grote werkloosheid in Noord-Ierland, en deze groepering maakte zich sterk voor protestantse arbeiders waar katholieke collegae een voorkeursbehandeling kregen. Paisley werd in 1970 gekozen als lid van het Lagerhuis en het jaar daarop begon hij de Democratische Unionistische Partij (DUP), tegenwoordig de grootste partij van Noord-Ierland. Daarnaast bleef hij zijn werk als predikant in de Free Presbyterian Church of Ulster uitoefenen.

Jarenlang was hij de luidruchtigste en onverzettelijkste tegenstander van verandering van de status quo in zijn land.
Hij meende dat het katholicisme een vloek is die moet worden bestreden.

Paisley was van 1979 tot 2004 lid van het Europees Parlement. Daar kwam hij in het nieuws in 1988, toen hij een toespraak van paus Johannes Paulus II verstoorde, de paus voor antichrist uitmaakte en de zaal werd uitgezet. Tot april 2010 was hij lid van het Britse Lagerhuis.

Paradigma: (lett.) voorbeeld, model. Het geheel van wetenschappelijke prestaties van voorgangers dat door onderzoekers op een bepaald gebied in de ontwikkeling van een wetenschap als maatgevend wordt beschouwd.

65

In het huis mijns vaders is een stinkende logeerkamer. Daarin bevindt zich op ongeregelde uren de acteur Grootaers die momenteel een scène voorbereidt waarin Pieter Breughel op de brandstapel staat en het volk toespreekt. Niet alleen de lichaamsgeluiden van de acteur maar ook een cultureel lawaai is hoorbaar, want Grootaers luistert thans naar een cassette waarop Dominee Paisley predikt. Grootaers bestudeert vooral de ademtechniek. Als Grootaers op de cadans van de prediker meeloeit is dat hinderlijk want ik moet dat vervloekte voorwoord schrijven op Spanoghe's oeuvre (hoe kreeg hij dat woord uit zijn bek!). Ik lees deze dagen dat oeuvre. Het regent vaak in zijn oeuvre. Het proletariaat is er deerlijk aan toe. De rijken zijn ongenadig en pervers. Het leven is één vraag. Moeder, waarom leven wij? Veel perspectief biedt de auteur niet. Waarom zou hij overigens? Verwaarloost de auteur het economisch paradigma? Ik vind van wel, maar wie ben ik? Ik ben de lul die een voorwoord moet schrijven.

'*Jules – Marie – Antoon Spanoghe werd geboren...*'

Ik geef het op.

'*Jules Spanoghe is de meest merkwaardige auteur van ons land.*' Met merkwaardig kan je alle kanten uit.

Wie zal dit ooit lezen? Het ongedurig onkruid dat aanzienlijk liever Marty Wilde and the Wildcats hoort?

Het loeiend gepreek boven mijn hoofd gaat over in een regelmatig beschaafd gesnurk.

'*Tussen de vele talenten van de laatste decennia is dat van J. Spanoghe het, het, het meest verwonderlijke. Sommige bladzijden in zijn oeuvre blijven de lezer achtervolgen als een kwade droom.*'

Ik herlees dit drie keer. Klaar is Kees.

Claire heeft zich naakt gewoeld. Ik fluister haar toe: 'Wie is die geile meid die de hele liberale partij mij benijdt?' Zij zucht zeer diep, rekt zich uit, duidelijk bevredigd.

☆

Marty **Wilde** (1939) is een Engelse zanger en liedjesschrijver. Hij behoorde tot de eerste generatie popsterren die de Amerikaanse rock ‘n roll naar de kroon stak.

Vanaf het midden van 1958 tot eind 1959 was Wilde een van de leidende Engelse rock ‘n roll zangers, samen met Tommy Steele en Cliff Richard.
Wilde's begeleidingsgroep heette the **Wildcats**.

Populaire hit: *Do you wonna dance.*

66

Annapurna: bergmassief in de Nepalese Himalaya, 8091 meter hoog.

Caroline wachtte voor de deur met de zware zwarte spijkers van het museum, in de schaduw van een magnolia. Haar benen waren ongevoelig. Zij begreep niet wat er fout was gegaan. Zij was meteen gekomen toen Axel het haar vroeg in de radio. Het had haar drieduizend frank gekost.

Eerst was zij (men weet nooit met romantische figuren als Axel) naar café De Maan gereden omdat zij daar elkaar voor het eerst gezien hadden. 'Dag Caroline,' had hij gezegd en haar verse verloofde Just had haar naar voren geduwd en toen kon zij niet anders dan hem kussen.

Ik bevries. Mijn tenen. De Annapurna.

Wat een onhebbelijke taxichauffeur was dat toch geweest.

'Madame, dat zal u een schoon centje kosten, want het is algauw een kilometer of honderd.'

'Wat kan u dat verrotten?'

'Madame, moet ik hier op u wachten?'

'Laat uw teller maar doorlopen.'

'Madame, dan kan ik hier een hele nacht wachten.'

'Wat dan nog,' had ze gekrijst, 'ik heb geld genoeg!'

Maar toen zij gewacht hadden, elk op hun terrein, hij, die domme vlerk met zijn paardenstaartje, lekker warm in zijn auto met de kilometerteller, en zij trappelend van de kou voor de deur van het museum, toen bleek dat ze niet genoeg geld had. Zij joeg hem weg. Hij schreeuwde: 'Slet! Ik vind je nog wel!' Maar was toch weggereden. Beter een vogel van drieduizend frank in de hand...

Zij had natuurlijk ook... in natura... een knuffel, een snelle ruk, achterin de taxi met de hakken op de rugleuningen.

Caroline barstte in lachen uit. Stel je voor dat net als de taxichauffeur in haar drong het voorwerp van haar aanbidding, de geliefde voor wie zij alle hindernissen nam, alle verdachtmakingen trotseerde, er aankwam.

Nu stond ze te bevriezen voor het bakstenen slot waarover haar Axel heerste, waar hij de geschilderde stille getuigen, vlekken en gezichten, landschappen en sterrenbeelden, duin en zee, beheerde.

Zij bad. Onze Lieve Vrouw, laat hem gauw komen. Jij hebt ook ellende gehad. Maar met een kind.

Zij zei hardop: 'Onze Lieve Vrouw, ik bevries, mijn benen, die dunne, fragiele stelten kraken, als een bevroren bast, maar u weet toch wat het is, als men bemint is het voor het leven, nee? voor de lever' (en zong hardop) 'voor de armen als voor de rijken en voor de darmen, om weg te kwijnen in helse pijnen als de zwijnen.'

Benen van marmer heb ik. Nee, marmer neemt lichaamswarmte op. O, waarom heb je mij voor vanavond ontboden? Ik zat zo gezellig in mijn slaapkamer te zitten, de koude

César Franck: zie pag. 203 - 204.

was buiten toen ik je in Radio Brussel, die altijd aanstaat als Just er niet is, hoorde, eerst als een grondtoon onder alle spelletjes en symfonieën en rock-'n-roll, onder het eentonige nieuws over stervende kinderen, en dwars door de afremmende, schadelijke, vernietigende golven heen, je hoorde, en je warme doorrookte stem deed de ijsbloemen aan het raam smelten, en de stem kwam steeds nader en César Franck ebde weg en je fluisterde: 'Caroline, ik ben het,' en de stem werd preciezer, 'hoor je me? Ik kan niet langer de boel verneuken en verzieken, ik moet het uitspreken, ik wil dat je onmiddellijk naar me komt, je hebt nog de tijd voor je lipstick, je eyeliner, je poederkwastje,' en ik zei: 'Hou jij nu maar je mond, want ik kom eraan, ik had het allang besloten voor jij eindelijk de mannenmoed opbracht om me te roepen,' en de stem zei ook nog: 'Vergeet je condomen niet, zij liggen in het rechterkastje.' En nu is het te laat. De kou maakt zich nu meester van gewrichten, ingewanden, zij voelt een warme streep die als met een vetpotlood getekend langs haar dijen loopt, de streep verandert in lauwte en dan in de nu vertrouwde bijtende kou. Ik haal het niet. Het is te laat. Zij glijdt. Bevries ik? Zij blijft glijden op een bevroren vijver.

☆

(*De paarse hoerekousen zullen weer verschijnen in de novelle* Het laatste Bed*, waar Emily ze draagt in de foyer van hotel* Luxor*, en waarvan ze zegt: "kosten noch moeite gespaard." Hier zegt Caroline even later: "Ik heb ze voor mijn held gekocht. Mijn held op sokken." A.B.*)

Tettenzot: gek op vrouwenborsten.

67

Goossens vindt haar uitgestald, uitgerekt op het bakstenen trapje dat naar het secretariaat leidt.

'Maar madame toch,' brengt hij uit en denkt meteen dat onze conservator moet uitkijken, wat is er met hem tegenwoordig?

Deze publieke uitdaging, deze dame met paarse hoerenkousen aan en een halve tiet bloot, in dit weer, het is de goden van het Ministerie tarten. Zij beweegt. 'Allee, madame, heft uw gat op.'

Waarop zij hem omhelst, haar kille lippen kussen de met rijp beklede rafels van zijn sjaal en zuigen zich vast in zijn nek. Zij blijft op haar twee benen staan, dat is al iets. Zij wiegt maar blijft ter plekke bevroren staan op die ijle schoentjes voor een gala in warme streken. Zij lijkt glazen onbreekbare oogballen te hebben die hem zullen achtervolgen, als de Here Jezus op sommige ansichtkaarten. Zij steekt bedrukt de top van haar tong uit, een met poedersuiker bestrooide aardbei. 'Ah, de goede veerman,' zegt zij moeizaam. 'Fffeerman! Mijn minnaar wil niet naar mij omkijken. Hij roept mij en als ik kom loopt hij weg.'

Goossens hijst haar op zijn fiets.

Is het geen mirakel, diezelfde Goossens die op apegapen lag, die zijn zoon wilde laten genieten van zijn dood, de saga van de weerstand vertelde als zijn laatste daad op aarde, rijdt hier nu als een jongeling. (Als toen hij Annie op de fiets naar het Stedelijk Zwembad bracht, Annie die bazelde, zich tegen hem aan wreef, de stouterd uit de vierde klas, en aan de fietsbuis voelde, eraan en ernaast en schreeuwde: 'O, nog een buis!' en spartelde om hem met haar van de fiets te doen vallen, zo zot was zij van mij, mijn Annie, mijn moeilijke mooie miserie, alle jongens van de klas gaapten, joelden: 'Hé, Goossens, tettenzot!')

Hun beider adem één wolkje. Zij ontdooit niet. Het kost hem meer moeite om haar van de fiets te krijgen dan haar er op te zetten. Hij legt haar schuin tegen de gevel van zijn huis, zegent de dag dat zijn zoon terug vertrok naar de Waalse akkers.

Hij neemt haar in zijn armen, zij is lichter dan hij verwacht had (of heb ik de kracht van de aanbidding?) en dan ligt zij voor zijn gaskachel waar zijn winterkleren voor hangen aan een ijzeren draad, holle gestalten, en dan ontdooien haar kleren, de glans van de kristallen op haar huid dooft, haar haar verdoft, ook haar gezicht dat in de helse mist strak gespannen was van de kou wordt aangetast. Haar gewrichten komen los.

'Je hebt mijn leven gered,' zegt zij alsof zij het nu pas beseft.

'Wil je iets eten?'

'Nee, ik wil je danken.'

'Gelukkig dat ik er vroeg bij was vanmorgen.'

'Dan had iemand anders mij gevonden.'

'Je lag er ook maar raar bij met die rare kousen.'

Zij tilt haar jurk op, de dijen, parelwit, zijn geperst in de kousen.

'Ik heb ze voor mijn held gekocht. Mijn held op sokken.'

Zij trekt de jurk nog verder op. Een frullerig satijn-en-kanten klam broekje waardoorheen zwart krullend haar zichtbaar is.

‘Het is dat ik naar het museum moet, madame Caroline.’

Zij zit op de tafel, wiegt met haar benen, strekt één been in de lucht, dan het andere, zij doet oefeningen zoals op de Engelse Teevee de jonge meiden in het strak satijn.

‘Ik ben je eeuwig dankbaar,’ zegt zij, haar gezicht nu gefronst met gesperde neusvleugels, terwijl zij achterover ligt en haar beide benen spreidt en ook achterover gooit, zodat haar knieën haar roze oren raken. Het broekje is klam, doorzichtiger dan daarnet. Als je dat nog een broekje kunt noemen tegenwoordig.

‘Het is dat ik misschien te laat op mijn werk zal komen, madame Caroline.’

‘Vind je dit niet mooi?’ Zij blijft in de pose, bloed stijgt naar haar gezicht.

‘Het is niet een kwestie van mooi of niet mooi, ik zou niet willen dat de directeur mij zoekt. Maar het moet gezegd worden, je bent zeer lenig. Je zou zo in een circus kunnen optreden. D’r zou veel volk komen kijken.’

‘Haar kont was zo schoon vol wit dat ik er een beetje benauwd voor was,’ beschreef Goossens het later aan Axel, toen Axel in het ziekenhuis lag. ‘Vooral daar ze waarschijnlijk dacht dat ik er mijn wortel in zou steken, maar madame Caroline

weet weinig van de wereld af, op mijn ouderdom hebt ge daar tijd voor nodig. Niet dat ge drie weken op voorhand moet telefoneren maar d’r moet een beetje preparatie bij zijn.’

‘En hoe ging het verder!’ vroeg Axel en Goossens was opgetogen dat zijn directeur op zijn ziekbed weer belangstelling toonde voor de zottigheden van het leven.

‘Verder? Zij kwam van de tafel, zij trok haar kleren uit, gooide ze op de grond. Zij deed zelfs de strik uit haar haar en de ring van haar vinger. Zij ging naar mijn brits en lag daar. Ik zeg: Madame Caroline, jij bent vast ooit bij de nudisten geweest.’

‘Hoe kan je het raden, Goossens?’ zei zij.

Toen kwam de verpleegster binnen om Axel te wassen.

☆

Het **fronton** is in de bouwkunde de bekroning van een gevel, venster of ingang in driehoeks- of segmentvorm.

In de klassieke Griekse en Romeinse bouwkunst werd het fronton vaak in de voorgevel gebruikt om de ingangspartij te benadrukken. Vanaf de 16e eeuw maakte het fronton een comeback bij gebouwen opgetrokken in renaissancestijl, later ook bij barokke, classicistische, neoclassicistische en eclectische bouwwerken.

(Er is dus een p le in. Tegenover elkaar aan het plein liggen Het Vagevuur en de Sint-Jacobskerk !! A.B.)

Pastis is een aperitief op basis van steranijs, zoethout en kruidenextracten, dat met name in Frankrijk populair werd na het verbod op absint. Het alcoholpercentage ligt tussen de 40% en 45%. Voor consumptie wordt er koud water aan toegevoegd, waarbij de karakteristieke troebeling ontstaat.

Het Provençaalse woord pastis betekent zoiets als mengsel. De kruiden van het land zijn vermengd met de kruiden en specerijen uit het Oosten (zoethout, anijs).

Verwante anijsdranken uit het Middellandse Zeegebied zijn sambuca (Italië), ouzo (Griekenland), raki (Turkije) en arak (Libanon, Syrië).

Alcoholische anijsdranken vinden hun oorsprong in een ver, al meer dan 7000 jaar, verleden.

Pink Floyd was een Engelse rockband die internationale erkenning kreeg voor zijn psychedelische rockmuziek. De groep evolueerde tot pioniers van de progressieve rock en symfonische muziek en werd bekend door filosofische songteksten, klassieke rockcomposities, experimenten met geluid, grafisch en artistiek vernieuwende hoesontwerpen en niet in de laatste plaats door vele spectaculaire live-concerten.

68

Het Vagevuur heeft een pittoreske gevel. Boven de deur is een fronton met een gans, eraan herinnerend dat onze stad ooit de grootste ganzenmarkt van het Westen had in de Renaissance. De twee gebrandschilderde raampjes dateren uit de zestiende eeuw. Verder kunt u ook nog in de gevel afwisselende lagen baksteen en witte zandsteen bewonderen. Op de drempel in blauw arduin (of is arduin altijd blauw?) staat Heini en denkt aan de achttien maanden die hem scheiden van zijn afscheid. Adieu, dolle nimfen, bodybuilders, schichtige klerken, opgewekte twijfelaars, Heini zal u niet meer bedienen tot de dageraad. Op het plein waar u een blik werpt op de gevel van Sint-Jacobs, waar de geest van de contrareformatie tastbaar tot uiting komt met zijn geïnspireerde maar toch in wezen onvervreemdbaar Vlaamse barokstijl, spelen de kinderen Roeanda. Zij sterven uitgehongerd bedelend om brood, dalen als helikopters, worden spastisch neergekogeld. Een meisje speelt voor arts die een injectie geeft, een ander is een non die een stervende een kruisje op het voorhoofd drukt. Mitrailleurvuur weerklinkt uit alle monden. Wat Heini uit zijn kroeg heeft gejaagd is notaris Geerts die zich aan het bedrinken is met pastis. Heini kan niet tegen de anijsgeur en ook niet tegen klagerige notarissen. Hij verkiest de geur van de rotte planken in het kanaal. Af en toe bereikt de stem van notaris Geerts hem. ‘Het zou toch niet mogen kunnen dat Dion me vergeten is. Hij is nooit eerder te laat gekomen, toch geen vijf kwartier, die jongen is dezelfde niet meer, het is dat ik hem gaarne zie, maar ik vind dat hij de laatste tijd zo kan zeveren en zagen en zeuren. ’t Is zo jammer, want wij kunnen het goed met elkaar vinden. En hij is mooi. Als hij treurt is ’t precies Onze Lieve Heer aan zijn kruis. Hij treurt omdat ze hem over de grens zullen zetten. Maar wat kunt ge daar aan doen? Het reglement is ’t reglement.’ Op dat ogenblik, en dat kan notaris Geerts in de verste verte niet bevroeden, rijdt Dion in de BMW, 12 cilinders, van de gouverneur van onze provincie rond in de stad. Hij wordt gesignaleerd, zoevend door de rode lichten, bij de Handelshogeschool, nauwelijks uitwijkend voor een vrachtwagen langs de Vaart, in de zeventiende eeuw gegraven om de brouwers van goed water te voorzien. Getuigen menen later dat hij aan de Vleeshouwersdijk een hartaanval heeft gekregen of een hersenbloeding, hij schiet direct recht in volle versnelling naar het Monument van de Bevrijding waar zich oorlogsfeiten hebben voorgedaan. De schok, schreef *De Nieuwe Gazet*, was vernietigend. De chauffeur, een Griek, Dionysis Solomos, ingedeukt zoals de motorkap, in een accordeon. Glas alom. Een flink stuk van het monument, nochtans in pure blauwe steen, naar de kloten. Zoals gezegd, de chauffeur, die Griek, aan frietjes. Een kwart van zijn hoofd onvindbaar, de remsporen duiden aan dat er geen remsporen zijn. De chauffeur, die Griek? Ach, laten we erover zwijgen. Desastreus. Uren files.

De vraag is: waarom? Ach, moeder, waarom leven wij, waarom lopen de pinguïns zo komiek, waarom is mijn pilsje nu zo lauw? Zet gauw de *Pink Floyd* op.

☆

David Gilmour, Nick Mason, Syd Barrett, Roger Waters en Richard Wright

Als een van de meest succesvolle en invloedrijke bands in de rockmuziek verkocht Pink Floyd wereldwijd meer dan 300 miljoen albums. Syd Barrett, Roger Waters en het latere bandlid David Gilmour kenden elkaar van school in Cambridge, terwijl de overige leden Mason en Wright samen met Roger Waters architectuur studeerden aan het Polytechnic in Regent Street in Londen.

Pink Floyd had in de late jaren 60 aanvankelijk bescheiden succes als een psychedelische band die destijds nog geleid werd door Syd Barrett. Barretts toenemende onbetrouwbaarheid en zijn moeizame gedrag dwongen de overige bandleden om een nieuwe gitarist en leadzanger toe te voegen. Dat werd David Gilmour, die Syd Barrett later helemaal zou vervangen. Na het vertrek van Barrett werd zanger en basgitarist Roger Waters langzaamaan bandleider en de belangrijkste songwriter. Dit leidde tot enkele wereldwijd bekende albums zoals *The Dark Side of the Moon* (1973), *Wish You Were Here* (1975), *Animals* (1977) en *The Wall* (1979). Tijdens de opnames voor *The Wall* ontstonden de eerste scheurtjes in de groep.

69

Er was een zeer summier aangegeven omleiding, waarop Axel uiteraard de verkeerde kant uit reed op de autosnelweg. Omdat het regende durfde hij niet te snel te rijden. Waarom was hij toch altijd zo gehaast? Iedereen kwam altijd te laat zonder wroeging. Hij was ook zenuwachtig omdat Spanoghe hem zo uitdrukkelijk had gevraagd op tijd te komen. Uitgerekend vandaag was er een ongeluk bij de brug, een file van honderd stilstaande auto's. Hij ving op dat men tegen het Monument van de Bevrijding was opgereden, al dan niet expres.

'O, het is niet waar! Is het echt klaar?' had Spanoghe in de telefoon geroepen en tegen Mireille had hij geschreeuwd: 'Het voorwoord is af. Wat zeg je? Ik zal het hem vertellen. Onze Mireille zegt: Eindelijk iemand die van zijn woord is. En zorg ervoor dat je op tijd bent, ik heb precies drie kwartier vrij voor ons, en dan een belangrijke vergadering.'

Natuurlijk vond hij de Van Eeghenstraat niet, de inboorlingen spraken elkaar tegen, zeiden 'Links afslaan,' terwijl ze met de rechterarm wezen.

Toen hij aanbelde was hij precies anderhalf uur te laat. Mireille Spanoghe deed snel open alsof zij in de gang had klaargestaan. 'Je bent veel en veel te laat,' zei ze grimmig. 'Geef dat hier,' zij rukte aan de plastic tas waarin Axel zijn tekst geborgen had. Zij grijnsde als de heks in een tekenfilm. Hoe vreemd! Axel had geen verklaring voor haar gedrag; hij had haar, Spanoghe's vrouw en muze en boekhoudster nooit iets kwaads gedaan, hij kende het hele mens niet, hij had haar een paar keer ontmoet in zijn vroeger leven, het leven met Roberte. Zij bleef aan de plastic zak pulken. Hij dacht haar een dreun te geven toen een deur op de gang openging en hij het geluid van een voetbalwedstrijd hoorde. Een schichtige kalende man riep met een basstem die niet bij zijn figuur paste: 'Mireille, ik ga even mijn patatjes afgieten.'

'Doe dat jongen,' zei Mireille moederlijk en snauwde meteen naar Axel. 'Je had kunnen telefoneren. Jules heeft de hele tijd op jou zitten wachten. Hij heeft andere dingen te doen dan op jou te wachten.'

'Ik kon niet bellen. D'r was een ongeluk aan de autostrade.'

'Ja dat kennen we.'

De schichtige man verscheen weer. Axel herkende hem van de tijd van het tijdschrift *Spiraal*, de man was tandarts en essayist. Hij plette zijn kortgeknipte kuif plat. 'God,' zei hij.

'Pardon?'

'God! Dat ik jou mag terugzien na al die tijd en bij onze kameraad Jules dan nog. En Jules zegt hier niets van.'

'Mijnheer Den Dooven gaat meteen weg,' zei Mireille.

'Ik moet even gaan zitten,' zei Axel, en hij liet zich zakken op een middeleeuws aandoende kist.

'Ja, natuurlijk,' zei de tandarts, 'met jouw postuur. Hoeveel weeg je nu?'

Daarop wenste Axel niet te antwoorden. Er werd een goal gemaakt in de kamer

Spiraal: zie pag. 201 - 202. Axel was twintig jaar geleden redacteur van *Spiraal*.

ernaast. Of het gebrul kondigde het einde van de match aan. Jules Spanoghe kwam in de gang, zag Axel, draaide zich om en ging naar het toilet. Toen hij zich weer vertoonde wenkte hij Axel. In de kamer stond een honderdtal cactussen. Totems. Stronken van oude vijgenbomen. Ceramiek uit Midden-Amerika. De splinters en spatten zon in de regen flitsten over het koperensemble van potten en lepels. Vergelende psychedelische posters. Schilderijen, voorstellende geknakte personen van ongedefinieerd geslacht op de rug gezien in vaalblauwe tinten. Daartussen zat een gezelschap dat als op afspraak hatelijke blikken naar Axel wierp. In het bijzonder een tengere vrouw met diep in hun kassen liggende ogen, vlassig haar en een trui die valse borsten liet vermoeden. Axel werd niet voorgesteld, glimlachte in het vage.

'Wat kom je hier eigenlijk doen?' vroeg Spanoghe. Er viel een ongemakkelijke stilte.

'De tekst brengen.'

'Welke tekst ook weer.'

'Waar ik je over gebeld heb,' zei Axel verbaasd. Hij haalde een mapje tevoorschijn met op de omslag gecalligrafeerd: Jules Spanoghe, een wereldbeeld, voorwoord door Dirk van Munster.

'Zozo,' deed Spanoghe ook verbaasd. 'Bedankt, Axel.' Hij gooide de map nonchalant op een Noord-afrikaans tafeltje van geslagen koper.

'Het is de bedoeling dat je het leest,' zei Axel.

De map met Axels tekst gleed samen met een pakje speelkaarten en een aantal tijdschriften, voornamelijk *Playboys*, van het bijzettafeltje op de grond van bordeaux-tegeltjes. Toen niemand van plan leek om het gladde mapje op te rapen pakte Axel het op, tegelijkertijd met een brochure getiteld: Het reglement van de Michelin-prijs van de Stad Dendermonde.

'Geef dit hier,' zei Spanoghe. 'Beste Axel, ik wil je niet langer ophouden. Bedankt voor die... eh... tekst over mij. Je had je de moeite kunnen besparen.'

'Hoezo?' Axel geloofde zijn oren niet.

'Ach, je moet je kostbare tijd niet verspillen aan mijn oeuvre. Ik doe niet mee aan literaire spelletjes, dat wist je toch.'

'Je zou het toch moeten nakijken, of er geen fouten in mijn inleiding staan.'

'Als ik er tijd voor vind, doe ik het zeker. Maar Amnesty International vergt veel van mij tegenwoordig. Mireille, wil jij even meegaan met Axel tot aan de deur. Dan kunnen wij verder werken, er zijn belangrijker dingen dan literatuur.'

'Klootzak,' zei Axel. 'Achteroog. Impotente blaaskaak. Apotheker.'

'Gij zijt wel heel nerveus,' zei een jongeman met kuthaar op zijn hoofd.

'Adieu, viezerik,' zei Axel tot Jules Spanoghe die zijn schouders optrok. Een reuzenpapegaai die in een goud gespoten kooi tussen twee Indische lingams zat bootste meteen trefzeker Axels stem na. 'Adieu, viezerik.'

Axel liep met korte pasjes naar zijn auto.

Het regende stilletjes. Echt Spanoghe-weer.

Playboy is een erotisch getint tijdschrift, vooral bedoeld voor heteroseksuele mannen, opgericht in 1953 door Hugh Hefner. De inhoud bestaat uit een aantal portretseries van blote vrouwen, met als klapstuk de 'playmate van de maand', met daartussen ook interviews met bekende personen en politieke of culturele analyses. Van het blad bestaan edities in diverse talen, waaronder het Nederlands.
Het eerste nummer van het blad had Marilyn Monroe op de omslag (en op de middenpagina). Het bloot is altijd meer erotisch dan pornografisch geweest, 'harde' seks (afbeeldingen van penetratie of fellatio) zal men in het blad niet vinden. De oplage is, wellicht door de gemakkelijke toegang tot seks en erotische afbeeldingen op het internet, sinds de hoogtijdagen zeer sterk teruggelopen.

De naam van het blad verwijst naar de playboy: een man die zich beweegt in de jetset, veel achter de vrouwen aanzit en meestal kortstondige verhoudingen heeft.

De Nederlandse versie bestaat sinds oktober 1982. De Belgische versie bestaat sinds mei 1983.

Achteroog: achterbaks oog. Oog dat van achteren kijkt.

Apotheker: iemand die stiekem eerst voor zichzelf zorgt?

Lingam: mannelijk geslachtsorgaan als voorwerp van verering bij de Hindoes.

☆

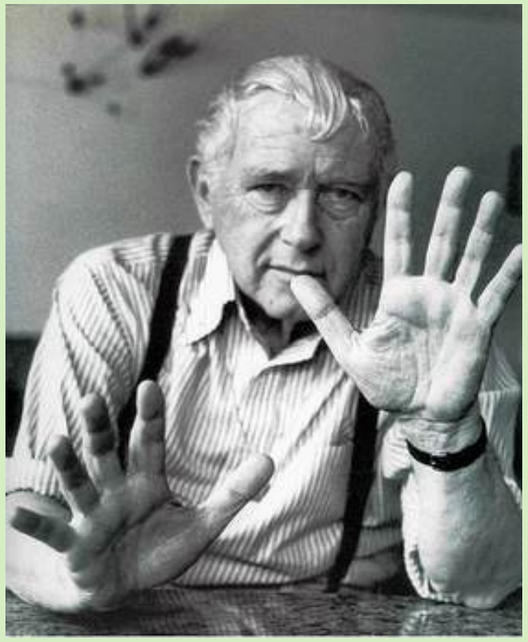
Een lingam is een mannelijk geslachtsorgaan als voorwerp van verering bij de Hindoes. Het heeft de vorm van een kleine pilaar of zuil, dat de scheppingskracht van de god Shiva representeert. Lingams zijn bijna altijd van steen.

Tijdens een ritueel wordt melk of water over de lingam gegoten. Vervolgens worden er bloemen op gelegd.

Veel lingams hebben een yoni, dit is een bekken onder de lingam waarin de geofferde vloeistoffen worden opgevangen.
De yoni representeert de vrouwelijke kant van de voortplantingsdaad, de lingam de mannelijke.

Marcel Lajos **Breuer** (Pécs, 1902 - New York, 1981) bijgenaamd ‘Mister Design’, was een Amerikaanse architect, meubelontwerper en interieurarchitect van Hongaarse afkomst.

In 1920 startte Breuer aan het Bauhaus als leerling op de timmermansafdeling. In 1921 ontwierp hij de Afrikaanse stoel en in het daarop volgende jaar, 1922, de houten lattenstoel. Deze laatste stoel wordt beschouwd als een van de belangrijkste producten van het Bauhaus. In 1923 was hij betrokken bij de inrichting van het experimentele huis Haus am Horn, dat ontwikkeld was voor de Bauhaus-tentoonstelling van dat jaar. Hij ontwierp en maakte enkele meubels voor de woonkamer en de slaapkamer, waaronder de kaptafel waarmee hij in 1924 afstudeerde. De meeste meubels, die Breuer tussen 1921 en 1925 ontwierp tonen een geestelijke verwantschap met het werk van de Nederlandse meubelmaker Gerrit Rietveld.

In 1925 produceerde hij zijn eerste stalen-buismeubel: de Wassily-stoel of B3-stoel.
In 1935 vertrok Breuer vanwege zijn Joodse afkomst noodgedwongen naar Londen.
In 1937, vestigde Breuer zich definitief in de Verenigde Staten. Hij werd hoogleraar aan de School of Design van de Harvard-universiteit.

De kleur van Drs. Bouillons ros haar, van zijn wimpers en wenkbrauwen, is verder niet in de natuur te vinden. Sommige Chinese restaurants hebben die kleur. Die kleur heeft Drs. Bouillons karakter gestaald. Van zijn bittere kindsheid af.

‘Hé, rosse, uw haar staat in brand.’

‘Hé, is ’t waar dat een rosse stinkt als het regent?’

Hij komt het museum binnen als een veroveraar, een halve meter achter hem stapt onze Schepen van Cultuur. Goossens doet de deur voor hen open. Goossens heeft zijn witte handschoenen aan. Niet omdat de Schepen op bezoek komt, nee, maar omdat er Franse toeristen verwacht worden vanmiddag en die Fransen hebben de gewoonte om Jan en alleman te pas en te onpas een hand te geven en een mens weet nooit waar die hand aan gezeten heeft, is ’t niet waar, mijnheer de Schepen?

Drs. Bouillon installeert zich in een van de rieten stoelen die Schellen zelf ontworpen heeft. (De Vlaamse Marcel Breuer werd hij soms genoemd.) De Schepen zit in Axels stoel en Axel zit op de rand van de leren Barcelona-stoel van Le Corbusier.

‘Axel,’ zegt Drs. Bouillon, ‘hoe lang kennen wij elkaar? Dat zal toch al gauw een jaar of vijftien zijn, ik was nog geen directeur van de Normaalschool en jij schreef gedichten, zolang is het geleden. Nu, wat is de vraag die gerezen is bij de Schepen hier aanwezig, bij mij, bij de tientallen, wat zeg ik, de honderdtallen die u als dichter op handen droegen...’

‘Van één bundel verkocht ik tachtig exemplaren.’

‘Niet smalend doen, Den Dooven. Niet met mij. Daarvoor zijn we te goede kameraden, daarvoor is er te veel water naar de zee gevloeid. Honderdtallen vrienden en kennissen heb je, en zeker nu, de laatste tijd wordt er eindelijk recht gedaan aan uw talent dat, onder ons gezeid en gezwegen, toch veel te danken heeft gehad aan de steun van onzentwege. Je zegt wel: tachtig exemplaren verkocht, maar dankzij ons kocht men bij ’t Ministerie toch een beetje meer dan tachtig exemplaren. Juist? Juist! Want vanaf het begin ben jij tot onze familie gerekend, bij ons gekweekt en gefatsoeneerd. De vraag die gesteld moet worden in alle openheid is: Is Axel den Dooven, alom bekend voor zijn verkenningen op ’t gebied van de dichtkunst ook bereid om met zijn naakte, desnoods vuile voeten, in het menselijk bedrijf, desnoods in het menselijk moeras te staan?’

‘Vuile voeten? Ik?’

‘Onze Bouillon haalt zijn metaforen soms door elkaar,’ zei de Schepen.

‘Leon, val me niet meer in de rede. – Luister, Axel, wij zetten ons in, niet voor ons eigen welzijn, om macht of geld of eer, maar voor de gemeenschap. En mijn vraag is: ben je nog altijd van ons, bij ons? Geef mij je hand.’

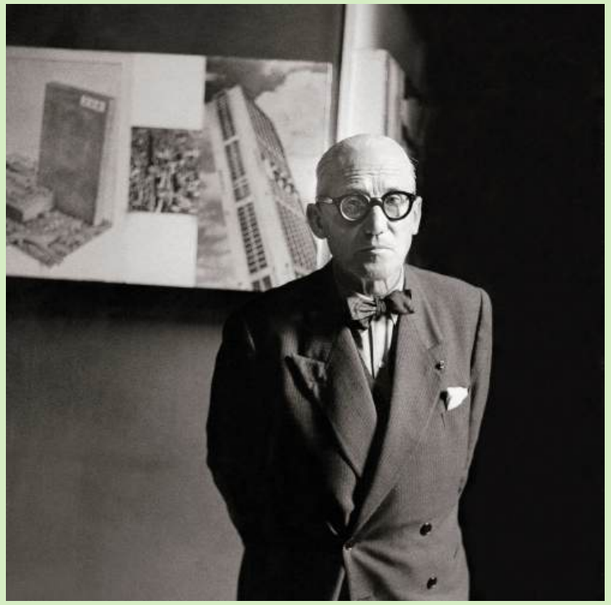
Drs. Bouillon drukte Axels hand en liet haar los.

‘Voilà. Meer hoeft niet gezegd te worden. Het is volbracht.’

Axel vroeg zich af wat er volbracht was. Ik word seniel, ik tast te veel in het duister. Die handdruk, was die nu van een vrijmetselaar? Had ik zijn handpalm moeten kietelen?

Breuer werkte vanuit Cambridge intensief samen met Walter Gropius. Zij ontwierpen gezamenlijk enkele privévertrekken, waaronder het huis van Gropius zelf, en in 1939 het paviljoen van Pennsylvania op de Wereldtentoonstelling van New York.

Le Corbusier, (1887 – 1965) was een Zwitsers-Frans architect en stedenbouwkundige. Zijn betekenis en invloed voor het nieuwe bouwen en de internationale stijl waren zo groot dat hij soms de 'architect van de 20e eeuw' wordt genoemd. Zijn werk oogstte veel lof, maar ook veel kritiek. Critici zien hem verantwoordelijk voor de dood van de architectuur en de ziellоosheid van de moderne stedenbouw, terwijl architecten en kunstkenners zijn genialiteit vergelijken met die van Michelangelo of Picasso.

Omstreeks 1930 was Le Corbusier uitgegroeid tot een internationaal bekende architect, vooral dankzij het indringende en strijdbare karakter van zijn publicaties, die elkaar in hoog tempo opvolgden. Ze spraken een groot publiek aan en raakten kennelijk de juiste snaar, in een tijdperk waarin, in tal van landen, architecten vorm probeerden te geven aan de moderne architectuur van de twintigste eeuw.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was Le Corbusier stadsplanner voor het Vichy-regime. Hij was in deze periode een overtuigd antisemiet met openlijke sympathieën voor het Franse en Duitse fascisme. Na de oorlog was hiervan echter weinig meer te bemerken.

Begin jaren vijftig publiceerde hij het eerste deel van zijn boek over de Modulor, die als thema 'goddelijke verhoudingen' had. De modulor is een antropometrische schaal van architectonische proporties. De term komt van het Franse moduler, proportioneren.

De modulor op een Zwitserse herdenkingsmunt uit 1987

De Schepen haalde een papier tevoorschijn, vouwde het open. ‘Als je hier je handtekening zou willen...’

‘Pardon,’ zei Drs. Bouillon. ‘Pardon, Leon, doe dat papier onmiddellijk weg. Beledig ons niet, Axel en mij. Papier betekent niks. Het gaat hier om het woord, het gegeven woord.’

Hij griste het papier uit de hand van het Openbaar Ambt, verfrommelde het, gooide de prop in de papiermand.

‘Voilà.’

‘Toch zal je mij ietsje nader moeten toelichten wat...’

‘Het is simpel. Wij beschouwen je als een vrijbuiter, iemand die zich niet laat leiden door miezerige belangen, en de bedoeling is dat jij onomwonden verklaart dat je ons zult duwen.’

Duwen. Duwen aan de schommel, het meisje kwakte eraf in het park, korreltjes grijs grint in haar gezicht. Duwen in de rij met de skeletten in Afrika. Duwen van een klip van Dover, van de krijtrots in de smaragden kolken.

‘Lijstduwer,’ zei Axel, ‘ik ben nog nooit...’

‘Precies,’ riep Drs. Bouillon, hij sprong uit de rieten stoel en stapte driftig rond. ‘Nog nooit, zeg je en daarmee zeg je duidelijk: nooit van zijn leven tot nog toe heb ik er behoefte aan gehad om mij te bemoeien met het gore kluwen van compromis
en gescharrel en dienstbewijzen...’

‘Het vervelende is...’ zei Axel en zocht in een lappenmand naar kleurige leugens, lapjes voor het bloeden. ‘dat ik al lid ben van de G.A.P.’

Drs. Bouillon stopte bij het beeld van Schellen dat in de jaren dertig schandaal had verwekt in ons stadje en dat later een valse kopie van Brancusi’s Kus bleek te zijn.

‘Maar dat zijn communisten,’ zei Drs. Bouillon. ‘Is dit algemeen bekend, dat je daar lid van bent? In kleine kring? Maar mijn beste Axel, waarom hebben wij daar nooit iets over vernomen? Want je staat niet op de lijsten. Als je d’r op gestaan had, had ik het geweten. Ik heb mijn bronnen.’

Hij stond vlak voor Axel.

‘*Tu quoque, mijn zoon*? Maar Axel, dit kan je toch niet menen. Trotski, Mandel, dat is voorbij, uit, om nooit meer terug te komen. Ben je een werkzaam lid? Serieus? Ons niet voor de gek houden, hè, want dat zou kunnen zeer doen, zeer veel zeer.’

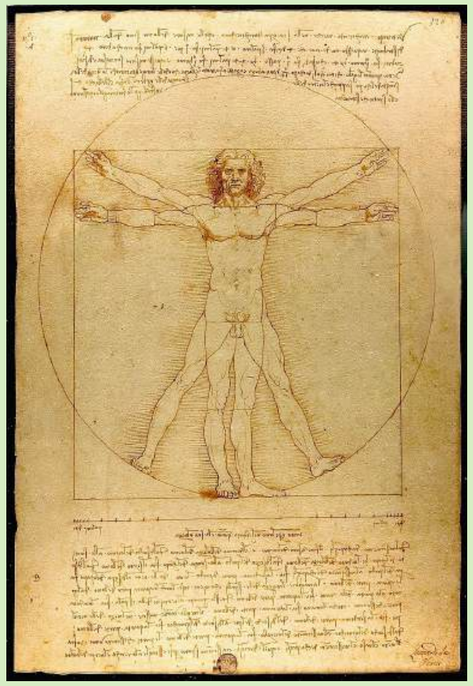
‘Het was een grapje.’

‘Godverdomme. We zijn d’r lelijk ingetrapt, hè, mijnheer de Schepen? Nondedju, zo met onze ballen spelen! Axel, nu ken ik je weer. Wel, nu we een goeie lol gehoord hebben, iets ernstigs.’

‘Ik ben toch wel geschrokken,’ zei de Schepen.

‘Nu, Axel, je zult van elke verantwoordelijkheid ontlast worden. Je staat op een niet verkiesbare plaats, dus kan er je niks gebeuren. Je dient ons – zoals Jan van Eyck het zo mooi zei: Ick Dien – als een soort boegbeeld. Boegbeeld, recht door zee. En ons schip is

Het doel van de modulor is een wiskundige benadering van de menselijke maat mogelijk te maken waarmee gebouwen afgestemd worden op de maten van een mens. Met het abstraheren van het menselijk lichaam trad Le Corbusier in de voetsporen van Vitruvius, die al eerder een dergelijke abstractie had gemaakt: de Vitruviusmens.

Vitruviusman van Leonardo da Vinci, ca. 1490

De Mens van Vitruvius is een stelsel van lichaamsverhoudingen zoals Vitruvius die beschreef in zijn *De architectura*. (Marcus Vitruvius Pollio (± 85 – 20 v.Chr.) was een Romeins militair, architect en ingenieur.) Een Vitruviusman is een afbeelding van een man als demonstratie van de voorschriften van Vitruvius. De bekendste Vitruviusman is een tekening van Leonardo da Vinci van omstreeks 1490, die onder meer op de Italiaanse versie van de 1 euromunt staat. De Vitruviusman wordt gezien als een symbool van het humanisme, met de mens als het middelpunt van het heelal.

Barcelonastoel, naar het vermoedelijke ontwerp van Le Corbusier

Le Corbusier koos voor de afwerking steeds voor schurende, onsympathieke en ronduit defensieve kwaliteiten, maar slaagde desondanks er toch altijd in om een heel comfortabele architectuur te maken, een architectuur waarin het lichaam zich ondersteund voelde. Hij maakte ook altijd gebruik van contrast en dit vaak op een heel sensuele manier. Het is namelijk zo dat de ervaring van zachte of schurende materialen wordt versterkt als deze tegenover elkaar worden geplaatst. Het gebruik van contrast is een welbekende techniek bij architecten en designers om de inherente schoonheid van uiteenlopende texturen en vormen tot uitdrukking te brengen; in het werk van Le Corbusier heeft het ook vaak een symbolische lading.

Le Corbusier schreef: 'Een nieuwe term heeft het oude woord meubels vervangen, dat stond onze westerse christelijke traditie tegen de stormen van de barbaren van alle slag – let op mijn woorden, hè, alle slag. Want ze zijn van alle kleuren, die barbaren die ons in de vernieling willen trappen. Zij staan aan de deur! Vergeet niet Axel wat Hegel zegt: "Alleen de volkeren die zich kunnen vernieuwen hebben recht op vrijheid." En die ouwe kon het weten! – Ach, Bouillon, zeggen ze, wat wil je beginnen vernieuwen, je kunt niet op tegen de mediocriteit van het apparaat, en daarop antwoord ik: Wacht tot je Bouillon aan het werk gezien hebt samen met zijn gelijkgezinden. Wij zullen vernieuwen, man, tot alle conservatieven op hun gat liggen. D'r zal een nieuwe wind waaien, het is Bouillon die het u zegt, en het zal geen klein scheetje zijn! – Want tegenover die pezewevers zijn er duizenden simpele mensen die mij toeroepen: "Zeg het ons, Gerard, toon ons de weg, geef ons het groen licht!" En voor die gewone mensen is het dat ik zeg: Axel, help ons, duw, godverdomme, man, duw!'

Terwijl zij in de binnentuin liepen en de bolvormig geknipte buxus bewonderden zei Drs. Bouillon bijna fluisterend, alleen hij kon niet zo goed fluisteren en Goossens die hen in de gaten hield ving hier en daar een flard op: 'Er zijn machtige veranderingen op komst, ik kan er uiteraard nog niks over vertellen maar het zou kunnen dat onze Minister zijn zware taak van zijn schouders zal laten glijden.'

'Jezus, mijn budget!' riep Axel onwillekeurig.

'Maak je geen nutteloze zorgen,' zei Drs. Bouillon, 'de opvolging is al geregeld.'

'En wie...?'

'Wie dacht je?' zei de Schepen en glunderde.

'Proficiat, mijnheer de Schepen.'

'Het is nog niet zover,' zei de Schepen en meesmuilde.

Drs. Bouillon nam Axels arm. Zij stapten gearmd op het grint lang de Ilex met zijn vele bessen als twee Siciliaanse Mafiosi in ruste.

'De Minister kan niet functioneren, hij is er het hart van in. Want Professor Michielsen die de speeches van de Minister schrijft heeft een geduchte artrose die hem belet te schrijven...'

'Ah, Goossens, hoe is 't er mee?' schalde de Schepen.

'Als het een beetje gaat, mijnheer de Schepen.'

'Zeg Goossens, weet je waarom Pygmee-vrouwen de beste minnaressen zijn?'

'Nee, mijnheer de Schepen.'

'Omdat ze precies op de hoogte van je piet komen om te pijpen, maar ook een kont hebben waar je tijdens het pijpen een glas whisky op kunt zetten.'

De Schepen proestte het uit, schalde. De binnentuin weergalmde.

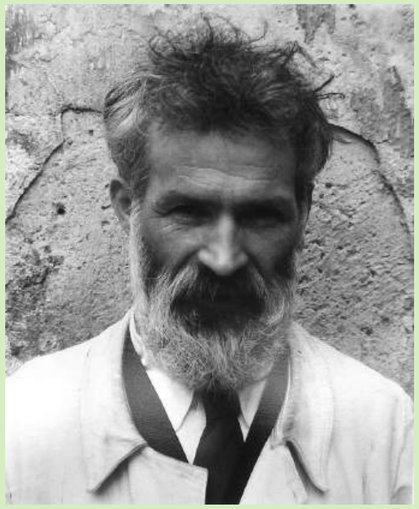
'Je ziet, Axel,' zei Drs. Bouillon, 'in onze club zijn we geen azijnpissers.'

☆

voor traditie en beperkt gebruik. Die nieuwe term is "uitrusting".' De meubels van het huis waren voor Le Corbusier 'human-limb objects', met andere woorden een uitbreiding van het menselijk lichaam. Deze objecten zijn in proportie met onze ledematen en aangepast aan onze bewegingen. Zij hebben een gelijke schaal en passen in een module. Deze nieuwe huiselijke uitrusting, die niet langer meer is gemaakt uit hout maar uit metaal, wordt gemaakt in fabrieken die gewoon zijn kantoorinrichting te vervaardigen.

Duwen van een klip van Dover: refereert aan King Lear? Gloucester??

G.A.P.: ... Arbeiders Partij ??

Constantin **Brâncuşi** (uitspraak: konstan'tin brɨŋ'kuʃ) (1876 – Parijs, 1957) was een Roemeens-Frans beeldhouwer.

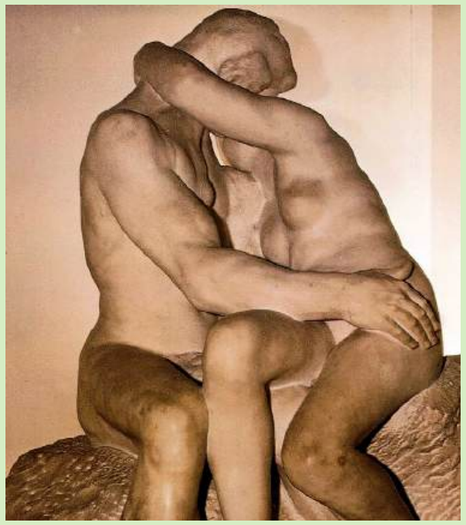
Brâncuşi werd als boerenzoon geboren in de buurt van de Karpaten, Roemenië. Hij had een moeilijke jeugd. Zijn vader stierf toen hij nog maar negen jaar oud was, wat betekende dat het toch al arme gezin de schoolkosten van Constantin niet meer kon betalen. Op elfjarige leeftijd verliet hij het ouderlijk huis om rond te zwerven.

Hij aanvaardde de meest diverse karweien in een herberg. Na twee jaar was hij het moe. Hij besloot zijn jeugd voort te zetten als vagebond. Door hier en daar klusjes op te knappen kwam hij aan de kost.

Op 18-jarige leeftijd ging hij naar de School voor Kunst en Beroepen in Craiova. Daar leerde hij houtsculpturen maken. Zijn talent en artistieke kwaliteiten werden opgemerkt. Toen hij tweeëntwintig was, kon hij zich dankzij een studiebeurs inschrijven in de School voor Schone Kunsten (Boekarest), waar hij beeldhouwkunst studeerde. Zijn diploma behaalde hij in 1902.

Op 28-jarige leeftijd reisde hij te voet naar Parijs. Daar leerde hij in 1907 de beeldhouwer August Rodin kennen, die op dat moment al bekend was in binnen- en buitenland. Rodin was onder de indruk van de gipsen en bronzen beelden die Brâncuşi tentoonstelde. Brâncuşi werd zijn assistent. Na één maand besliste hij echter om niet meer met Rodin samen te werken. Hij wilde bewijzen dat hij zelf een groot kunstenaar was, en dacht dat hij dat niet kon zolang hij voor Rodin werkte. (Rien ne pousse à l'ombre d'un grand arbre).

In die tijd maakte Brâncuşi zijn eerste werk. Niet in marmer zoals Rodin maar in steen, een voor die tijd ongebruikelijk materiaal. Hij werkte hetzelfde thema uit als Rodin, namelijk *Le baiser*.

Auguste Rodin, Le baiser, 1886

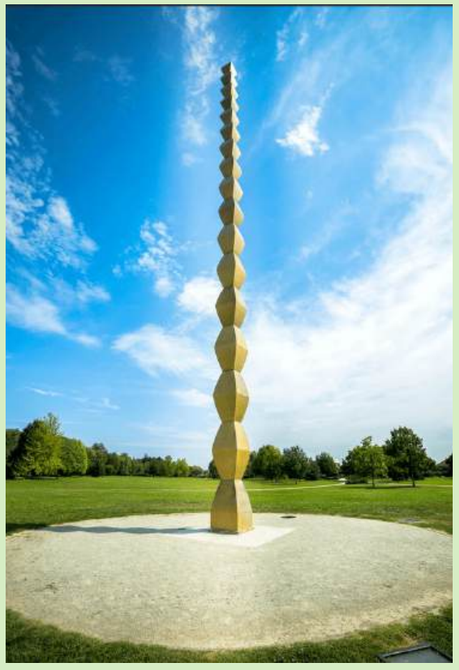

Constantin Brancuşi, Le baiser, 1907

In het beeldhouwwerk *Le baiser* komt het streven naar minimalisme duidelijk tot uiting. Brâncuşi probeert de essentiële vormen van twee mensen uit te beelden, de intensiteit van de

liefde, en daarbij zo veel mogelijk de oorspronkelijk kubusvorm van het materiaal te behouden. Hiermee bereikt hij het omgekeerde van wat beeldhouwers eeuwen nastreefden: in plaats van een vorm te scheppen waar bij nader inzien het materiaal in te herkennen is, schept hij een kunstwerk dat op het eerste gezicht een steen lijkt en de minimale eigenschappen van het uitgebeelde onderwerp toont.

In 1909 ontmoette hij Amedeo Modigliani, met wie hij bevriend raakte en die onder zijn invloed begon te beeldhouwen. Hij bezocht ook regelmatig Henri Rousseau. In 1912 reisde hij met Fernand Léger en Marcel Duchamp naar de Verenigde Staten. Hij hoopte er op een roemrijk leven, maar het Amerikaanse publiek was gechoqueerd door zijn pure vormen. In 1913 begon hij met hout te werken. Dit had voor hem als ex-tonnenmaker een emotionele waarde. In dat jaar maakte hij ook *Les colonnes sans fin*. Het symboliseert het laatste oordeel maar tegelijk roept het iets oneindigs op.

In 1920 werd zijn beeldhouwwerk *La Princesse X* op de Salon des Indépendants verwijderd als zijnde obsceen en phallisch.

In 1925 begon zijn eerste langere verblijf in de Verenigde Staten. In 1926 vond een grote overzichtstentoonstelling van hem plaats in New York. De Amerikaanse douane beschouwde zijn *L'oiseau d'or* echter niet als kunstwerk en beschuldigde hem van metaalsmokkel.

"In de kunst is eenvoud geen doel, aldus Brâncuşi, maar men komt door het benaderen van de ware betekenis van de dingen, ondanks zichzelf, tot eenvoud." Dit typeert duidelijk de stijl die hij heel zijn leven zal blijven aanhouden. Hij probeert alle overtollige elementen te elimineren.

Brâncuşi is een platonisch kunstenaar. Hij verfijnt vormen, tot ze de essentie, de volmaaktheid bereiken en stelt zich niet tevreden stelt met de efemere, oppervlakkige verschijnselen die hem omringen.

Een tweede kenmerk van Brâncuşi's kunst is het gevoel dat hij bezit voor zijn materialen, geërfd van de cultuur van zijn afkomst. In tegenstelling tot de op dat moment gangbare gewoonte om werklieden in dienst te nemen voor het snijden van het materiaal, werkt Brâncuşi vanaf 1910 zelf met het materiaal.

Ook typisch is dat hij verschillende kunstwerken maakt waar hij ten slotte niet tevreden over is. Voor de sculptuur *La muse endormie* poseerde de barones Renée Frachon bijvoorbeeld drie jaar lang. Hij gebruikte ook fotografie om te streven naar absolute perfectie. Hiermee kon hij zijn beelden op speciale manieren, in hun spel van licht en schaduw en uit verschillende gezichtshoeken weergeven.

Het beroemdste werk van Brâncuşi dat in Nederland te zien is, is *Het begin* van de wereld, ook wel *Het ei* van Brâncuşi genaamd: een bronzen sculptuur in de vorm van een ei, dat bij nader inzien volledig asymmetrisch blijkt te zijn. Volgens de kunstenaar stelt deze vorm de volmaakte schoonheid voor. Zowel in ruimtelijke als in overdrachtelijke zin, omdat al het leven uit een ei(cel) voortkomt. Deze gedachte wordt benadrukt door de sculptuur van een kinderhoofdje dat hij tegelijkertijd maakte, en dat samen met het ei tentoongesteld wordt. Het kunstwerk behoort tot de vaste collectie van het Kröller-Müller Museum in het Nationaal Park De Hoge Veluwe.

Tu quoque, mijn zoon refereert naar de uitspraak van Julius Caesar, die toen hij zag dat ook zijn protegé Brutus een dolk greep om hem met andere samenzweerders te doden, de woorden "tu quoque, fili mi" zou hebben gesproken, of "tu quoque, Brute, fili mi!" In zijn tragedie *Julius Caesar* laat Shakespeare hem zeggen: "Et tu, Brute?". De frase "tu quoque" wordt nog altijd gebruikt om gebrek aan dankbaarheid voor verkregen gunsten uit te drukken.

Leo(n) **Trotski**, geboren als: Lev Davidovitsj Bronstein, 1879 – 1940) was een Russische marxistische revolutionair en theoreticus, Sovjet-politicus en de stichter en eerste leider van het Rode Leger.

Leon Trotsky

Trotski was aanvankelijk een aanhanger van de factie van de mensjewistische internationalisten van de Russische Sociaaldemocratische Arbeiderspartij. Hij ging bij de bolsjewieken net vóór de Oktoberrevolutie van 1917, en werd uiteindelijk een leider binnen de partij. Tijdens de begindagen van de Sovjet-Unie diende hij eerst als volkscommissaris van Buitenlandse Zaken en later als volkscommissaris van Militaire en Maritieme Zaken. Hij was een belangrijk figuur in de bolsjewistische overwinning van de Russische Burgeroorlog. Ook was hij een van de eerste leden van het Politbureau.

Na het leiden van een mislukte strijd van de Linkse Oppositie tegen het beleid en de opkomst van Jozef Stalin in de jaren 1920 en de toenemende rol van de bureaucratie in de Sovjet-Unie, werd Trotski achtereenvolgens afgezet (1927) uit zijn functie, uit de Communistische Partij gezet en uiteindelijk verbannen uit de Sovjet-Unie (1929). Als hoofd van de Vierde Internationale, bleef Trotski in ballingschap in Mexico oppositie voeren tegen de stalinistische bureaucratie in de Sovjet-Unie.

Trotski was al vroeg voorstander van een interventie van het Rode Leger tegen het Europese fascisme, en daarom was hij in de late jaren 1930 tegen Stalins non-agressiepact met Adolf Hitler. Hij werd vermoord op bevel van Stalin in Mexico, door Ramón Mercader, een Spaans-Russische agent. Het grootste deel van zijn familie werd eveneens vermoord.

Trotski's ideeën, die strijdig zijn met de theorieën van het stalinisme, vormen de basis van het trotskisme, een belangrijke stroming binnen het marxisme. Hij was een van de weinige Sovjet-politici die niet werden gerehabiliteerd door de regering van Nikita Chroesjtsjov. Zijn boeken werden echter wel voor publicatie vrijgegeven in de Sovjet-Unie in de late jaren 1980. Uiteindelijk werd hij in 2001 gerehabiliteerd.

Ernest Ezra **Mandel** (Frankfurt am Main, 1923 - Brussel, 1995), ook bekend onder de pseudoniemen Ernest Germain, Pierre Gousset, Henri Vallin en Walter, was een Belgische econoom in de marxistische school en een leidende figuur in de trotskistische beweging. Hij was lange tijd professor in de economische wetenschappen aan de Vrije Universiteit Brussel. Bij leven was Mandel een populaire intellectueel en de meest vertaalde Belgische schrijver na Simenon.

Mandel was kind van links georiënteerde (a-religieuze) Joden. Vader Henri Mandel had zijn orthodoxe omgeving in Oostenrijks Polen eerst verruild voor Antwerpen, daarna (wegens de Eerste Wereldoorlog) Den Haag. Na een verblijf in Berlijn (1919), waar hij in kringen van revolutionairen verkeerde, vestigde hij zich opnieuw in Antwerpen.

De jonge Mandel was een begaafde leerling en een lezer. Op dertienjarige leeftijd was hij socialist geworden na het lezen van *Les Misérables*. Na de machtsovername van Hitler ontving het gezin-Mandel vluchtelingen uit Duitsland, met name Fritz Besser, die Mandels politieke bewustwording beïnvloedden. In reactie op de Spaanse Burgeroorlog en de Moskouse Processen sloten vader en zoon Mandel zich beiden aan bij de trotskistische Vierde Internationale.

Enkele maanden na de Duitse inval in mei 1940 richtten zij met kameraden uit de beweging (velen Joods) de verzetsgroep Vrank en Vrij op, die de verzetskrant *Het Vrije Woord* uitgaf. Henri en Ernest Mandel schreven het leeuwendeel van de kopij. Nadat in juni 1942 de Jodenster in bezet België verplicht was gesteld, dook het gezin onder, verspreid over Antwerpen, Brussel en de Ardennen. Ernest Mandel bleef in Antwerpen verzetswerk verrichten door o.a. informatie over de Slag om Stalingrad te verspreiden onder Duitse soldaten, om hen te demoraliseren.

Mandel werd twee maal opgepakt, één keer vrijgekocht en één keer berecht. Wegens zijn activiteiten gericht op Duitse soldaten had hij het geluk als krijgsgevangene te worden behandeld in plaats van als Jood. Een reeks gevangenissen en werkkampen volgde, waarbij Mandel eenmaal tijdelijk wist te ontsnappen. In maart 1945 was hij geïnterneerd te Nieder-Roden toen dit kamp door de Amerikanen bevrijd werd. De rest van het gezin overleefde eveneens de oorlog, hoewel diverse familieleden in Auschwitz waren omgebracht.

Na de oorlog hervatte Mandel zijn activiteiten voor de Vierde Internationale, evenals zijn studie aan de Vrije Universiteit Brussel, die hij in 1941 wegens sluiting van die universiteit had moeten staken.

In 1972 publiceerde hij *Het laatkapitalisme: Proeve van een marxistische verklaring*, dat als zijn hoofdwerk wordt beschouwd. De Vrije Universiteit Berlijn accepteerde het als een proefschrift en verleende Mandel er de doctorsgraad voor. Intussen had hij naam gemaakt als denker van de generatie van '68. Dit maakte hem voor diverse regeringen een verdachte figuur: in 1969 weigerden de Verenigde Staten hem de toegang en toen hij in 1972 zijn proefschrift wilde verdedigen te Berlijn, wees West-Duitsland hem uit zodat de ceremonie te Brussel moest plaatsvinden.

In zijn geschriften is de spanning voelbaar tussen het creatieve onafhankelijke denken en het verlangen om trouw te blijven aan de Marxistische orthodoxie. Vanwege zijn commitment aan de socialistische democratie is hij ook gekarakteriseerd als "Luxemburgist" (Aanhanger van Rosa Luxemburg, 1871 - 1919, anti-oorlog activiste).

Jan van Eyck: zie ook pag. 263 en 208 - 210.

Georg Wilhelm Friedrich **Hegel** (Stuttgart, 1770 – Berlijn, 1831) was een Duits filosoof en is een van de centrale representanten van het Duits idealisme.

In 1831

Het Duitse idealisme is een filosofische stroming die ontstaan is in Duitsland in de late 18e en vroege 19e eeuw en nauw verbonden is met de Romantiek en de revolutionaire ideeën van de Verlichting.
Zij vindt haar oorsprong in het werk van Immanuel Kant.

Het Duitse idealisme gaat ervan uit dat inzicht en veranderingen eerst op het niveau van de ideeën moeten plaats hebben. In haar vroege vorm, onder meer bij Kant en Fichte, draait het rond de stelling dat het het menselijke verstand en de menselijke rede zijn die de werkelijkheid structuur geven. In haar latere fase, bij Schelling en Hegel, is de centrale stelling dat deze rede zich ook door de hele werkelijkheid, de natuur en de geschiedenis heen voltrekt. De 'Duitse idealisten' werkten samen aan een basis voor een systematische eenheid van de verzamelde kennis. Zij worden daardoor ook weleens de laatste grote systeemfilosofen genoemd.

Ilex met zijn vele bessen:

Ilex is een geslacht uit de hulstfamilie. De groene bessen kleuren in het najaar rood

Hij is er het hart van in: hij is erdoor aangeslagen. Hij heeft er heel veel verdriet van.

Volgens Bert Vanheste staat "**Professor Michielsen**" voor professor Jansen, hoogleraar aan de universiteit van Leuven. Professor Jansen was ook de tekstschrijver voor de koning.

71

Mevrouw Hendrika-Johanna-Jeanine Neepkens van de Beenhouwerij Neepkens verklaart dat zij de genoemde Inge Gershwein die ochtend heeft gezien om kwart voor negen.

'Was er iets aan haar te merken?'

'Wat zou er aan te merken zijn?'

'Was ze opgewekt, bijvoorbeeld, ging ze haastig, groette ze u, bijvoorbeeld?'

'Zij? Maar meneer toch, zij zag niemand van de straat staan. Je kon doodvallen voor haar ogen, dan nog zou ze...'

'Was zij een klant van u?'

'Als ik alleen maar zulke klanten had, zou ik gauw moeten gaan stempelen. Twee plakjes rosbief voor haar hondje op zijn verjaardag, en dat was het. Zelf kon ze geen vlees ruiken. Onze Edmond zegt dat hij haar heeft horen zeggen, tien jaar geleden, toen ze nog wel met de buren praatte, dat ze te veel vlees had zien hangen aan de vleeshaken.'

'Zij zal eens naar het abattoir geweest zijn, waarschijnlijk.'

'Willy, haar hond, kreeg alleen maar vis, afval die ze van de visboer kreeg, hij heeft een gouden hart, onze visboer.'

'En wat heb je toen opgemerkt?'

'Veel is er niet te vertellen. Zij leidde haar hond naar de drempel van mijnheer Den Dooven zijn huis, precies in het midden van de drempel en die hond deed daar zijn gevoeg en dat was het.'

'Wie heeft dat nog meer gezien?'

'Florian, die op de eerste verdieping in zijn mandje zat, kwestie van de verse lucht, zelfs al is het bitter koud.'

'Hoe weet je dat Florian...'

'O, hij begon te blazen, zijn rug was gekromd, en grommen! Ik hoorde het tot in mijn winkel.'

'En toen?'

'Toen is mevrouw Gershwein opgestapt met haar hond die opgelucht was waarschijnlijk.'

'En wat deed mevrouw Den Dooven...'

'Rond negen uur heeft zij met een borstel en een blik...'

'Nee, toen ze voor 't eerst zag wat er gebeurd was...'

'O, meneer, dat mens heeft gevloekt! Waar zij dat vloeken heeft geleerd, dat vragen we ons af Edmond en ik. Je krijgt een andere kijk op de mensen als je hen zo bezig hoort. Toen vloog ze naar binnen en ze kwam terug met veger en blik en een fles met een schoonmaakmiddel en terwijl ze bezig was, praktisch klaar was, gooide ze ineens veger en blik op de grond van kolere, ofwel heeft ze zoals Edmond denkt, dat blik uit haar handen laten vallen omdat die acteur eraan kwam.'

‘Herman Grootaers.’

‘Ja. Die van de Teevee.’

‘En wat deed hij?’

‘Maar meneer, die was niet in staat om wat dan ook te doen. Zo zat, maar zo crimineel zat, hij moest zich vasthouden aan de muren.’

‘Spraken zij met elkaar?’

‘Zij deed nogal kortaf tegen hem. Hoe zou je zelf zijn, je huis onder de hondenstront en een zatlap die elk moment kan kotsen?’

‘Dus was Herman Grootaers ook getuige? Hij heeft die excrementen gezien?’

‘Natuurlijk. Hij riep nog: “Die hond heeft vis gegeten!” en zij riep ook van alles. “Die hond, die hond!” riep zij. “Als ik geen lid was van de Dierenbescherming sloeg ik zijn hersens in met een kolenschop”, waarop hij, zat als een aap, heel traag zei: “Kolenschop? Je hebt helemaal geen kolenschop, je hebt centrale verwarming.”

“Die hond moet dood,” riep zij.

“Maar dan feestelijk,” zei hij, “een feestelijke overdosis. Recht naar de hondenhemel.”

“Herman!” riep ze.

“Claire,” zei hij. “Ik zal persoonlijk zorgen, dat zweer ik op mijn eigen hoofd, dat dit niet meer gebeurt.”

“Zeg dat maar aan die Gershwein.”

“Claire, deze natuurschendende daad zal gewroken worden.”

“Ach, hou op,” zei ze en dat was het. Waarschijnlijk was er meer maar dat is wat ik onthouden heb.’

☆

Luis de **Góngora** y Argote (Córdoba, 1561 – aldaar, 1627) was een Spaans dichter en toneelschrijver uit de tijd van de Barok.

Luis de Góngora, geschilderd door Diego Velázquez

Góngora was de zoon van een rechter en vooraanstaand humanist. Zelf studeerde hij ook rechten. In 1606 liet hij zich tot priester wijden. Filips III van Spanje benoemde hem later tot 'erekapelaan' aan het hof. Verwoed kaartspelen bracht hem echter regelmatig in de problemen. Pas aan het einde van zijn leven verscheen zijn werk in druk.

Góngora wordt gezien als een van de belangrijkste vertegenwoordigers van de barokke dichtkunst. Zijn gedichten worden gekenmerkt door het gebruik van neologismen, lastige metaforen, concetto's en allegorieën. Zijn geheel eigen, "duistere" stijl wordt betiteld als Culturanismo of Góngorismo en geldt als de tegenhanger van het Conceptismo. Ze wordt gekenmerkt door nadrukkelijkheid, ornamentalisme en ingewikkelde zinsbouw die meestal samengaan met een conventionele inhoud.

De bekendste werken van Góngora zijn *Fábula de Polifemo y Galatea* en *Soledades* (Eenzaamheden). In het begin van de 20ste eeuw kende zijn werk een sterke heropleving vanuit de Spaanse "Generatie van 27", onder aanvoering van Rafael Alberti.

Rafael Alberti

De Generatie van '27 (Spaans: Generación del 27) was een belangrijke groepering in de Spaanse literatuur, voornamelijk actief tussen 1923 en het begin van de Spaanse Burgeroorlog. Belangrijke vertegenwoordigers waren vooral dichters, o.a. Federico García Lorca en Rafael Alberti.
De beweging combineerde een avantgardistische grondhouding met die van klassieke dichtvormen en esthetiek, met een opvallende aandacht voor het onderbewuste. Uiteindelijk zou de beweging uitmonden in een grote variëteit aan stijlen, met het surrealisme als meest markante verschijningsvorm.

De onnavolgbare lijzige stem die door het theaterblad *Theater* maniëristisch, zelfs gongoristisch werd genoemd sprak hartstochtelijk en intiem, retorisch en flirterig, vlak boven hun hoofd. Claire lag sinds twaalf minuten bovenop Axel. (Hij kon het zien op zijn polshorloge; zijn linkerhand wroette in haar haar.) Af en toe bewoog Axel zijn onderbuik. Hij keek in haar oorschelp die tegen haar in watergolfklisjes donkerrood geverfd haar lag als op een bedje zeewier. Het was een kinderlijk oor besloot Axel, onschuldig ineengekrompen, slordig tegen de schedel gelast. Florian kon ze tenminste bewegen, zijn doorschijnende oren. Axel probeerde te volgen wat Grootaers declameerde. Het lukte soms.

'Hou je op?'

'Nee.'

'Ben ik te zwaar?'

'Nee, hoor.'

Grootaers' stem zei: 'Een zeeschap kan, moet spreekwoordelijk gelezen worden. De beweging is als zodanig in de vormvoegen geklemd. Een zeeschap is een zielsonderneming.'

'Wat vertelt hij toch?'

'Hij repeteert wat hij bij Van Rompaey zal vertellen in de uitzending Schermen. Luister niet naar hem.'

'Dit is toch geen uur om te repeteren.' Axel voelde zich verslappen.

'Hij krijgt moeite met onthouden. Daarom repeteert hij voor hij inslaapt, dan blijft het in het onderbewuste werken.' Zij gleed van hem af, trok aan zijn lid, te hard, te snel, waarom leert dat mens toch niet behoorlijk aftrekken?

'Zachter,' zei hij.

'Ja, liefje.'

Hij riep een danseres op die zich in onmogelijke kronkelingen tegen een fluwelen rood gordijn schurkte, haar gezwollen lippen uitnodigend in zijn richting stak.

Claire zei: 'Iemand heeft mijn moeders paraplu gestolen terwijl zij in het stadsbad in het water zat.'

De danseres had overvolle borsten die zij ritmisch bewoog terwijl haar onderlijf onbeweeglijk bleef. Zij kijkt mij ernstig, bijna dreigend aan, alhoewel haar gezicht onduidelijk is, gefilmd met een flou artistique.

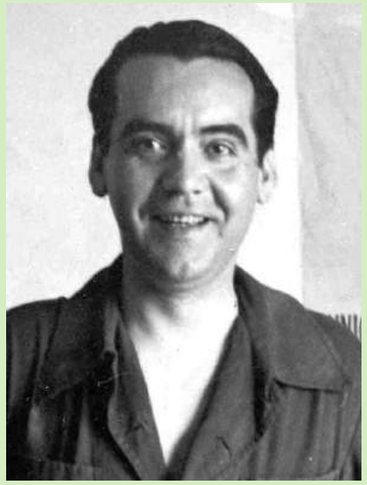
'Het hele veiligheidsprobleem bij openbare gebouwen zou onderzocht moeten worden,' zei Claire. Boven werd een stoel verplaatst, een schoen bonkte tegen de planken vloer.

De danseres stak haar wijsvinger in haar mond, zoog, kietelde haar tepels, op de maat van Claire's schuivende hand.

'Weet jij of de garage van de bmw nog op de Waalse Kaai... Voor vervangingsstukken moet je naar de Van de Woestijnelaan... nee...?'

De danseres kreeg, nu Axel traag de camera van de trillerige liezen en lippen die

De leden waren vrijwel allen afkomstig uit welgestelde kringen en hadden elkaar leren kennen tijdens hun studie aan de Complutense Universiteit van Madrid. De meesten kenden elkaar al vanaf ongeveer 1923.

Federico García Lorca

Doorgaans was sprake een grote, soms bijna juichende levensaanvaarding, regelmatig ook met verwerking van humor en ironie: duidelijk een reactie op het pessimisme van de generatie van '98 die tot aan de jaren 1920 toonaangevend was in de Spaanse literatuur. Diverse leden probeerden in hun gedichten bovendien verbanden te leggen met het onderbewuste, hetgeen resulteerde in surrealistische poëzie.

Doorheen alle verscheidenheid die uiteindelijk binnen de groepering ontstond bleef het streven naar harmonie en een perfecte vorm echter overeind, geheel in de geest van Góngora, qua vorm meestal tot uitdrukking komend in sonnetten. Thematisch werden voortdurend tegenstellingen uitgewerkt, die uiteindelijk moeten uitmonden in evenwicht. Balans werd bijvoorbeeld gezocht tussen intellectualisme en sentimentaliteit, tussen romantiek en klassieke kunst, tussen traditie en vernieuwing, tussen esthetiek en menselijke betrokkenheid, samenleving en politiek.

De beweging van de Generatie van '27 bleef al snel niet meer beperkt tot haar oorspronkelijke tien leden. In Zuid-Amerika vonden hun ideeën navolging bij Pablo Neruda en Jorge Luis Borges. Het gedachtegoed van de beweging beperkte zich ook niet tot de literatuur, maar beïnvloedde ook kunstschilders als Salvador Dali en Francis Picabia, alsmede de cineast Luis Buñuel.

Medio jaren 1930 zou de grote verscheidenheid aan stijlen die voortvloeiden uit de beweging van de Generatie van '27 de onderlinge banden tussen de aanhangers geleidelijk al losser maken. De Spaanse Burgeroorlog zou er uiteindelijk definitief voor zorgen dat de groepering uit elkaar viel. Lorca o.a. vond de dood, Alberti o.a. ging in ballingschap.

Hoewel veel leden van de Generatie van '27 sociaal geëngageerd waren en sympathiseerden met de Tweede Spaanse Republiek, vonden ze met hun esthetische poëzie, die weinig aansloot bij de harde realiteit van de jaren dertig, geen grote weerklank onder de brede bevolking. De invloed op het artistieke leven in Spanje bleef echter groot en trekt zich door tot de dag van vandaag, ook omdat enkele van de leden het Franco-regime zouden overleven.

opbultten naast een vingerbreed lint dat strak in de vouw geperst zat, naar boven richtte, een prerafaëlitisch gezicht dat hem vertrouwd voorkwam. Hij deed iets aan de scherpte, het gezicht was dat van een twaalfjarige, een innig dromerig gezicht met een lange neus. Zij keek Axel niet aan, bestudeerde eerder haar voeten die dansten in veel te grote schoenen met hoge hakken.

‘Niet doen,’ zei Axel.

‘Vind je het niet lekker? Doe ik het verkeerd?’

‘O nee. Zeker niet.’

‘Jawel,’ zei zij en liet het lamme lid los. Het meisje verdween ook meteen dwars door een plotse mist die golfde vanuit het scharlaken gordijn.

☆

Zeeschap (vgl. Engels ‘seascape’) = zeegezicht. In tegenstelling tot landschap.

Jan **Van Rompaey** (1940) was een Vlaamse radio- en televisiepresentator, was vooral bekend van praatprogramma's.

Hij begon zijn carrière als journalist voor het weekblad Humo. In 1963 werd hij losse medewerker bij de BRT. In 1967 begon hij als vast verslaggever voor de radio en werd presentator en interviewer op de televisie. Zo werkte hij voor het satirische programma Magesien (1968 - 1972) en het humaninterestprogramma (‘zacht nieuws’) Echo.

Hij was de eerste die de zingende handtassenverkoper Édouard van de Walle begon te interviewen en liet hem ook opdraven in Magesien. Zo groeide deze zanger uit tot Eddy Wally. Van Rompaey bleef de carrière van Wally volgen en interviewde hem in 1972 na een tournee in de VS. Van Rompaey stelde Wally toen de vraag: "Eddy, hoe was het in Amerika?", waarop Wally het legendarische antwoord "Ge-wel-dig ... geweldig, geweldig, geweldig" gaf.

"The Voice of Europe" Eddy Wally

Een ander bekend interview is dat met Fernandel in 1970, "Est-ce que vous vous sentez chez vous chez nous?", waar Fernandel de draak steekt met de onvolmaakte Franse taal van de jonge Van Rompaey.

Zijn legendarische reportages voor Echo, Magezien en Janenalleman komen nog geregeld terug in nostalgische beelden. Hij bleef zijn hele carrière trouw aan de openbare omroep en was de grondlegger van programma’s die mensen uitzonden zoals ze waren, zonder de spot ermee te drijven.

Jan van Rompaey presenteerde het praatprogramma *Schermen* van 1994 - 1996.

(De notitie van Claus was dus uiterst actueel. A.B.)

Flou artistique: soft focus, een wazig beeld.

Karel **van de Woestijne** (Gent, 1878 – 1929) was een Belgisch schrijver. Toen hij twaalf was, stierf zijn vader, een koperslager, aan een beroerte, waardoor hij het morele gezag overnam over zijn broers Edward, Maurice en Gustave.
Hij genoot zijn middelbaar onderwijs aan het Koninklijk Atheneum te Gent.
Hij was onder de indruk van het Franse symbolisme en de poëzie van Charles Baudelaire.

Hij was redacteur van achtereenvolgens de tijdschriften *Van Nu en Straks* (tweede reeks, 1896-1901) en *Vlaanderen* (1903-1907).

Vanaf 1906 werd hij correspondent van de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* te Brussel. Hij beschreef in zijn rubriek "Kunst te Brussel" de sociale en politieke gebeurtenissen in België. Tijdens de Eerste Wereldoorlog leverde hij ook over de bezetting van België tal van bijdragen die door de Duitse militaire overheid werden gecensureerd.

Zijn woning te Laken, de Vrièrestraat 13

Hij woonde met zijn gezin tussen 1920 en 1925 in Oostende van waaruit hij zijn rubriek "Kunst te Brussel" voortzette. Hij had regelmatig contact met de lokale kunstschilders James Ensor en Constant Permeke.

Tussen 1920 en 1929 doceerde hij Nederlandse literatuurgeschiedenis aan de Rijksuniversiteit Gent.

Hij stond bekend als heel eenzelvig en teruggetrokken, maar anderzijds zeer actief.

Preraphaëlitisch: Preraphaëlieten.

De context: in de negentiende eeuw groeide Groot-Brittannië uit tot de belangrijkste wereldmacht, leunend op een enorm koloniaal imperium, vooroplopend in de industriële revolutie. Engeland was een toonbeeld van vooruitgang, stabiliteit en nationale trots, maar ook van conservatisme. Vanuit deze Victoriaanse grondhouding werd rond 1850 de Britse schilderkunst gedomineerd door de behoudende Royal Academy of Arts. Op exposities waren voornamelijk genreachtige

taferelen te zien, uitgevoerd in donkere, bruinachtige tinten. Vooruitstrevende kunstenaars werden geweerd.
Nadat eerder binnen de literatuur al een soort van tegenbeweging was gestart door romantische dichters als Blake, Keats, Shelley en Byron, begon halverwege de negentiende eeuw ook binnen de schilderkunst een voorzichtige kentering merkbaar te worden. In de jaren veertig begonnen invloedrijke critici het voor vernieuwing op te nemen. Met name de persoon van John Ruskin is daarbij van belang. Daarnaast deed ook de ontdekking van de fotografie haar invloed op de taak van de schilderkunst gelden, waarmee het esthetische en symbolische ging prevaleren boven het concrete onderwerp. Maatschappelijk gezien namen de sociale verschillen toe, waarbij voor de schilderkunst van belang was dat de sociale bovenlaag meer en meer mogelijkheden kreeg om ook zelf kunst aan te schaffen en een eigen smaak te doen gelden.

In september 1848 richtten de jonge kunstenaarsvrienden William Holman Hunt, John Everett Millais en Dante Gabriel Rossetti in het ouderlijk huis van Millais, te Londen het genootschap de 'Pre-Raphaelite Brotherhood' op. Zij studeerden of hadden gestudeerd aan de Royal Academy. De drie stonden al tijdens hun studie bekend om hun recalcitrante houding en vonden elkaar in hun afwijzing van het conservatieve beleid van de Royal Academy.

Dante Gabriel Rossetti, door Hunt, 1853

John Everett Millais, door Hunt, 1853

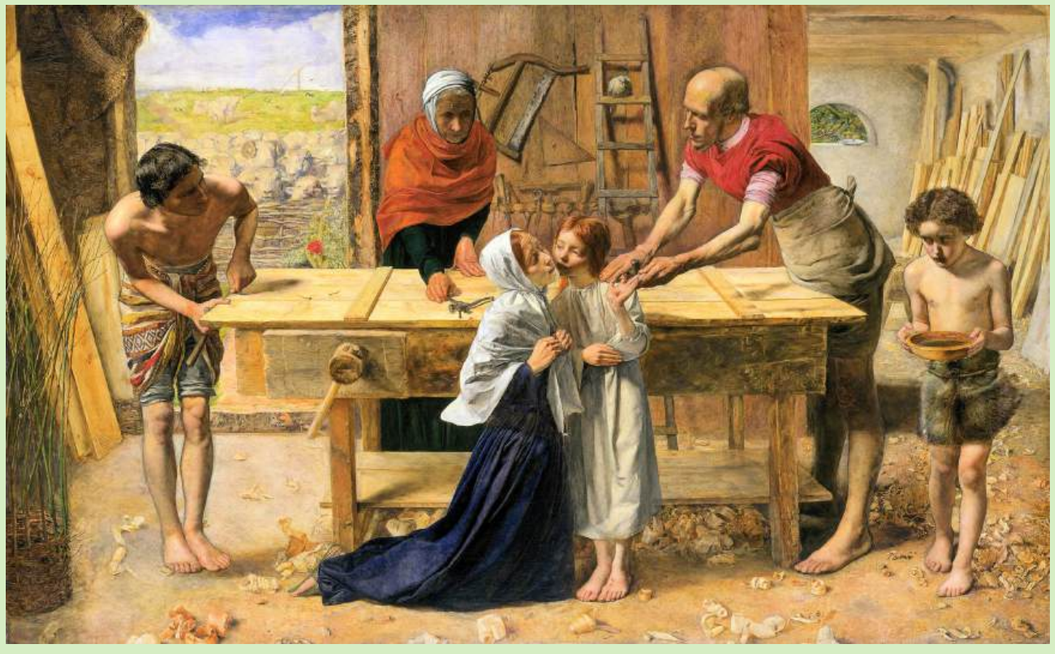

William Holman Hunt, zelfportret, ca. 1850

Binnen de Academy werden de schilders Rafaël en Michelangelo, met hun streven naar geïdealiseerde schoonheid, gepresenteerd als het hoogtepunt in de Westerse kunstgeschiedenis. De prerafaëlieten beoordeelden hun vormen echter als gekunsteld en hun composities als complex. Ze streefden dan ook vooral een simpele, pure, spirituele en direct invoelbare kunst na, nauwgezet naar de natuur. Voorbeelden werden vooral gevonden in de

door de Royal Academy als 'primitief' bestempelde kunstenaars van het Italiaanse Quattrocento. Ook keken ze naar de Vlaamse Primitieven (onder andere Jan van Eyck), die door Rossetti en Hunt in 1849 te Brugge en Gent bestudeerd werden. De leden van de Brotherhood waren onder de indruk van het naïeve vertrouwen dat deze schilders hadden in wat ze waarnamen, maar vooral ook van het feit dat ze zich niet lieten leiden door zelf opgelegde regels.

Als anti-academisch gezelschap wilde de 'Pre-Raphaelite Brotherhood' de 'stoffige' Engelse schilderkunst weer nieuw leven inblazen door alleen nog waardige, betekenisvolle onderwerpen af te beelden, met veel symboliek, niet zelden met een morele boodschap. Vaak hadden de onderwerpen hun wortels in de romantiek, ook wel geïnterpreteerd als een 'vlucht uit de werkelijkheid'.

Millais' Carpenter Shop veroorzaakte veel ophef vanwege de alledaagse uitbeelding van heilige personen. Onmiskenbaar is het typerende symboolgebruik: Jezus die zich aan de handpalm verwondt aan een spijker en bloedt op zijn voet, zijn neef Johannes de Doper die rechts met een kom water komt aangelopen.

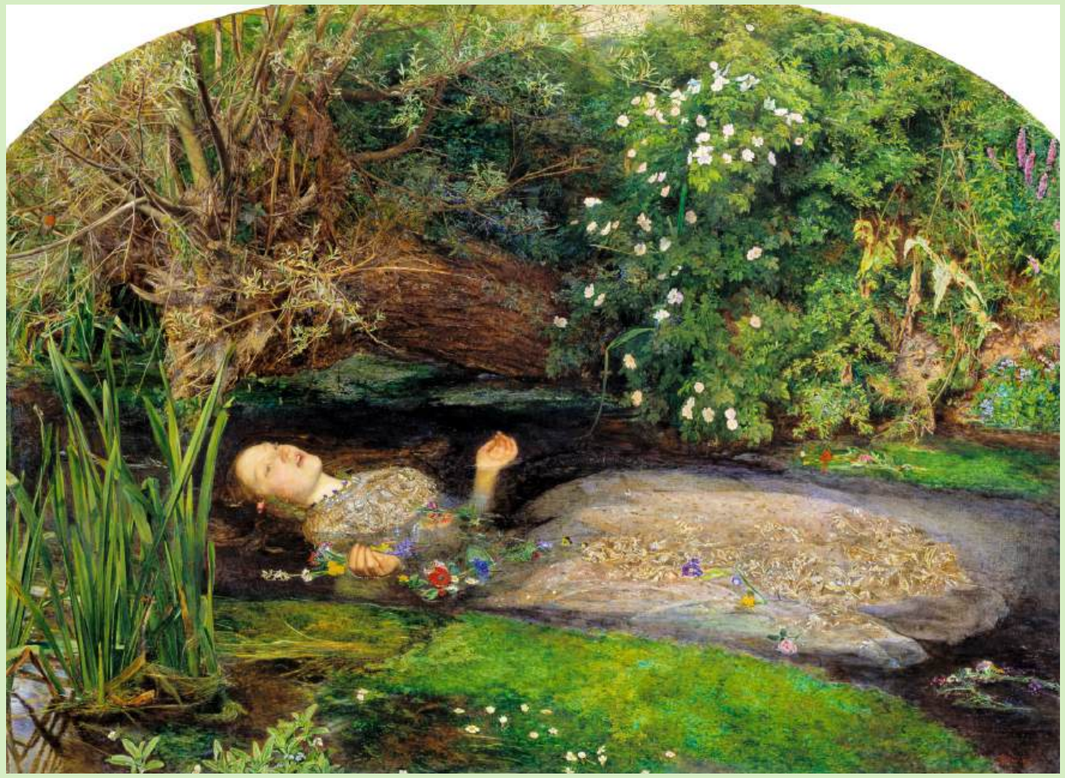
Vooral in de vroege periode van de Brotherhood kozen de leden meestal voor Bijbelse of historische taferelen, veelal uit de Middeleeuwen. Vaak werden ook thema's ontleend aan romantische dichtwerken van bijvoorbeeld Keats of Tennyson. Daarbij werkten ze met een

minutieuze nauwkeurigheid in het afbeelden van alle details. De bloemen en stofweefsels werden uitermate exact geschilderd, gebaseerd op nauwgezette studies in de natuur ('Gods grootheid'), die ze zo realistisch mogelijk wilden weergeven. Ze schilderden altijd volledig naar de werkelijkheid en liefst in een natuurlijke setting, terwijl ze op de Academie eigenlijk alleen geleerd hadden te schilderen naar gipsen modellen.

Rossetti's 'Proserpina', Godin van de lente, uit 1874 (model Jane Morris). Proserpina wordt door Pluto vastgehouden in de onderwereld. Door haar van een granaatappel te laten eten verzekerde Pluto zich ervan dat zij slechts een deel van het jaar op aarde kon leven: een duidelijke referentie naar Rossetti's geheime liefdesrelatie met Jane Morris, de vrouw van William Morris.

Het portret is te zien als voorbeeld van het zoeken naar pure schoonheid in de portrettering van vrouwen, sensueel en melancholisch.

Millais' Ophelia, een van de bekendste werken van de prerafaëlieten. Model Elizabeth Siddal poseerde dagenlang in een kuip met koud water, waardoor haar gezondheid ernstig werd aangetast. Deze anekdote werd later veelvuldig aangehaald als voorbeeld voor het 'lijden voor de kunst'

Minder realistisch en bewust anti-academisch waren de prerafaëlieten in hun compositieopbouw. Er was veel aandacht voor contrasterende elementen, waarbij ze de driedimensionaliteit opofferden aan het detail, in lijn met de kunstenaars uit het Quattrocento. Het was een bewust streven naar 'platheid', waarbij de hoofdactiviteit geplaatst werd op de voorgrond. Daarnaast was het kleurgebruik hard en fel, gevolg van het direct aanbrengen van pure pigmenten op een witte ondergrond, in navolging van frescotechnieken van kunstenaars van vóór Rafaël. Vooral dit intense, contrasterende kleurgebruik stond in sterke tegenstelling tot het toentertijd gangbare donkere kleurgebruik van de academici. Hunt zei ooit: "Waar het op aan komt is onderscheid te kunnen maken tussen de frisse kleuren van de natuur en de bruine saus van de academie-schilders".

Met name de Bijbelse taferelen vielen slecht binnen de gevestigde kunstwereld en de pers. Het afbeelden van heiligen als gewone, niet-geïdealiseerde mensen, zorgde voor veel ophef. Voor de leden van het genootschap was dit reden om terughoudend te worden met

religieuze thema's en terug te vallen op minder controversiële literaire en historische onderwerpen.

De grootste promotor van de groep, John Ruskin, verklaarde in 1857 de Brotherhood als genootschap teneinde, maar constateerde wel dat er een nieuwe schilderschool was ontstaan, kunsthistorisch aangeduid als prerafaëlitisch.

Rond 1860 ging de prerafaëlitische stroming geleidelijk over in een nieuwe vorm waarin de esthetische waarde van het kunstwerk centraal kwam te staan, en daarmee het visuele genot. Deze tweede golf van prerafaëlisme, ook wel 'Aesthetic Movement' genaamd, werd ingezet door Rossetti, die als haar belangrijkste voorman ging gelden. De nieuwe richting werd ingezet met zijn schilderij Bocca Baciata, dat hij zou laten volgen door een lange reeks portretten waarin hij rijk gedecoreerde vrouwen de schilderlijst uit laat staren. Kunst hoefde niet langer een boodschap te hebben: het uitbeelden van schoonheid was het belangrijkste, met melancholie als belangrijke ondertoon. Deze beweging richting esthetiek sloot aan bij de toenemende aandacht van de rijken in de Engelse samenleving voor de inrichting van hun huizen en hun behoefte aan dingen die gewoon als mooi werden ervaren.

(*Preraphaëlitisch gezicht ..... van een twaalfjarige ..... lange neus: hier duikt ze weer op, de muze Bettina/Bea. A.B.*)

(*Haar voeten ... in veel te grote schoenen met hoge hakken: beeld voor het meisje dat op de drempel van de volwassenheid staat. Het meisje verscheen al eerder als ongeveer zes-jarige in* De Verwondering *(1962). De leraar Victor Denijs de Rijckel zag haar op zondagochtend lopen in het park. A.B.*)

73

Sobranie-sigaretten: een van de oudste merken ter wereld. Met de hand gemaakt in de traditie van Rusland, dan geëxporteerd naar het keizerlijk hof aldaar, en vervolgens naar de hoven van het VK, Ierland, Spanje, Roemenië en Griekenland.

Geproduceerd in Londen vanaf 1879.

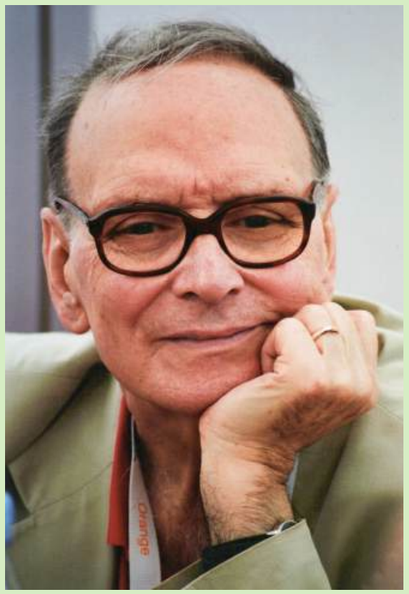

Sobranie Black Russian cigarettes

(De hertogin van Malaga blijkt in deel 3, pag. 297 een rol te zijn die door Muriel Vandeghinste wordt neergezet "als geen tweede". Ze heeft een 'vriend', maar is verregaand verliefd geraakt op kostuumontwerper Jean Keltermans. A.B.)

Louis Seize: Louis XVI (1754 – 21 januari 1793) was de laatste koning vóór de val van de monarchie tijdens de Franse revolutie. Men noemde hem burger Louis Capet in de vier maanden voordat hij werd geguillotineerd.

Ennio Morricone (Rome, 1928 – aldaar, 2020) was een Italiaanse componist, orkestrator, dirigent en trompettist, die de muziek voor ongeveer 500 films en televisieseries componeerde en orkestreerde.

In de jaren vijftig en zestig orkestreerde Morricone muziek voor popartiesten (onder wie Paul Anka en Mireille Mathieu) en componeerde hij een honderdtal popliedjes, zoals de hit 'Se telefonando' (1966) van Mina. Daarbuiten schreef hij achtergrondmuziek voor de nationale omroep RAI.

Morricone werd een van de meest gevraagde filmcomponisten. Vaak werd de muziek bekender dan de films waarvoor hij die gecomponeerd had.

Ernst Pussemier, de regisseur van de prent *Breughel* zoals zij nu voor een tiental genodigden vertoond wordt in een benauwde showroom (in een uiterst voorlopige, voorbarige versie!), is in het zwart gekleed, in een zijden zwart hemd, een satijnen jasje, zwarte jeans. Hij rookt zwarte Sobranie-sigaretten met gouden filter.

'Ik hoop dat ik uw script, ik neem aan dat het definitieve script van u is, geen oneer heb aangedaan.'

'Ik hoop het ook,' zegt Axel.

'Op de credits komt te staan,' Oorslag trekt lijnen in de doorrookte lucht van de showroom, 'scenario van J.-F. Marigaal, A. den Dooven, Jules Spanoghe, J.W.S. Smith, George Powell en Pieter Schuiten. Dat staat goed, al die namen. Bewijs dat er aan gewerkt is. De Italianen doen het altijd, soms wel tien namen.'

'Kunnen we? Licht uit.'

Spanjaarden kletteren door smalle stegen en steken er tonnen in brand die ontploffen. Keizer Karel heeft Parkinson, want hij moet zijn troon afstaan aan zijn zoon Filips, zegt hij stotterend, en die zoon deugt niet. De hertogin van Malaga, een door de Engelse scriptwriters verzonnen personage, zit eindeloos in een Louis Seize-boudoir naar zichzelf te staren op muziek van Ennio Morricone. Weerzinwekkend dikke boeren met blubberige spierwitte torso's slapen in een korenveld, niet vermoedend dat Herman Grootaers, met een Provençaalse baret op, hen met zijn opklapbaar schildersezeltje en duidelijk zichtbare Rembrandt-olieverftubes konterfeit. Diezelfde boeren dansen bij een horlepiep, in een totaal ander landschap worden de boeren verdreven door een sneeuwstorm met vlokken die niet smelten. Dezelfde boeren, daarnet in groen wambuis en oranje panty's, zijn nu in duifgrijs bedaagde burgers die evenwel 'Boe-boe' roepen als twaalf Spanjaarden te paard langs komen gereden. Een kardinaal bidt uitvoerig in een kapel. Om zijn knieën te sparen knielt hij op een kussentje. Kinderen spelen met een schedel. Hun grootmoeder bij de knapperende haard pelt peultjes en vertelt hun dat de schedel die van de stoute baljuw is. Breughel schildert de grootmoeder. En drinkt uit een blikje.

'Hé, Heineken!' roept iemand.

'Wij doorbreken tijd en ruimte,' zegt Oorslag. 'Het verhaal van de miskende kunstenaar is van alle tijden, dus ook van onze tijd.'

Ongeschoren blinden zoeken met opgeheven hoofd en melkwitte ondoorschijnende lenzen in naar een uitweg in het korenveld waarin drie minuten geleden boerinnen werden verkracht door Spaanse lansiers die hun zwartleren gulp geen centimeter hebben geopend.

Een landschap in de sneeuw. Nog een landschap in de sneeuw. Een derde landschap in de sneeuw op de tonen van Carmina Burana. Extreme close-up van Herman Grootaers die koortsig beweert dat hij tegen alle vormen van tirannie is. Een meideken speelt op de schalmei. Een landschap in de sneeuw. 'Marieke mijn, wilt gij met mij den huwelijksen staat delen?' 'Ja,' bloost de Marieke die onder zovele rivalen werd uitverkoren, een guitige

De westernscores van Morricone behoren tot de bestsellers van de filmmuziek. De best verkochte is *Once Upon a Time in the West*, in de regie van Sergio Leone.

In 1971 haalde de componist de hitlijsten met *Here's to You*, gezongen door de Amerikaanse folkzangeres Joan Baez.

De samenwerking met de Italiaanse regisseur Giuseppe Tornatore, met wie hij een soort vader-zoon relatie had, duurde meer dan twintig jaar. Morricone componeerde in 1989 de muziek voor het fel bejubelde *Nuovo cinema Paradiso.*

Morricone was niet echt 'Hollywood-minded'. Hij had geen tijd om Engels te leren.

Sinds de jaren negentig spitste Morricone zich meer toe op het componeren van concertmuziek en filmmuziek voor Italiaanse televisiefilms en televisieseries. Hij componeerde gemiddeld nog de muziek voor twee films per jaar. Morricone werkte nog steeds zeven dagen, negen uur lang, aan composities, zonder enig muziekinstrument te gebruiken.

Mina in het televisieprogramma Teatro 10 in 1972

Va te faire foutre, connard: ga je laten neuken, lul!

Carmina Burana is de titel van een compositie van Carl Orff. De betekenis van deze Latijnse naam is 'liederen uit Beuern'. Het dorp Beuern (in Beieren) heet eigenlijk Benediktbeuern; er is een belangrijk klooster gelegen.

"Carmina Burana" is een niet-middeleeuwse compositie in geheel eigen stijl. Orff selecteerde in 1935 een aantal liederen uit het middeleeuwse handschrift Carmina Burana en schreef er zijn eigen muziek bij. Naast de muziek schreef hij ook een lichtprogramma. De ondertitel was dan ook: “Profane liederen gezongen door solisten en koor, begeleid door instrumenten en magische beelden”. Orff schreef het stuk origineel voor solisten, koor, twee vleugels en slagwerk. Later herschreef hij de instrumentatie van "Carmina Burana" voor een geheel symfonieorkest.

Op 8 juni 1937 was de wereldpremière in de opera van Frankfurt.

Parisienne met een peroxideblonde pruik op. Axel heeft haar nog op het kantoor van ORION (of was het ATHENA) zien typen.

‘Piet, iek ga waar gie gaat,’ zegt zij. ‘In de waaide wareld.’

‘Dat moet misschien nog nagesynchroniseerd worden,’ zegt Oorslag.

Grootaers wiegt een kind van zes maanden op zijn knie. ‘Maag iek mien kiendjen zien?’ zucht een heftig zwetend Marieke die net gebaard heeft. Grootaers legt het in haar armen. ‘Oo, ’t ies zo’n skoontje,’ zucht zij. Zij wil het de wonderlijk gave tiet geven, het kind wil niet, zij perst het rood aanlopende kind tegen haar borst, het kind stikt. (Men hoort op de geluidsband echo’s uit het ondermaanse. ‘Hou het tegen je!’ – ‘Nog?’ – ‘Ja, niet loslaten...’ – ‘Hut doet piepie.’ – ‘Geeft niet. Nog tien seconden.’ – ‘Verdomme, Nest, de 27 B. De roze filter!’ – ‘Nog tien seconden.’ – ‘Merde, enlevez moi ce gosse!’ – ‘Nog tien seconden.’ – ‘Va te faire foutre, connard!’) (‘Cut’).

Als de lichten weer aangaan rijst een geknor uit de stoelen, verkouden zeehonden, the House of Lords.

‘Zeldzame kwaliteit.’

‘Prachtig licht. Rembrandt-achtig.’

‘Eerder Caravaggio, vind ik.’

‘Ook.’

‘Je voelt dat de acteurs betrokken waren tijdens het draaien.’

‘Pussemier, je hebt het hem weer gelapt.’

ondoorschijnende lenzen in naar een uitweg in het korenveld waarin drie minuten geleden boerinnen werden verkracht door Spaanse lansiers die hun zwartleren gulp geen centimeter hebben geopend.

Een landschap in de sneeuw. Nog een landschap in de sneeuw. Een derde landschap in de sneeuw op de tonen van Carmina Burana. Extreme close-up van Herman Grootaers die koortsig beweert dat hij tegen alle vormen van tirannie is. Een meideken speelt op de schalmei. Een landschap in de sneeuw. ‘Marieke mijn, wilt gij met mij den huwelijksen staat delen?’ ‘Ja,’ bloost de Marieke die onder zovele rivalen werd uitverkoren, een guitige Parisienne met een peroxideblonde pruik op. Axel heeft haar nog op het kantoor van orion (of was het athena) zien typen.

‘Piet, iek ga waar gie gaat,’ zegt zij. ‘In de waaide wareld.’

‘Dat moet misschien nog nagesynchroniseerd worden,’ zegt Oorslag.

Grootaers wiegt een kind van zes maanden op zijn knie. ‘Maag iek mien kiendjen zien?’ zucht een heftig zwetend Marieke die net gebaard heeft. Grootaers legt het in haar armen. ‘Oo, ’t ies zo’n skoontje,’ zucht zij. Zij wil het de wonderlijk gave tiet geven, het kind wil niet, zij perst het rood aanlopende kind tegen haar borst, het kind stikt. (Men hoort op de geluidsband echo’s uit het ondermaanse. ‘Hou het tegen je!’ – ‘Nog?’ – ‘Ja, niet loslaten...’ – ‘Hut doet piepie.’ – ‘Geeft niet. Nog tien seconden.’ – ‘Verdomme, Nest, de 27 B. De roze filter!’ – ‘Nog tien seconden.’ – ‘Merde, enlevez moi ce gosse!’ – ‘Nog tien seconden.’ – ‘Va te faire foutre, connard!’) (‘Cut’).

Het eerste deel van de compositie genaamd “In de Lente” bestaat uit liefdesliederen, het tweede deel “In de Taverne” uit drank- en gokliederen en het derde deel “In de hof der liefde” uit liederen over de zinnelijke liefde. Het geheel wordt voorafgegaan en besloten door een hymne aan Fortuna, de godin van het lot, namelijk *O Fortuna*. Orff beeldt het leven uit als een soort rad van fortuin. Motto van het stuk is: Soms heb je geluk, maar de dag erna kan je alweer helemaal in de put zitten. Het is daarom belangrijk volop te genieten van de momenten van intens geluk, want het duurt vaak maar even.

Carl Orff liet zich bij het componeren niet alleen inspireren door de middeleeuwse teksten, maar vooral ook door de afbeelding op de eerste bladzijde van het middeleeuwse handschrift in de Bayerische Staatsbibliothek. Op deze miniatuur zien we een wiel, het is het rad van fortuin. Onderaan het wiel ligt een koning in de modder, erbij staat: regnum non habeo: ik heb geen koninkrijk. Links stijgt hij op met het wiel, erbij staat: Regnabo: ik zal regeren. Bovenaan het wiel zit hij op de troon: regno: ik regeer. Rechts daalt hij met het wiel af, erbij staat regnavi: ik heb geregeerd. De koning eindigt weer waar hij begon: onderaan. De compositie vertelt hetzelfde verhaal. We beginnen onderaan het wiel: het noodlot wordt beklaagd. Dan komt de lente, de natuur komt tot bloei en de liefde bloeit ook op, dit mondt uit in de lyrische uitroep: ik zou alles geven om bij de koningin van Engeland in de armen te liggen; hiermee zijn we bovenaan het wiel aangeland, in zekere zin is het koningschap bereikt. Vervolgens dalen we langzaam weer af, de afdaling is een overgave aan de liefde, die uitmondt in de totale overgave: Dulcissime, totam tibi subdo me: allerzoetste, ik onderwerp me geheel en al aan jou. Daarmee is de cirkel rond.

Als de lichten weer aangaan rijst een geknor uit de stoelen, verkouden zeehonden, the House of Lords.

‘Zeldzame kwaliteit.’

‘Prachtig licht. Rembrandt-achtig.’

‘Eerder Caravaggio, vind ik.’

‘Ook.’

‘Je voelt dat de acteurs betrokken waren tijdens het draaien.’

‘Pussemier, je hebt het hem weer gelapt.’

‘Grootaers is subliem. Als die man in Amerika had geleefd...’

‘De grote kraanbeweging op het laatst... ik heb een traantje gelaten, zoals de kraan daar bijna onmerkbaar...’

‘Dank u. Het heeft water en bloed gekost,’ zegt Oorslag. ‘Nietwaar, Ernst?’

‘Wij zijn door de hel gegaan,’ zegt Ernst Pussemier.

‘Dit zal de jeugd aanspreken, Oorslag!’

‘Denkt u, mijnheer de directeur-generaal?’

‘Ik wéét het.’

‘Dan is het goed,’ zegt Oorslag. ‘Want wat we nu lieten zien is een ruwe, allerruwste montage. D’r moet nog van alles aan gebeuren.’

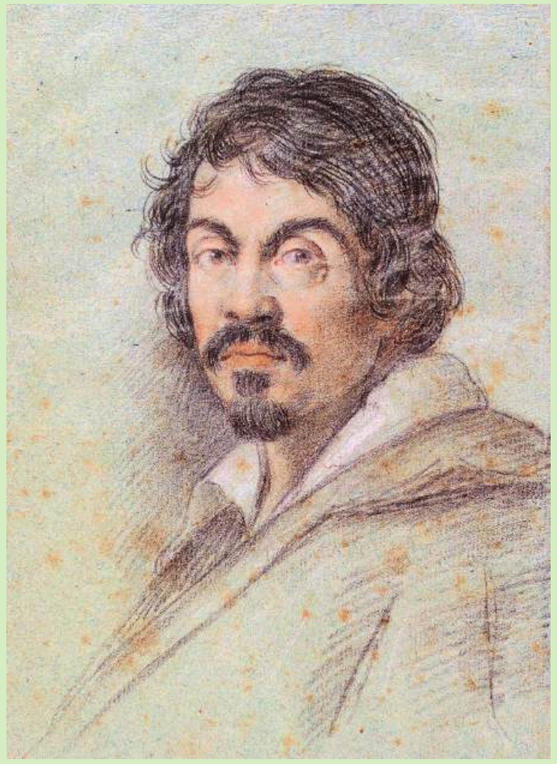
‘Als het binnen de perken blijft,’ zegt de baardige man van het Rekenhof die tot nog toe geen klank heeft geuit.

‘Binnen de perken, uiteraard,’ zegt Oorslag.

‘Als je ’t maar weet,’ zegt de baardige man van het Rekenhof.

☆

Caravaggio (Milaan, 1571 - 1610), was een Italiaans kunstschilder die leefde in de periode van de barok.
Op elfjarige leeftijd werd hij wees.
In 1593 vertrok hij naar Rome waar hij de maniëristische kunstschilder Giuseppe Cesari ging assisteren.

Hij trok echter vrij snel de aandacht van belangrijke opdrachtgevers, zoals kardinaal Francesco Maria Del Monte voor wie hij niet alleen religieuze werken maakte, maar ook zeer sensuele Bacchusfiguren. De kracht en de emotionaliteit van zijn werk, waarin hij afstand nam van het al te verfijnde en gezochte maniërisme, maakten hem tot een van de meest invloedrijke kunstenaars van zijn tijd.

Caravaggio's korte leven was een aaneenschakeling van schandalen: hij was een heethoofd met neiging tot zelfdestructie en hij kwam in Rome voortdurend in aanvaring met justitie. Uiteindelijk vluchtte hij in 1606 Rome uit, nadat hij zijn tegenstander in een zwaardgevecht had gedood ter verdediging van een vrouw.

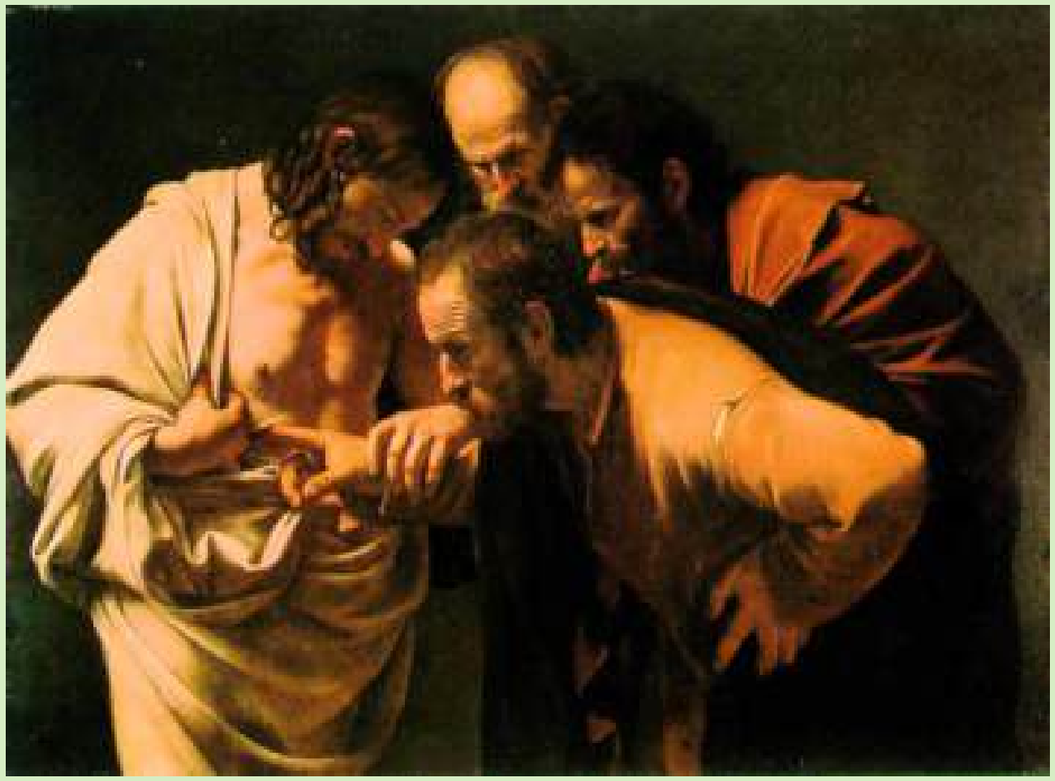
Na een verblijf in Napels kwam hij in Malta terecht, waar hij hospitaalridder bij de Maltezer orde werd. Hij schilderde er een monumentaal werk over de moord op Johannes de Doper. Maar ook in Malta belandde hij in de gevangenis, omdat hij een hospitaalridder had uitgescholden en vernederd. Hij ontsnapte en vluchtte naar Sicilië, waar hij een jaar doorbracht.

Hoofd van Medusa, 1595

Ten slotte stierf hij op weg naar Rome, waarschijnlijk aan malaria of een griepvirus, totaal berooid en op het ogenblik dat de kwijtschelding van zijn straf voor doodslag hem nog moest bereiken. Karel van Mander schreef over deze excentrieke figuur:

"Hij bewoog zich met veel tamtam, zijn degen op de heup en een knecht achter zich, van de ene kaatsbaan naar de andere, altijd klaar voor een gevecht of een ruzie, waardoor het bijzonder lastig was om met hem om te gaan".Caravaggio schilderde in een periode dat in Italië de barok domineerde. Caravaggio's stijl week echter op een belangrijk onderdeel af: zijn voorstellingen waren veel naturalistischer dan die van de barokke kunst, waarin idealisering domineerde. Hij schilderde heiligen met rimpels, gescheurde kleren en zwarte nagelriemen (Ongelovige Thomas). En gebruikte hiervoor letterlijk modellen 'van de straat'.

Ongelovige Tomas, 1602

Een tweede belangrijk aspect dat nieuw was aan zijn werk was het nadrukkelijke gebruik van het clair-obscur, het dramatische licht-donker contrast, dat zijn figuren in theatrale lichtbundels laat opdoemen tegen een duistere achtergrond.
Caravaggio werkte met levende modellen in een verduisterde ruimte.
Rembrandt van Rijn is in de techniek van clair-obscur een bijzonder succesvol navolger geweest.

Judith onthoofdt Holofernes, 1596

Narcissus

Heinrich Luitpold **Himmler** (München, 1900 – Lüneburg, 1945) was leider van de SS (Reichsführer-SS) en een van de belangrijkste leiders van de Nationaalsocialistische Duitse Arbeiderspartij (NSDAP). Himmler was een van de hoofdverantwoordelijken voor de Holocaust en is daarmee een van de grote oorlogsmisdadigers uit de Tweede Wereldoorlog. Kort na zijn arrestatie op 20 mei 1945 pleegde hij zelfmoord door het slikken van een cyanidecapsule.

Heinrich Himmler in 1942

(*Uw oren schoonmaken / kuisen wordt ook gezegd door Mia Bresser tegen Gerard Brattinga in* Pas de Deux *en door Jeanne Vandaele tegen Georges Vermeersch in* Vrijdag. *A.B.*)

Luchino **Visconti** di Modrone, graaf van Lonate Pozzolo (Milaan, 1906 – Rome, 1976) was een Italiaans scenarioschrijver en theater-, film- en operaregisseur.

In 1943 was Visconti een van de schrijvers van het draaiboek van *Ossessione* (1943), de eerste film die hij zelf regisseerde. Critici beschouwen deze film als een voorbode voor het Italiaans neorealisme. Na de Tweede Wereldoorlog werd Visconti marxist. Die ideologie speelde een belangrijke rol in zijn tweede speelfilm *La terra trema* (De aarde trilt, 1950). Hierin spelen alleen niet-professionele acteurs mee, bewoners van het Siciliaanse vissersdorp waar het verhaal zich afspeelt. Maar na *Rocco e i Suoi Fratelli* over vijf broers die van het arme zuiden naar Milaan vertrekken, zou hij voornamelijk nog films maken

74

Ik ben net bij Cammans geweest, de allesbehalve voorname maar niet van geestigheid gespeende toneelkapper, want je zult het niet geloven maar zelfs mijn eigen, trouw, aftands maar mij zo dierbare schminkkoffertje werd door de deurwaarder aangeslagen. Terwijl dat wettelijk niet mag, je mag een werknemer en zeker een zelfstandige toch niet het gerief ontnemen waarmee hij zijn dagelijks zoutloos brood moet verdienen. Mijn arm schattig feeëriek toverdoosje waardoor ik deel mocht nemen aan het wrange spel van mensen, personages, goden. Cammans zei: 'Mijnheer Grootaers, vertel me niets over de rol, laat me creatief bezig zijn, laat me *freewheelen*. Als u zegt: het moet Heinrich Himmler zijn, dan heb ik daar genoeg aan, ruimschoots.' Ik hield mijn mond. Maar ik dacht, ach, laat Cammans begaan, de man is zo gauw op zijn pik getrapt (nutteloze pik overigens, heb ik mij laten vertellen).

'Mijnheer Grootaers, blijft u gewoon stil zitten. Maar à propos, u mag in het vervolg wel uw oren schoonmaken voor u komt.'

En daar ontstond het, het gelaat van de angst die zich wapent, Himmler, het gezicht van de Andere, mijn ogen stonden dicht bij elkaar, het mondje was o zo behoedzaam onder de schrale stekels, het stalen brilletje, de doffe, slaafse gehoorzamende blik. Ik heb Cammans bedankt met een voorzichtige omhelzing, hij onderging dit, hij wist dat ik toch geen geld bij me had.

Van daar naar Het Huis van Vertrouwen Toneelcostumes Binneweg. Tegenstrijdige, ambivalente gevoelens. Nostalgie ook. Ah, de tijd dat je je kostuum bestudeerde, testte, een paar keer weigerde, je rook eraan, je reciteerde erin, je probeerde het uit op vriend en vijand, de grote Visconti indachtig die bij elke figurant, een van de honderden die tot aan de horizon van Sicilië verspreid liepen, naging of de knopen van de epauletten wel authentiek waren. (De figuranten aan de horizon kwamen hun kostuums passen, aantrekken, liepen achter de horizon, de stad in, tot 's avonds toen ze terugkeerden naar de onmetelijke *set* om hun gage te halen.)

Kostuum gepast, aangetrokken. Ik ben wat vermagerd. Broek slobbert, gordelriem is versleten. O, wat kan ik toch rouwen om een onzorgvuldige kostumering.

☆

over het verval van de Italiaanse artistocratie. Weelderige, bijna barokke kostuumdrama's die reflecteren op de Italiaanse geschiedenis van het Risorgimento.

> De Risorgimento ("herrijzenis" of "wederopstanding") is de periode van de eenmaking van Italië, die begon in 1820 met opstanden in Napels en Piëmont en voltooid werd in 1870 met de inname van Rome door de Italianen. Het duidt ook op de erg diverse bewegingen (zowel monarchisten als republikeinen namen deel) die in deze periode streefden naar de eenmaking.

Daarna maakte hij noch slechts gestileerde, soms zelfs barok aandoende drama's. De films *Le notti bianche* (1957), *Il gattopardo* (1963), *The Damned* (1969), *Death in Venice* (1971) en *L'innocente* (1976) gelden als zijn bekendste werken.

Terugkerende thema's in Visconti's film zijn moreel verval en klassenstrijd tegen de achtergrond van een substantieel veranderende maatschappij.

Hoewel hij er nooit openlijk over praatte, gold Visconti's homoseksualiteit als algemeen bekend en verscheen hij vaak publiekelijk in het bijzijn van zijn vriend Udo Kier, en later Helmut Berger. Homoseksualiteit was ook een thema in enkele van zijn films, met name in *Death in Venice* en *Ludwig*.

Dood in Venetië